

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2016 - 2017

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Πολυξένης Ι. Μποβολή

A.M.: 7334001016012

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Επιβλέποντες:

Οικονομίδου-Πούλου Ελισάβετ

Χριστοδούλου Κωνσταντίνος

Αυγουστιανάκης Μιχαήλ

Αθήνα, Δεκέμβριος 2017

Copyright © [Πολυξένη Ι. Μποβολή, 2017]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

«Προσωπικά Δεδομένα: το νέο νόμισμα του ψηφιακού κόσμου».

Van Eecke Patrick

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	3
A. ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	8
1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	9
B. Ο ΝΟΜΟΣ 2472/1997- Η ΝΟΜΙΜΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	12
1. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ	12
2. Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΩΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΝΟΜΙΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ	18
3. ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ)	21
<i>α. Η σύμβαση και το ζωτικό συμφέρον του υποκειμένου.</i>	23
<i>β. Ο νόμος ως θεμέλιο σύννομης επεξεργασίας.</i>	24
<i>γ. Η εξισορρόπηση της προστασίας προσωπικών δεδομένων και του δημοσίου συμφέροντος.</i>	24
<i>δ. Τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα τρίτων ως θεμέλιο της νόμιμης επεξεργασίας.</i>	26
Γ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ	27
1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΤΟ Ν. 2472/1997	27
2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ	29
3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ (ΑΝΤΙΤΑΞΗΣ) ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 95/46	30
4. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 13 Ν. 2472/1997	32
5. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΠΟΛΥΤΗΣ- ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ	33
<i>α. Το δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης</i>	34
<i>β. Το δικαίωμα σχετικής αντίρρησης</i>	37
6. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ	39
<i>α. Διόρθωση</i>	39
<i>β. Προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση</i>	41
<i>γ. Διαγραφή</i>	41
7. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ	42
8. ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ	45
Δ. ΝΟΜΙΜΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ	48
1. ΤΟ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟ Ή ΜΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ	51
2. ΟΙ ΕΥΛΟΓΕΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ	52
3. ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ	66
Ε. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2016/679/ΕΕ	73
ΣΤ. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΛΗΘΗ-ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΔΙΑΓΡΑΦΗ	78
1. ΓΕΝΙΚΑ	78

2. ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	81
3. ΑΠΟΦΑΣΗ GOOGLE SPAIN SL, GOOGLE INC. ΚΑΤΑ AGENCIA ESPAÑOLA DE PROTECCIÓN DE DATOS	83
4. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΛΗΘΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ	90
5. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2016/679/ΕΕ	93
6. ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ	101
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	105

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Αναμφίβολα η εποχή του θαυμαστού καινούριου κόσμου¹ που οραματίζονταν οι συγγραφείς του προηγούμενου αιώνα είναι υπαρκτή. Ο θαυμαστός κόσμος είναι ο τεχνολογικός κόσμος, μια εποχή όπου η τεχνολογία με τα επιτεύγματά της επιδρά άμεσα στη ζωή, την επικοινωνία, την εργασία, καθορίζει τη συμπεριφορά των ανθρώπων και τις επιλογές τους. Η τεχνολογία είναι ένας κόσμος με πρώτη ύλη, θα μπορούσε να πει κανείς, τα δεδομένα, δισεκατομμύρια, που παράγονται και διακινούνται από όλους σε καθημερινή βάση. Η διευκόλυνση και η χρησιμότητα της τεχνολογίας σχετίζεται με την πληθώρα των δεδομένων που διαχειρίζεται και όσο πιο εύκολη είναι η πρόσβαση στον κόσμο της, τόσο πιο αυτοματοποιημένες είναι οι διεργασίες της και ασυνείδητη η κοινοποίηση δεδομένων των ατόμων μέσω αυτής².

Μπορεί στον πραγματικό κόσμο το προσωπικό απόρρητο και εν γένει η ιδιωτικότητα να θεωρούνται -ή να εκλαμβάνονται- ως δεδομένες, अपαράβατες αρχές, όμως στον ψηφιακό “βιότοπο” του Διαδικτύου και της on line διάδρασης, είναι το μεγάλο ζητούμενο. Ενώ η ζωή στον πραγματικό κόσμο μπορεί σε μεγάλο βαθμό να παραμείνει ασφαλής εντός της ιδιωτικής σφαίρας δίχως να αφήνει ανιχνεύσιμα “αποτυπώματα”, προστατευμένη από αδιάκριτα βλέμματα κι όσους θέλουν να την εκμεταλλευτούν εμπορικά, όμως στο χαοτικό διαδικτυακό σύμπαν δεν συμβαίνει επ’ ουδενί το ίδιο: αισθητήρες, κεραίες, ειδικά λογισμικά και εφαρμογές, έξυπνες τηλεοράσεις, έξυπνα κινητά, έξυπνα αυτοκίνητα, έξυπνα σπίτια, wearables, μηχανήματα virtual reality, συστήματα gps, drones, φορητές συσκευές, ιατρικές συσκευές, πιστωτικές κάρτες, κάμερες διαχείρισης κυκλοφορίας κ.α. καταγράφουν διαρκώς την δραστηριότητα των ατόμων και επικοινωνούν ασύρματα με το διαδίκτυο, καταχωρούνται σε βάσεις δεδομένων, διακινούνται και τυγχάνουν επεξεργασίας. Η εποχή του Internet of Things (IoT), δηλαδή του "Διαδικτύου των Πραγμάτων", εγχείρημα που έχει την βάση του στην σύνδεση διάφορων μικρών και μεγάλων συσκευών ή και οχημάτων με ενσωματωμένους αισθητήρες και εξοπλισμό διασύνδεσης, τόσο μεταξύ τους όσο και με τον

---

¹ Προέρχεται από το προφητικό μυθιστόρημα του Άλντους Χάξλεϊ «A brave new world», ο τίτλος του οποίου βασίζεται στην «Τρικυμία» του Ουίλιαμ Σαίξπηρ.

² Βλ. Σ. Τάσση, Τεχνολογία και ιδιωτικότητα, σε Α. Κοτσάλη, Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη 2016, σ. 330.

κατασκευαστή, για να λαμβάνουν και να μεταδίδουν σχετικά δεδομένα με στόχο να προσφέρουν περισσότερες υπηρεσίες και πρόσθετη αξία, είναι προ των πυλών.

Ένας ακόμη ενδιαφέρον τεχνολογικός κλάδος είναι αυτός του Cloud Computing ή αλλιώς η Υπολογιστική Νέφους, που αφορά έναν εναλλακτικό τρόπο απόκτησης τεχνολογικών υπηρεσιών, υποδομών και εφαρμογών. Μέσω του Cloud Computing είναι δυνατή η απόκτηση των επιθυμητών υποδομών (π.χ. εξυπηρετητών και λογισμικού) στο Internet ανάλογα με τη χρήση/κίνηση. Οι υποδομές αυτές είναι απομακρυσμένα³ εγκατεστημένες και ο πελάτης του Cloud Computing μπορεί να ενοικιάσει υπηρεσίες και υποδομές (εξυπηρετητές, αποθηκευτικό χώρο, κ.ο.κ.), ανάλογα με τις ανάγκες του, χωρίς να διαθέτει εξειδικευμένο τμήμα πληροφορικής και χωρίς να απασχολείται με τα σχετιζόμενα θέματα. Το Cloud Computing έρχεται να δώσει λύση στις ανάγκες των Big Data (των μεγαδεδομένων), μια και οι απεριόριστοι πόροι που προσφέρονται μέσω του Cloud Computing (π.χ. υπολογιστική ισχύς, αποθηκευτικός χώρος κ.ά.), επιτρέπουν την κατανομή του φόρτου εργασίας που απαιτούνται για τα Big Data, με τρόπο ώστε να είναι δυνατή η σε πραγματικό χρόνο επεξεργασία των τεράστιων όγκων των δεδομένων.

Γιατί όμως τα δεδομένα είναι τόσο σημαντικά; Δεν είναι τυχαίο πως έχει υποστηριχθεί ότι οι πηγές προσωπικών δεδομένων αποτελούν σημαντικότερες των πετρελαιοπηγών⁴. Λίγοι θέλουν να ζήσουν χωρίς τη μηχανή αναζήτησης της Google, την Amazon ή το newsfeed του Facebook. Σχεδόν κάθε δραστηριότητα του ατόμου δημιουργεί ένα ψηφιακό ίχνος, γι' αυτό είναι εύστοχος ο ορισμός της οικονομίας ως “οικονομία δεδομένων”. Οι εμπορεύσιμες προσωπικές πληροφορίες που συλλέγονται μέσω των cookies, τα οποία “γεννά” η on line δραστηριότητά, αντιπροσωπεύουν μια από τις πλέον δυναμικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου προσφέροντας ουσιαστικά τη βάση της σύγχρονης διαφημιστικής βιομηχανίας και της στοχευμένης επικοινωνιακής προώθησης αγαθών και υπηρεσιών στη μεγάλη μάζα των καταναλωτών. Οι αλγόριθμοι μπορούν να προβλέψουν πότε ένας πελάτης είναι έτοιμος να αγοράσει, πότε ένα μηχάνημα χρειάζεται επισκευή ή πότε ένα άτομο κινδυνεύει από μια ασθένεια. Οι βιομηχανικοί γίγαντες, όπως η General Electric και η Siemens για παράδειγμα, τώρα αυτοαναγορεύονται ως εταιρίες δεδομένων.

³ Ορισμός από: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/285/1/02_chapter_09.pdf

⁴ Διαθέσιμο: www.economist.com/news/leaders/21721656-data-economy-demands-new-approach-antitrust-rules-worlds-most-valuable-resource

Εκατομμύρια γεγονότα γεννούν τεράστιο αριθμό πληροφοριών κάθε δευτερόλεπτο, έτοιμες να υποστούν επεξεργασία, να αναλυθούν και να διαμοιραστούν μεταξύ συσκευών και ανθρώπων, ώστε να βελτιώσουν τις ζωές όλων. Οι συσκευές είναι έτοιμες. Τα δίκτυα υπάρχουν και αναπτύσσονται. Και ο χείμαρρος των δεδομένων έχει ήδη ξεκινήσει. Το ερώτημα είναι κατά πόσον οι χρήστες είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν αυτήν την επιδρομή⁵.

Η παραβίαση της ιδιωτικότητας των ατόμων είναι ο σημαντικότερος κίνδυνος. Οι επιχειρήσεις και οι ιδιωτικοί οργανισμοί κινδυνεύουν από την εκροή πολύτιμων και ευαίσθητων δεδομένων που αφορούν στη λειτουργία τους, τους πελάτες τους και τη στρατηγική τους. Στον δημόσιο τομέα, η ανάπτυξη του διαδικτύου και η σημαντικότητα του ρόλου του στη λειτουργία του κράτους, συνοδεύεται από την απειλή διαρροής κρίσιμων κρατικών δεδομένων και πληροφοριών.

Η ιδιωτικότητα λοιπόν, εύλογα φαίνεται να είναι το κομμάτι της προσωπικότητας που δέχεται τις μεγαλύτερες επιθέσεις και απειλές από την ολοένα και πιο καινοτόμα τεχνολογία που προσφέρεται⁶. Είναι βάσιμος επομένως ο φόβος ότι όλη αυτή η τεχνολογική έξαρση καθιστά τη διατήρηση του απορρήτου των δεδομένων όλο και πιο επισφαλής. Το στοιχείο που δημιουργεί αρκετές ανησυχίες είναι το ότι δεν επιβάλλεται από κάποιον αυτή η έξαρση, αλλά είναι κάτι το οποίο το ίδιο το άτομο το επιλέγει ή απλά δεν του δίνεται η δυνατότητα για αποφυγή, όπως π.χ. γίνεται με τις κάμερες διαχείρισης της κυκλοφορίας⁷.

Κατά το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία έχει υπερνομοθετική ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 28 §1 του Συντάγματος, διακηρύσσεται η προστασία της ιδιωτικότητας και πιο συγκεκριμένα: *"Κάθε πρόσωπο δικαιούται στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. Δεν επιτρέπεται επέμβαση δημοσίας αρχής στην άσκηση του δικαιώματος αυτού παρά μόνο στο μέτρο που αυτή η επέμβαση προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρο το οποίο, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίο δια την εθνική ασφάλεια, την δημοσία ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών*

---

⁵ Από <http://www.kathimerini.gr/836171/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-prostasia-dedomenwn-idiwtikohta-kai-asfaleia-sto-diadiktyo>

⁶ Βλ. Σ. Τάσση, Τεχνολογία και ιδιωτικότητα, σε Α. Κοτσαλή, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 331.

⁷ Βλ. Σ. Τάσση, Τεχνολογία και ιδιωτικότητα, σε Α. Κοτσαλή, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 335.

αδικημάτων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων".

Η εσωτερική εθνική έννομη τάξη ήδη από παλαιότερα, αλλά και με την πρόσφατη απόφαση ΑΠ 1/2017 (Ισοκράτης), αναγνωρίζει το δικαίωμα στη προστασία του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων: *"Κατά το άρθρο 9Α του Συντάγματος, που προστέθηκε κατά την αναθεώρηση του 2001, προς εναρμόνιση προς το Ευρωπαϊκό δίκαιο: "Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει". Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, ήτοι το δικαίωμα του λεγόμενου "πληροφοριακού αυτοκαθορισμού" ή "αυτοδιάθεσης των πληροφοριών". Ως τέτοια δε δεδομένα θεωρούνται όχι μόνον εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ζωή, αλλά και εκείνα που προορίζονται για εξωτερίκευση στη δημόσια σφαίρα, ενώ, εξάλλου, η προστασία αναφέρεται όχι μόνο στην επεξεργασία των στοιχείων αυτών από κρατικά όργανα, αλλά και από ιδιώτες (ΣτΕ 1616/2012). Το άτομο δικαιούται πλέον να ελέγχει και να καθορίζει τον τρόπο συλλογής και επεξεργασίας των πληροφοριών που το αφορούν, και τούτο, με την εγγύηση και συνδρομή μιας ανεξάρτητης αρχής επιφορτισμένης με αυτήν ακριβώς την αρμοδιότητα, της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα, η οποία περιλαμβάνεται στις πέντε ανεξάρτητες αρχές που κατοχυρώνει ρητά το Σύνταγμα. Σύμφωνα με τον ν. 2472/1997 "Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα", προστατευτέα προσωπικά δεδομένα είναι μόνον όσα αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 2 περ. δ' του άνω ν. 2472/1997 ως "επεξεργασία" δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νοείται "κάθε εργασία ή σειρά εργασιών, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διατήρηση, η αποθήκευση, η τροποποίηση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, η διασύνδεση, η δέσμευση (κλείδωμα), η διαγραφή, η καταστροφή" (ΑΠ 474/2016)".*

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί εισαγωγικά η διάκριση μεταξύ της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικότητας για λόγους πληρότητας. Η έννοια της ιδιωτικότητας είναι ευρύτερη από αυτή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και αναφέρεται στο σύνολο των παραμέτρων (πράξεων ή παραλείψεων) που

αφορούν στην ιδιωτική ζωή και που μπορεί να συμβάλλουν στην προστασία της ή να συνιστούν προσβολή της. Αντίθετα η έννοια των προσωπικών δεδομένων επικεντρώνεται σε εκείνες τις πράξεις ή παραλείψεις που επιχειρούν να ταυτοποιήσουν το άτομο μέσω της επεξεργασίας συγκεκριμένων πληροφοριών, με σκοπό τη διάκριση, τον έλεγχο, την επιτήρηση, την αξιολόγηση, την κατάταξη, τη διαχείριση, την παροχή υπηρεσιών, την προστασία του δημόσιου συμφέροντος ή την εξυπηρέτηση ενός υπέρτερου έννομου συμφέροντος⁸. Οι πληροφορίες αυτές και η επεξεργασία τους έχουν ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά και υπόκεινται σε περιορισμούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά και οι περιορισμοί δεν ισχύουν στην περίπτωση της ιδιωτικότητας η οποία αφορά μια κατάσταση διαρκή, όπως αναφέρει ο Μίτλεττον πανταχού παρούσα και άρα υποκείμενη ευκολότερα σε προσβολή, καθώς η προσβολή αυτή δεν εξαρτάται από συγκεκριμένη χρήση πληροφοριών, συγκεκριμένη σκοπιμότητα, ύπαρξη ή όχι αρχείου, αλλά συνιστά απλώς οντολογική πραγματικότητα. Ειδοποιό διαφορά αποτελεί η ύπαρξη τριών στοιχείων: η έννοια της επεξεργασίας, η έννοια του αρχείου και η έννοια του σκοπού. Τα στοιχεία αυτά είναι κρίσιμα για την οριοθέτηση της προσβολής στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων, σε αντίθεση με την αντίστοιχη οριοθέτηση της προσβολής στο πεδίο της ιδιωτικότητας, η οποία δεν υπόκειται σε περιορισμούς.

Το ζήτημα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία αποτελεί το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου κατά της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έκφανση του δικαιώματος πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και ειδικότερα στο ν. 2472/1997. Για την ορθότερη ανάπτυξη ωστόσο κρίνεται σκόπιμη η αναφορά πως από την 25^η Μαΐου 2018 θα ισχύσει ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679, επομένως γίνεται μια ταυτόχρονη προσπάθεια προσέγγισης του θέματος υπό το νέο δίκαιο. Αρχικά θα εξετασθεί πότε είναι νόμιμη μια επεξεργασία προσωπικών δεδομένων υπό τον ν. 2472/1997 και έπειτα θα αναλυθεί το δικαίωμα του υποκειμένου να προβάλλει αντιρρήσεις στην επεξεργασία αυτή. Τέλος, θα αναλυθεί ειδικότερα το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας τη διαγραφή δεδομένων που το αφορούν, το οποίο αποτελεί ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος αντίρρησης.

---

⁸ Βλ. Φ. Μίντλεττον, Η έννοια των προσωπικών δεδομένων, σε Α. Κοτσαλή, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 7-8.

Α. ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Την 22^η.10.1995, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θέσπισε την Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου “για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών”, η οποία ενσωματώθηκε στην ημεδαπή έννομη τάξη με τον Ν. 2472/1997 που αποτελεί τον ιδρυτικό νόμο της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής Αρχή ή ΑΠΔΠΧ).

Το ισχύον πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ και πιο συγκεκριμένα, η Οδηγία 95/46, παρουσίαζε ελλείψεις όσον αφορούσε την αντιμετώπιση των ζητημάτων σχετικά με την προστασία των δεδομένων (έντονος διαδικαστικός χαρακτήρας, γραφειοκρατικές διαδικασίες, αόριστες και ασαφείς έννοιες-κανόνες, εδαφικό πεδίο εφαρμογής, διαφοροποιήσεις ως προς την εφαρμογή κ.α.). Έτσι ο κοινοτικός νομοθέτης προχώρησε στην αναθεώρηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου με την από 25^η Ιανουαρίου 2012 Πρόταση Κανονισμού της ΕΕ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Την 8^η Απριλίου 2016, το Συμβούλιο ενέκρινε τη μεταρρύθμιση της προστασίας των δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει δύο νομοθετικές πράξεις: τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας των Δεδομένων (ΕΕ) 2016/679 (εφεξής ΓΚΠΔ ή Κανονισμός) που θα αντικαταστήσει την οδηγία 95/46/ΕΚ και την οδηγία προστασίας των δεδομένων στον τομέα της επιβολής του νόμου που θα αντικαταστήσει την απόφαση- πλαίσιο του 2008 για την προστασία των δεδομένων.

Την 4^η Μαΐου 2016, ο ΓΚΠΔ και η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 δημοσιεύθηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ. Μέχρι την 6^η Μαΐου 2018 τα Κράτη Μέλη πρέπει να έχουν ενσωματώσει την Οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο, ενώ την 25^η Μαΐου 2018 ο ΓΚΠΔ τίθεται σε εφαρμογή και καταργεί την οδηγία 95/46/ΕΚ. Ο Κανονισμός αποσκοπεί στην πλήρη εναρμόνιση της προστασίας προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ και στην παροχή αυξημένου επιπέδου προστασίας, με αυτόν δε γίνονται βήματα προς την κατεύθυνση μιας πιο συνεπούς αντιμετώπισης των ζητημάτων προστασίας προσωπικών δεδομένων. Αναμφίβολα οδηγεί σε μεγαλύτερο βαθμό εναρμόνισης, καθώς καθίσταται μέρος του εθνικού κανονιστικού

συστήματος, χωρίς την ανάγκη υιοθέτησης εθνικών κανόνων, έχει άμεσο αποτέλεσμα ανεξάρτητο από το εθνικό δίκαιο και υπερισχύει τυχόν αντίθετων εθνικών κανόνων⁹.

1. Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Λόγω της εξαιρετικής του σημασίας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη αναφορά σε ορισμένες διατάξεις-καινοτομίες του Κανονισμού. Ο ΓΚΠΔ ενισχύει παλαιά δικαιώματα του υποκειμένου, ενώ παράλληλα θεσπίζει νέα.

Ειδικότερα ως βασικά δικαιώματα των πολιτών ορίζονται το δικαίωμα ενημέρωσης και πρόσβασης στα δεδομένα (περισσότερη και σαφέστερη ενημέρωση κατά τη συλλογή των δεδομένων για την επεξεργασία τους και δικαίωμα πρόσβασης σε αυτά), το δικαίωμα διόρθωσης (αίτημα προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας προς διόρθωση ανακριβών δεδομένων καθώς και συμπλήρωση ελλιπών δεδομένων), δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, δικαίωμα εναντίωσης στην επεξεργασία υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ιδίως όταν πρόκειται για κατάρτιση «προφίλ» ή για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης, δικαίωμα στη διαγραφή-λήθη υπό την προϋπόθεση ότι τα δεδομένα δεν τηρούνται για κάποιο συγκεκριμένο νόμιμο και δηλωμένο σκοπό και τέλος, δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων, δηλαδή δυνατότητα του υποκειμένου να λάβει ή να ζητήσει τη μεταφορά των δεδομένων, σε μηχαναγνώσιμη μορφή, από έναν υπεύθυνο επεξεργασίας σε άλλον υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Ο Κανονισμός επιβάλλει μια σειρά νέων υποχρεώσεων στους υπευθύνους επεξεργασίας, οι οποίες απορρέουν από τις βασικές αρχές προστασίας των δεδομένων και ιδίως την ενισχυμένη αρχή της διαφάνειας στον τρόπο συλλογής, επεξεργασίας και τήρησης δεδομένων και τη νέα αρχή της λογοδοσίας, σύμφωνα με την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη και οφείλει να είναι σε θέση να αποδείξει τη συμμόρφωσή του με όλες τις αρχές που διέπουν την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Ειδικότερα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη να αποδεικνύει ότι λαμβάνει όλα τα κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα προστασίας των προσωπικών δεδομένων και ότι

---

⁹ Βλ. *Α. Μήτρον*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σ. 33.

συμμορφώνεται με τον Κανονισμό, ενώ επιβάλλεται η εφαρμογή προϊόντων και υπηρεσιών (ηλεκτρονικών και μη) που κατά τον αρχικό σχεδιασμό τους δημιουργούν φιλικές συνθήκες για την προστασία των δεδομένων (προστασία δεδομένων κατά τον σχεδιασμό-Data protection by design).

Επιπλέον ο Κανονισμός επιβάλλει την εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων που να διασφαλίζουν ότι, εξ ορισμού, υφίστανται επεξεργασία μόνο τα δεδομένα που είναι απαραίτητα για τον σκοπό της επεξεργασίας (προστασία δεδομένων εξ ορισμού-Data protection by default). Σημαντική καινοτομία αποτελεί η πρόβλεψη πως τόσο ο υπεύθυνος επεξεργασίας όσο και ο εκτελών την επεξεργασία πρέπει να εφαρμόζουν κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζεται το ενδεδειγμένο επίπεδο ασφάλειας. Με τον Κανονισμό θεμελιώνεται υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας, μόλις αντιληφθεί παραβίαση των δεδομένων να ενημερώσει τις αρμόδιες εποπτικές Αρχές και το υποκείμενο, εφόσον η παραβίαση ενέχει κινδύνους για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων.

Εξαιρετικής σημασίας είναι η πρόβλεψη στον Κανονισμό πως στην περίπτωση που η επεξεργασία ενδέχεται να επιφέρει υψηλό κίνδυνο για τα δικαιώματα των ατόμων, ιδίως επειδή είναι συστηματική, μεγάλης κλίμακας ή αφορά ειδικές κατηγορίες δεδομένων και βασίζεται στη χρήση νέων τεχνολογιών, τότε ο υπεύθυνος πρέπει να προβαίνει σε εκτίμηση επιπτώσεων (Data protection impact assessment) και σε περίπτωση που παρά την πρόβλεψη μέτρων προστασίας παραμένει υψηλή επικινδυνότητα της επεξεργασίας, είναι υποχρεωμένος να προβεί σε προηγούμενη διαβούλευση με την εποπτική Αρχή.

Σημαντική διάταξη στον ΓΚΠΔ είναι αυτή της πρόβλεψης υπό προϋποθέσεις υπεύθυνου προστασίας δεδομένων, ο οποίος έχει εχέγγυα ανεξαρτησίας και παρακολουθεί τη συμμόρφωση με τον νόμο αποτελώντας συγχρόνως, το σημείο επαφής με την εποπτική Αρχή.

Γενικότερα ενθαρρύνεται η θέσπιση μηχανισμών πιστοποίησης-απόδειξης της συμμόρφωσης προς τον Κανονισμό και η εκπόνηση κωδίκων δεοντολογίας από τους υπευθύνους επεξεργασίας, οι οποίοι υποβάλλονται προς έγκριση στην εποπτική Αρχή.

Στο επίπεδο των εποπτικών αρχών, στον ΓΚΠΔ προβλέπεται πως όταν κάποιος υπεύθυνος επεξεργασίας είναι εγκατεστημένος σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη και προβαίνει σε διασυνοριακή επεξεργασία δεδομένων εντός ΕΕ, είναι σκόπιμο να καθορίσει

ποιο θα είναι το κράτος μέλος της κύριας εγκατάστασής του στην ΕΕ, ώστε να μπορεί να απευθύνεται στην εποπτική Αρχή του κράτους αυτού (μηχανισμός μίας στάσης One stop shop). Καθ'αυτόν τον τρόπο δύναται να επιτευχθεί συνεργασία μεταξύ της επικεφαλής εποπτικής Αρχής και των ενδιαφερόμενων εθνικών Αρχών στην αρμοδιότητα των οποίων μπορεί να εμπίπτει μια υπόθεση, ώστε να διασφαλίζεται η ομοιογένεια και ασφάλεια δικαίου τόσο για τους υπευθύνους επεξεργασίας, όσο και για τους πολίτες της Ένωσης.

Περαιτέρω, προκειμένου να υπάρχει συνεκτική εφαρμογή του σχετικού νομικού πλαισίου στο πλαίσιο της Ένωσης, προβλέπεται ο λεγόμενος «μηχανισμός συνεκτικότητας», σημαντικό ρόλο στον οποίο διαδραματίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων, όπου εκπροσωπούνται όλες οι εθνικές εποπτικές Αρχές και το οποίο έχει δεσμευτικές αποφασιστικές αρμοδιότητες¹⁰.

---

¹⁰ Από οδηγό της ΑΠΔΠΧ με τίτλο: "Γενικός Κανονισμός για την προστασία δεδομένων", διαθέσιμο σε <http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/GDPR/FILES/FILLADIO%20GDPR.PDF>

Β. Ο ΝΟΜΟΣ 2472/1997- Η ΝΟΜΙΜΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Αφετηρία της ανάπτυξης του δικαιώματος αντίρρησης κατά της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων, αποτελεί η έννοια της νόμιμης επεξεργασίας. Αρχικά θα εξετασθούν οι ποιοτικές αρχές που πρέπει να διέπουν κάθε επεξεργασία προκειμένου να είναι νόμιμη. Στη συνέχεια θα εξετασθεί η έννοια της συγκατάθεσης και έπειτα οι λόγοι άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας, όπως ορίζονται στον ν. 2472/1997.

1. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο νομοθέτης αποσκοπώντας στη βέλτιστη δυνατή προστασία του υποκειμένου, υποβάλλει στο αρ. 4 τις ποιοτικές αρχές της επεξεργασίας (data quality), οι οποίες αφορούν στο σύνολο των προσωπικών δεδομένων είτε αυτά είναι απλά είτε ευαίσθητα. Πρόκειται για τις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν κάθε μορφής επεξεργασία, ο έλεγχος των οποίων συμπληρώνει τον έλεγχο της νομικής βάσης της επεξεργασίας και μαζί συνιστούν τις προϋποθέσεις νομιμότητας κάθε επεξεργασίας. Οι αρχές αυτές αποτελούν νομοθετικές εξειδικεύσεις της συνταγματικά θεμελιωμένης αρχής της αναλογικότητας, σε συνδυασμό με το αρ. 9Α Σ., ως εκ τούτου αποτελούν *ius cogens* και η ιδιωτική βούληση δεν μπορεί να παρεκκλίνει από την εφαρμογή τους (αρ. 3 ΑΚ). Σε περίπτωση που δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η επεξεργασία είναι παράνομη και δεν θεραπεύεται με τη συγκατάθεση του υποκειμένου ή την ύπαρξη των νόμιμων εξαιρέσεων από τη μη λήψη συγκατάθεσης (αρ. 5 § 2 και 7 παρ 2 περ. β-ζ.).

Θεμελιώδης αρχή κάθε επεξεργασίας είναι η αρχή του σκοπού. Αν και από τον νόμο δεν προβλέπεται ιεράρχηση των αρχών, εντούτοις νομοτεχνικά και ουσιαστικά πρέπει

να αναγνωρισθεί η πρωτοκαθεδρία της αρχής του σκοπού¹¹, αφού αποτελεί τον πυρήνα της επεξεργασίας με βάση τον οποίο σταθμίζονται όχι μόνο οι γενικές αρχές της επεξεργασίας, αλλά και η νομική της βάση.

Προκειμένου λοιπόν πληροφορίες που συνιστούν προσωπικά δεδομένα να μπορούν να υπόκεινται σε επεξεργασία, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις (αρχές):

α) Αρχή του νόμιμου τρόπου συλλογής, η οποία αναλύεται σε ενημέρωση του υποκειμένου κατά το αρ. 11 του νόμου, σε επεξεργασία των δεδομένων με προηγούμενη συγκατάθεση του ή χωρίς τη λήψη συγκατάθεσης εφόσον υπάρχει κάποια εξαίρεση από αυτές που προβλέπονται στο αρ. 5 § 2 και 7 § 2 περ. β-ζ, αν είναι υποχρεωτική να υπάρχει η προηγούμενη γνωστοποίηση της σύστασης και λειτουργίας αρχείου ή έναρξη της επεξεργασίας (αρ. 6 και 7Α), η προηγούμενη άδεια της Αρχής για την επεξεργασία και συλλογή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων πλην των περιπτώσεων που αίρεται η υποχρέωση αυτή (αρ. 7 και 7Α), η συλλογή να είναι απόρρητη, να λαμβάνονται μέτρα και να δίδονται εγγυήσεις ασφαλείας, να τηρούνται οι προϋποθέσεις νομιμότητας σε περίπτωση που τα δεδομένα πρόκειται να διαβιβαστούν σε χώρες εκτός Ε.Ε. (αρ. 9).

-Παράδειγμα: Συλλογή, εκ μέρους τρίτου, ηλεκτρονικών διευθύνσεων χωρίς τη συγκατάθεση των δικαιούχων με σκοπό το spamming ή την προώθηση διαφημιστικού υλικού είναι παράνομη (Μον. Πρ. Αθ 2110/2002 διαθέσιμη σε Ισοκράτη).

β) Αρχή του σκοπού, ήτοι θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των προκαθορισμένων σκοπών επεξεργασίας. Ο νόμος διακρίνει τρεις επιμέρους αρχές: την αρχή του εκ των προτέρων καθορισμένου σκοπού, την αρχή της συνάφειας του σκοπού προς τη συλλογή και επεξεργασία και την αρχή της νομιμότητας του σκοπού.

Καθορισμένος είναι ο σκοπός όταν προσδιορίζεται πριν από τη διενέργεια ή έστω κατά τη συλλογή των δεδομένων και έχει περιληφθεί στα στοιχεία που η χορήγησή τους συνιστά εκπλήρωση της υποχρέωσης ενημέρωσης του υποκειμένου κατά το αρ. 11, ταυτίζεται με το σκοπό επεξεργασίας για τον οποίο το υποκείμενο έδωσε τη συγκατάθεσή του (αρ. 5) ή για τον οποίο συντρέχει κάποια από τις επιτρεπόμενες περιπτώσεις επεξεργασίας των στοιχείων

---

¹¹ Βλ. Φ. Μίντλεττον, Επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε Α. Κοτσαλή, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 54.

του αρ. 5 § 2 και αρ. 7 § 2 περ. β-ζ, αναφέρεται και στην προηγούμενη γνωστοποίηση της σύστασης και λειτουργίας αρχείου ή έναρξης της επεξεργασίας κατά το αρ. 6 και εφόσον δεν προβλέπεται εξαίρεση κατά το αρ. 7Α και στην προηγούμενη άδεια της αρχής για τη συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Ο σκοπός πρέπει να είναι με σαφήνεια διατυπωμένος, ώστε να ικανοποιείται το αίτημα της ενημέρωσης του υποκειμένου, όπως ορίζεται στο αρ. 11 και η υποχρέωση γνωστοποίησης της επεξεργασίας στην Αρχή. Σκοπός της αρχής της σαφήνειας είναι ο έλεγχος της πραγματικής συμμόρφωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας τόσο ως προς τις επιταγές του νόμου, όσο και προς τις τυχόν άδειες της αρχής. Σκοπός επεξεργασίας διαφορετικός από τον αρχικώς καθορισθέντα είναι μη νόμιμος.

Τέλος η αρχή της νομιμότητας του σκοπού κατ' ουσίαν παραπέμπει στην εφαρμογή και τήρηση άλλων διατάξεων του νόμου και εν γένει του δικαίου.

-Παράδειγμα: Η τήρηση μητρώου από το Υπουργείο Πολιτισμού κατόχων ανιχνευτών μετάλλων με προσωπικά τους στοιχεία με σκοπό τον έλεγχο της χρήσης των συσκευών αυτών στον ελληνικό χώρο όπου γίνεται ευρείας έκτασης αρχαιοκαπηλία είναι νόμιμη (ΑΠΔΠΧ 21/2005).

γ) Δεδομένα συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας. Σύμφωνα με τη θεωρία¹², στο στοιχείο β' εισάγεται η αρχή της αναλογικότητας σε συνάρτηση πάντα με την αρχή του σκοπού.

Ειδικότερα τα δεδομένα θα πρέπει να είναι συναφή, δηλαδή σχετικά με τον σκοπό της επεξεργασίας ο οποίος πρέπει να είναι νόμιμος, κατάλληλα (πρόσφορα) για την εξυπηρέτηση του νόμιμου σκοπού επεξεργασίας και να μην είναι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτούνται στη συγκεκριμένη επεξεργασία (αρχή της ποσοτικής ισορροπίας των δεδομένων προς το σκοπό της επεξεργασίας).

- Παράδειγμα: Η συμπλήρωση "ατομικού- απογραφικού δελτίου" από μέλη της ΕΣΗΕΑ για τον έλεγχο και την εκκαθάριση του μητρώου μελών κρίνεται παράνομη κατά το μέρος που ζητούνται στοιχεία σχετικά με το ύψος των αποδοχών του μέλους και με το εάν επιδοτήθηκε από το ταμείο ανεργίας (ΑΠΔΠΧ 41/2005).

---

¹² Βλ. *Α. Μήτρου*, Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1999, σελ.462, *Κ. Χριστοδούλου*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 86επ..

δ) Αρχή της ακρίβειας. Κατά το αρ. 4 § 1 γ' τα δεδομένα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει να είναι ακριβή και ενημερωμένα εφόσον υπόκεινται σε αλλαγές. Η παραπάνω αρχή αναλύεται στην υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα τα δεδομένα (να είναι αληθή και εφόσον πρόκειται για δεδομένα που υπόκεινται σε μεταβολές να είναι επικαιροποιημένα). Σε κάθε περίπτωση, όρια στην υποχρέωση του υπεύθυνου τίθενται από το τυχόν συντρέχον πταίσμα του ίδιου του υποκειμένου εφόσον του έχει ζητηθεί η συνδρομή και το υποκείμενο αρνείται χωρίς την επίκληση συγκεκριμένου νόμιμου λόγου άρνησης (αν δεν του έχει ζητηθεί η συνδρομή, ευθύνεται ο υπεύθυνος επεξεργασίας κατά την § 2 του αρ. 4), η ανωτέρα βία και πραγματική πλάνη του υπεύθυνου επεξεργασίας.

- Παράδειγμα: Εάν μια εταιρεία εμπορίας πληροφοριών (νόμιμη) ενημερώσει μια αντιπροσωπεία αυτοκινήτων ότι ο υποψήφιος επί πιστώσει αγοραστής αυτοκινήτου έχει στο όνομά του εκκρεμή οφειλή προς άλλη εταιρεία, ενώ ο αγοραστής έχει εξοφλήσει την οφειλή του, φέρει ευθύνη, καθώς τα δυσμενή για το υποκείμενο προσωπικά δεδομένα που διαβιβάστηκαν δεν ήταν ακριβή και ενημερωμένα μέχρι το χρόνο της διαβίβασης (Μον. Πρ. Θεσσαλονίκης 2950/2002 διαθέσιμη σε Ισοκράτη).

ε) Αρχή της χρονικά πεπερασμένης διατήρησης, η οποία πρακτικά συνεπάγεται την υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να διατηρεί τα δεδομένα σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους, μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται για την περάτωση του σκοπού επεξεργασίας για τον οποίο τα αρχεία που περιλαμβάνουν προσωπικά δεδομένα έχουν δημιουργηθεί¹³.

Η διάρκεια της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων αποτελεί συνάρτηση της διάρκειας που απαιτείται για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής και της επεξεργασίας, τελεί δε υπό την κρίση της Αρχής για την επιτρεπτή διάρκεια της. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν είναι υποχρεωμένος να απευθύνει ερώτημα στην Αρχή σχετικά με την επιτρεπτή χρονική διάρκεια, ωστόσο η Αρχή διατηρεί την αποφασιστική της

---

¹³ Η Αρχή έχει τονίσει την ανάγκη χρονικού περιορισμού της αναρτήσεως δυσμενών διοικητικών πράξεων (υποβιβασμός, διαθεσιμότητα, απόλυση υπαλλήλου) στο διαδίκτυο στην Εισήγηση της Γνωμοδότησης 1/2010, ως ουσιαστική απόρροια της αρχής της αναλογικότητας.

αρμοδιότητα κατά το αρ. 19¹⁴. Άλλωστε στο εδ. β' § 1 περ. δ αρ., 4 η Αρχή έχει τη διακριτική ευχέρεια να επιτρέψει με αιτιολογημένη απόφαση τη διατήρηση δεδομένων για σκοπούς αποκλειστικά ιστορικούς, επιστημονικούς ή στατιστικούς, εφόσον κρίνει ότι δεν θίγονται σε κάθε περίπτωση τα δικαιώματα των δεδομένων ή τρίτων.

Η παράλειψη λήψης των κατάλληλων μέτρων για την καταστροφή των αρχείων που περιλαμβάνουν προσωπικά δεδομένα μέσα σε εύλογο χρόνο από την περάτωση του σκοπού επεξεργασίας θεωρείται παράνομη.

-Παράδειγμα: προσωπικά δεδομένα που παράγονται ή/και χρησιμοποιούνται καθημερινά στο πλαίσιο των εργασιών του υπεύθυνου επεξεργασίας και τα οποία, μετά από την διεκπεραίωση της συγκεκριμένης εργασίας, είναι πλέον άχρηστα, όπως πρόχειρες εκθέσεις, σημειώσεις των υπαλλήλων, πληροφοριακό υλικό, κ.α. σε έντυπη ή/και ηλεκτρονική μορφή πρέπει να καταστρέφονται καθημερινά άλλως γίνεται προγραμματισμένη καταστροφή μέρους ή του συνόλου των δεδομένων αφού έχουν επιτελέσει τον σκοπό για τον οποίο συλλέχθηκαν (Οδηγία 1/2005 ΑΠΔΠΧ).

Σε περίπτωση επεξεργασίας η οποία αντιβαίνει τις προπεριγραφείσες αρχές, στην § 2 του αρ. 4 προβλέπονται οι έννομες συνέπειες της παράβασης αυτών. Προβλέπεται λοιπόν η ίδρυση ευθύνης του υπεύθυνου για εξάλειψη της πραγματικής δυνατότητας περαιτέρω επεξεργασίας των δεδομένων, υποχρέωση δηλαδή διαγραφής των δεδομένων, χωρίς όμως να απαλλάσσεται αυτός από τις λοιπές διοικητικές, ποινικές και αστικές ευθύνες του. Επίσης στο αρ. 4 § 2 εδ. β' εξειδικεύεται η αποφασιστική αρμοδιότητα της Αρχής κατά την οποία σε συνδυασμό με το αρ. 21, η Αρχή έχει τη δυνατότητα να επιβάλλει διάφορες διοικητικές κυρώσεις.

Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τις αρχές αυτές ως τον «σκληρό πυρήνα της επεξεργασίας», οι οποίες επαναδιατυπώνονται και στο κείμενο του ΓΚΠΔ στο αρ. 5. Ο Κανονισμός υιοθέτησε το βασικό σώμα των αρχών ενισχύοντάς τες με την προσθήκη των αρχών της ασφάλειας (ακεραιότητας) και της λογοδοσίας, οι οποίες έχουν ένα πιο

---

¹⁴ Βλ. Π. Αρμαμέντο-Β. Σωτηρόπουλο, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 135 επ.

λειτουργικό χαρακτήρα, διότι οργανώνουν, διασφαλίζουν τη συμμόρφωση και κατ'επέκταση την προστασία¹⁵.

Σύμφωνα λοιπόν με το αρ. 5 § 2 ΓΚΠΔ ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη και πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει τη συμμόρφωση με τις αρχές της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η σημασία της λογοδοσίας κατά τη Μήτρου¹⁶ σχετίζεται με τη ύπαρξη της υποχρέωσης να αιτιολογεί κανείς τη συμπεριφορά ή τις ενέργειές του, ειδικότερα να δίνει εξηγήσεις σχετικά με το πως ανταποκρίθηκε σε ευθύνες και υποχρεώσεις ή γιατί έδρασε κατά ένα ορισμένο τρόπο. Ο Κανονισμός δεν συνεπάγεται μια υποχρέωση να παρέχονται κατά κυριολεξία αποδείξεις συμμόρφωσης, αλλά υποχρέωση για σχεδιασμό και εφαρμογή μέτρων-πολιτικών που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση σ' αυτόν, τα οποία θα μπορούσαν να επικαλεστούν και ενώπιον εποπτικών αρχών ή δικαστηριακών αιθουσών. Αυτό, διότι η αρχή της λογοδοσίας σχετίζεται, χωρίς όμως να ταυτίζεται, με την αρχή της ευθύνης του υπεύθυνου επεξεργασίας στο αρ. 24 § 1, σύμφωνα με το οποίο *“ο υπεύθυνος επεξεργασίας εφαρμόζει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζει και να μπορεί να αποδεικνύει ότι η επεξεργασία διενεργείται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό”*. Οι υπεύθυνοι επεξεργασίας να μεν βαρύνονται με την υποχρέωση να επιδείξουν αποτελέσματα, ωστόσο διατηρούν την ελευθερία ως προς την επιλογή των μέσων.

Στο αρ. 5 § 1 περ. στ', κατοχυρώνονται ως αρχές η ακεραιότητα και η εμπιστευτικότητα. Τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο που εγγυάται την ενδεδειγμένη ασφάλεια τους, μεταξύ άλλων την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη επεξεργασία και τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων («ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα»). Η ασφάλεια των δεδομένων είναι μια σύνθετη έννοια, γι' αυτό και ο νομοθέτης του Κανονισμού παραθέτει στο αρ. 32 έναν ενδεικτικό κατάλογο μέτρων ασφάλειας. Ο ενωσιακός νομοθέτης καταρχήν υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας σε γνωστοποίηση της παραβίασης των δεδομένων στην αρμόδια εποπτική αρχή, υποβάλλοντας ταυτοχρόνως και τα ληφθέντα ή προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση τους ή την απάμβλυνση των συνεπειών της παραβίασης αυτής,

¹⁵ Βλ. Α. Μήτρου, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 58, υποσημ. 153.

¹⁶ Βλ. Α. Μήτρου, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 92επ.

και έπειτα στα υποκείμενα των δεδομένων, εφόσον υπάρχει υψηλός κίνδυνος για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους (η υποχρέωση μπορεί να απαλειφθεί, αν ο υπεύθυνος έχει λάβει κατάλληλα τεχνικά ή οργανωτικά μέτρα προστασίας ή λαμβάνει τέτοια μέτρα στη συνέχεια διασφαλίζοντας ότι δεν είναι πλέον πιθανή η επέλευση του κινδύνου). Η υποχρέωση δεν υφίσταται σε περίπτωση που απαιτούνται δυσανάλογες προσπάθειες, οπότε η ατομική ενημέρωση μπορεί να αποκατασταθεί με δημόσια ανακοίνωση ή παρόμοια γνωστοποίηση.

Προφανώς, εκτός από την τήρηση των “κλασικών αρχών”, προκειμένου να είναι νόμιμη η επεξεργασία με βάση τον ΓΚΠΔ, πρέπει να τηρούνται και οι νέες αρχές που αυτός θεσπίζει.

2. Η ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΩΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΝΟΜΙΜΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σε αντίθεση με την έλλειψη ιεράρχησης στο νόμο σχετικά με τις αρχές της επεξεργασίας, ο νομοθέτης επιλέγει διαφορετική προσέγγιση για τη νομική της βάση. Στο άρθρο 5 ορίζεται ως κανόνας η συγκατάθεση του υποκειμένου ως ουσιαστική προϋπόθεση για τη νομιμότητα της επεξεργασίας (σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την επεξεργασία απλών δεδομένων), η οποία ανάγεται σε πρωταρχική νομική βάση της επεξεργασίας. Σε αντίθεση με την κοινοτική οδηγία όπου επιλέγεται η ισότητα μεταξύ των νομικών βάσεων, ο Έλληνας νομοθέτης εφαρμόζει το σχήμα κανόνας-εξαιρέση, τουτέστιν συγκατάθεση-εξαιρέσεις.

Ο νόμος στο άρθρο 2 στοιχείο ια΄, προβαίνει σε έναν αναλυτικό ορισμό της έννοιας αυτής: *“Συγκατάθεση” του υποκειμένου των δεδομένων, είναι κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή, και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει πληροφόρηση τουλάχιστον για τον σκοπό της επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και το όνομα, την επωνυμία και τη διεύθυνση του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε, χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα.*

Η συγκατάθεση είναι κατά την ορθότερη άποψη απευθυντέα δήλωση βούλησης, ελεύθερα ανακλητή (η ανάκληση ισχύει για το μέλλον και δεν καθιστά την προηγούμενη επεξεργασία μη νόμιμη), μονομερούς δικαιοπραξία¹⁷.

Η συγκατάθεση είναι η κεντρική προϋπόθεση νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και με βάση τη γραμματική ερμηνεία του αρ. 2 στοιχείο ια΄, συνάγεται πως πρέπει να δοθεί πριν από την επεξεργασία, ήτοι το αργότερο στο στάδιο συλλογής των δεδομένων, κατά το οποίο πραγματώνεται η ενημέρωση του υποκειμένου σύμφωνα με το αρ. 11 § 1 (αποκλείεται επομένως η μεταγενέστερη της επεξεργασίας έγκριση του υποκειμένου ως νομιμοποιητικός λόγος).

Η παραβίαση των σχετικών με τη συγκατάθεση διατάξεων, πληροί την προϋπόθεση του παρανόμου της συμπεριφοράς του υπευθύνου επεξεργασίας, η οποία μπορεί να θεμελιώσει υποχρέωση ικανοποίησης ηθικής βλάβης ή και ανόρθωση περιουσιακής ζημίας.

Στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα έχουμε μια διαφοροποίηση σύμφωνα με την § 1 του άρθρου 7, όπου ορίζεται ότι απαγορεύεται καταρχήν η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων. Ενώ, λοιπόν, στα απλά δεδομένα ισχύει ο γενικός κανόνας της συγκατάθεσης, στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα η συγκατάθεση ορίζεται ως εξαίρεση στην απαγόρευση. Με αυτόν τον τρόπο ο νομοθέτης δείχνει για μια ακόμη φορά την αξία που έχουν τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και την αυξημένη προστασία την οποία χρήζουν. Στη διάταξη του νόμου ορίζεται ότι η συγκατάθεση πρέπει να είναι έγγραφη και να μην έχει αποσπαστεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή στα χρηστά ήθη, αλλιώς η συγκατάθεση δεν αίρει την απαγόρευση.

Στον ΓΚΠΔ οι προϋποθέσεις της συγκατάθεσης ορίζονται στο άρθρο 6 § 1 περ. α΄. Συγκεκριμένα ορίζεται ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι σύννομη, εφόσον το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα παρείχε συγκατάθεση στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν για έναν ή περισσότερους ειδικούς σκοπούς.

---

¹⁷ Βλ. *Κ. Χριστοδούλου*, Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας: Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, ΔίΜΕΕ 2005, σ. 357 επ., ενώ ο *Ι. Ιγγλεζάκης*, Η συγκατάθεση στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 99, θεωρεί πως είναι λόγος που αίρει καταρχήν τον παράνομο χαρακτήρα της επεξεργασίας που δεν βασίζεται σε άλλη νομιμοποιητική βάση.

Ο Κανονισμός ορίζει στο άρθρο 4 περ. 11 τις προϋποθέσεις της έγκυρης συγκατάθεσης, παρόμοια όπως και στην Οδηγία 95/46. Διευκρινίζεται όμως πως η δήλωση του προσώπου ότι δέχεται να αποτελέσουν τα προσωπικά του δεδομένα αντικείμενο επεξεργασίας, πρέπει να γίνεται εν πλήρει επιγνώσει και με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, συνεπώς δε, όχι σιωπηρά¹⁸.

Ακόμα, αξίζει να γίνει αναφορά σε δύο ρυθμίσεις που αφορούν τη συγκατάθεση και προβλέπονται στο άρθρο 7 του Κανονισμού. Η πρώτη αφορά το βάρος απόδειξης σε σχέση με την παροχή της συγκατάθεσης του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα για συγκεκριμένους σκοπούς, το οποίο φέρει ο υπεύθυνος επεξεργασίας (άρθρο 7 § 1). Η δεύτερη και σπουδαιότερη, αφορά την υποχρέωση διακριτής επισήμανσης της συγκατάθεσης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 7 § 2, εάν η συγκατάθεση του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα παρέχεται στο πλαίσιο έγγραφης δήλωσης η οποία αφορά και άλλο θέμα, η απαίτηση παροχής συγκατάθεσης πρέπει να είναι διακριτή σε σχέση με το εν λόγω άλλο θέμα. Τέτοια υποχρέωση δεν υπήρχε στην κοινοτική οδηγία 95/46, παρ' ότι υπονοείτο με την προϋπόθεση να είναι ειδική η συγκατάθεση. Η κατοχύρωση μιας τέτοιας υποχρέωσης θα συμβάλλει στη διασαφήνιση της χορήγησης της συγκατάθεσης (π.χ. στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται ΓΟΣ για την παροχή της συγκατάθεσης).

Όσον αφορά τον τύπο της συγκατάθεσης, όπως στην Οδηγία 95/46, έτσι και στον Κανονισμό, δεν προβλέπεται έγγραφος τύπος για την παροχή της, πρέπει απλώς να είναι διατυπωμένη ρητά. Κατ' αυτόν τον τρόπο και σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στο ελληνικό δίκαιο σχετικά με τη συγκατάθεση κατά την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, όπου ο έγγραφος τύπος συνιστά τον κανόνα και η μη τήρησή του την εξαίρεση, γίνεται ευχερής η παροχή συγκατάθεσης στο επιγραμμικό περιβάλλον (κατάσταση online), ακόμα και όταν δεν γίνεται χρήση ηλεκτρονικής υπογραφής. Βεβαίως, όπως προβλέπεται στο άρθρο 4 περ. 8, η συγκατάθεση δίνεται με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια και, συνεπώς, δεν μπορεί να παρέχεται με το σύστημα «opt-out», δηλαδή σιωπηρά¹⁹.

---

¹⁸ Επειδή οι χρήστες των υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης δεν κάνουν συνήθως αλλαγές στις προεπιλεγμένες ρυθμίσεις που αφορούν την πρόσβαση τρίτων στα δεδομένα του λογαριασμού τους, πρέπει να προβλέπεται εκ των προτέρων ο περιορισμός της πρόσβασης στο περιεχόμενο του λογαριασμού του χρήστη, από τρίτους που δεν περιλαμβάνονται στις επαφές της επιλογής τους. Σε: Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, Γνώμη 5/2009, σ. 8.

¹⁹ Βλ. *I. Ιγγλεζάκη*, Προστασία προσωπικών δεδομένων στις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης με βάση την Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ για την προστασία δεδομένων, Ερωπαική Έκφραση, τεύχος 88, σελ. 21.

Σημαντική καινοτομία του κανονισμού είναι η διάταξη της § 4 του άρθρου 7, σύμφωνα με την οποία, η συγκατάθεση δεν μπορεί να συνιστά τη νομική βάση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εάν υπάρχει σημαντική ανισορροπία μεταξύ της θέσης του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του υπευθύνου επεξεργασίας, ιδίως στις περιπτώσεις που ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια αρχή και είναι επομένως σχεδόν απίθανο να έχει δοθεί η συγκατάθεση ελεύθερα σε όλες τις περιπτώσεις αυτής της ειδικής κατάστασης²⁰.

Συμπερασματικά η συγκατάθεση αποτελεί εκδήλωση του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου, έκφραση του δικαιώματος προστασίας της προσωπικότητας (αρ. 5 § 1 Σ.) σε συνδυασμό με τις διατάξεις των αρ. 2 § 1 και 9 § 1 εδ. β Σ²¹, το οποίο πρέπει καταρχήν να αποφασίζει το ίδιο αν τα δεδομένα του θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας ή όχι²².

3. ΕΙΔΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΛΟΓΟΙ ΑΡΣΗΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ)

Όταν απουσιάζει η έγκυρη συγκατάθεση του υποκειμένου, τότε η άρση του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας θα πρέπει να υπαγορεύεται απευθείας από το νόμο, ήτοι να στηρίζεται σε στάθμιση ανάμεσα στα συμφέροντα του υποκειμένου και του υπευθύνου

---

²⁰ Έτσι και σε *I. Ιγγλεζάκη*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003, σ. 215, όπου αναφέρεται πως η προϋπόθεση του νόμου να είναι ελεύθερη η συγκατάθεση σημαίνει ότι δεν μπορεί η παροχή συγκατάθεσης να αποτελεί προϋπόθεση *sine qua non* για τη σύναψη σύμβασης

²¹ Βλ. *I. Ιγγλεζάκης*, Η συγκατάθεση στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων σε *Α. Κοτσάλη*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 97.

²² Στο ν. 2472/97 προβλέπεται ως τυπική προϋπόθεση της επεξεργασίας, η γνωστοποίηση του υπευθύνου επεξεργασίας στην Αρχή εγγράφως της σύστασης και λειτουργίας αρχείου ή της έναρξης της επεξεργασίας και πιο συγκεκριμένα, η δήλωση ορισμένων στοιχείων (ονοματεπώνυμο-επωνυμία, διεύθυνση ή έδρα, σκοπός της επεξεργασίας κτλ), όπως αναλυτικά περιγράφονται στον ν. 2472, στο άρθρο 6. Δεν απαιτείται άδεια σε όλες τις περιπτώσεις, άλλως θα υπερφορτωνόταν η Αρχή με γραφειοκρατικές διαδικασίες, εν αντιθέσει με το σκοπό του νόμου να καταστεί ο ίδιος αποτελεσματικός και εφαρμόσιμος. Η υποχρέωση αυτή καταργήθηκε στον Κανονισμό. Ενόψει της ιδιαίτερης προστασίας που χρίζουν τα ευαίσθητα δεδομένα, επιπλέον ως τυπική προϋπόθεση στο άρθρο 7 § 2 ορίζεται ότι απαιτείται άδεια της Αρχής για την συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων αυτών. Η Αρχή εξετάζει τους λόγους για τους οποίους ζητείται η συλλογή και επεξεργασία.

επεξεργασίας ή τρίτου. Στην στάθμιση αυτή πρωτίστως προβαίνει ο νομοθέτης στα αρ. 5 § 2 και 7 § 2 περ. β-ζ και έπειτα ο ερμηνευτής του δικαίου²³.

Συνοπτικά, για την επεξεργασία των απλών δεδομένων αρκεί η ανάγκη ικανοποίησης ενός υπερέχοντος συμφέροντος, είτε αυτό υπαγορεύεται από διάταξη νόμου ή όχι, ενώ για την επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων προαπαιτείται να υπαγορεύεται αυτή ή το διαμέσου αυτής ικανοποιούμενο συμφέρον από διάταξη νόμου υπερισχύουσα της καταρχήν απαγόρευσης της επεξεργασίας, δηλαδή να υπαγορεύεται από διάταξη υπέρτερου τυπικού κύρους είτε διάταξη ειδική ή υπερισχύουσα είτε μετά από στάθμιση *in concreto*²⁴.

Κατ' εξαίρεση συνεπώς, επιτρέπεται η επεξεργασία και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου στις παρακάτω περιπτώσεις, όπως ορίζει το αρ. 5 § 2: εκτέλεση σύμβασης, υποχρέωση εκ του νόμου, διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος, υπέρτερο έννομο συμφέρον του υπεύθυνου επεξεργασίας ή τρίτου.

Στην περίπτωση που η επεξεργασία αφορά ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, οι προϋποθέσεις είναι ακόμα πιο αυστηρές: σε περίπτωση που δεν υπάρχει γραπτή συγκατάθεση του υποκειμένου, η επεξεργασία είναι νόμιμη κατά το αρ. 7 § 2 περ. β-ζ μόνο αν γίνεται για διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, αν τα δεδομένα έχουν δημοσιοποιηθεί από το ίδιο το υποκείμενο, αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για την άσκηση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου, αν αφορούν την παροχή υπηρεσιών υγείας, αν αφορούν επεξεργασία από δημόσια αρχή για λόγους εθνικής ασφάλειας, εγκληματολογικής πολιτικής, προστασία της δημόσιας υγείας, δημόσιους φορολογικούς ελέγχους ή ελέγχους κοινωνικών παροχών, ερευνητικούς και επιστημονικούς σκοπούς, δημοσιογραφικούς σκοπούς σε σχέση με δεδομένα δημοσίων προσώπων κατά την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος και τέλος αν αφορούν την επεξεργασία δεδομένων τέχνης.

Στην επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων δεν ισχύει το σχήμα κανόνας-εξαίρεση (δηλαδή συγκατάθεση-εξαίρεση όπως αναφέρθηκε παραπάνω), διότι ακόμα και αν το υποκείμενο συγκατατίθεται στην επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων του, αυτή δεν είναι νόμιμη χωρίς την άδεια της Αρχής, ισχύει δηλαδή η αρχή της κατ' αρχήν απαγόρευσης επεξεργασίας των ευαίσθητων δεδομένων.

²³ Βλ. Κ. Χριστοδούλου, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 65.

²⁴ Βλ. Κ. Χριστοδούλου, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 68-69.

Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας δεν δύναται για λόγους οικονομίας η εκτενής ανάλυση κάθε ξεχωριστού λόγου άρσης του αδίκου της επεξεργασίας, ως εκ τούτου θα γίνει μια ενιαία παράθεση των λόγων ανεξάρτητα αν πρόκειται για επεξεργασία απλού ή ευαίσθητου προσωπικού δεδομένου²⁵.

α. Η σύμβαση και το ζωτικό συμφέρον του υποκειμένου.

Η εκτέλεση της σύμβασης με το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και η προστασία ζωτικών του συμφερόντων, αποτελούν βάσεις νόμιμης επεξεργασίας που αναφέρονται καταρχήν στο ίδιο το υποκείμενο των δεδομένων.

Σχετικά με τη σύμβαση, η επεξεργασία θεωρείται σύννομη εφόσον γίνεται ως αναγκαία προϋπόθεση για την εκτέλεσή της ή διενεργείται κατά το προσυμβατικό στάδιο πριν τη σύναψή της και εφόσον το υποκείμενο των δεδομένων είναι συμβαλλόμενο μέρος. Εν προκειμένω η αναγκαιότητα της είναι το νομιμοποιητικό στοιχείο της επεξεργασίας, συνεπώς πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό και τη φύση της σύμβασης, ώστε να προστατεύεται το υποκείμενο από τυχόν επεξεργασία που του επιβάλλεται εν τέλει μονομερώς διά της συμβατικής οδού.

-Π.χ.: Η συλλογή και καταχώριση των στοιχείων των ενοίκων για την κατάρτιση της κατάστασης κοινοχρήστων είναι νόμιμη και χωρίς τη συναίνεσή τους, εφόσον είναι αναγκαία για την εκτέλεση της συμβατικής υποχρέωσής τους προς καταβολή των κοινοχρήστων χρεών.

Σχετικά με το ζωτικό συμφέρον του υποκειμένου, νοείται πως η επεξεργασία είναι νόμιμη εφόσον κρίνεται απαραίτητη για τη διαφύλαξη ουσιώδους για τη ζωή συμφέροντος του και εφόσον το πρόσωπο είναι σωματικά ή νομικά αδύνατο να συγκατατεθεί.

Ίδια πρόβλεψη υπάρχει στον Κανονισμό στο αρ. 6 § 1 β', με την προσθήκη πως είναι επιτρεπτή η επεξεργασία για την αναγκαιότητα διαφύλαξης ζωτικού συμφέροντος τόσο του ίδιου του υποκειμένου όσο και οποιουδήποτε άλλου φυσικού προσώπου.

---

²⁵ Ακολουθείται εν μέρει η κατηγοριοποίηση των λόγων άρσης του αδίκου χαρακτήρα της επεξεργασίας όπως προβαίνει η Λ. *Μήτρου*, σε: Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 81 επ..

β. Ο νόμος ως θεμέλιο σύννομης επεξεργασίας.

Στο αρ. 5 § 2 β' θεμελιώνεται ο σύννομος χαρακτήρας της επεξεργασίας, όταν αυτή γίνεται για την εκπλήρωση υποχρέωσης που τίθεται από το νόμο. Η υποχρέωση μπορεί να επιβάλλεται τόσο από τον κοινοτικό όσο και από τον εθνικό νομοθέτη. Στην περίπτωση αυτή η στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων και του επιδιωκόμενου με τη ρύθμιση σκοπού έχει ήδη γίνει από τον νομοθέτη. Μάλιστα με τον νέο Κανονισμό επιχειρείται μια εγγύτερη οριοθέτηση των απαιτήσεων της εν λόγω νομικής βάσης, καθώς απαιτείται να καθορίζεται στο νόμο ο σκοπός της επεξεργασίας και να υπάρχει δυνητική πρόβλεψη της νομικής βάσης σ' αυτόν (αρ. 6 § 3 ΓΚΠΔ).

γ. Η εξισορρόπηση της προστασίας προσωπικών δεδομένων και του δημοσίου συμφέροντος.

Το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου υπόκειται σε περιορισμούς, τα όρια των οποίων τίθενται από το Σύνταγμα λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας, από την ΕΣΔΑ (αρ. 8 § 2), αλλά και από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αρ. 52). Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να αναφέρονται στο νόμο και να είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία για την άσκηση και προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Στην περίπτωση δ' του αρ. 5 ορίζεται ότι *«η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα»*.

Το δημόσιο συμφέρον είναι μια ευρεία έννοια, η οποία δεν ορίζεται στην Οδηγία ή σε άλλα σχετικά νομοθετικά κείμενα της Ε.Ε. Ο νόμος λοιπόν αξιολογεί ότι έχει υπέρτερη ανάγκη νομικής προστασίας το δημόσιο συμφέρον, διότι συνδέεται με την ωφέλεια ή τη χρησιμότητα που έχει για την πολιτεία ή με την προάσπιση ορισμένων βασικών εννόμων αγαθών. Η έννοια είναι εξαιρετικά αόριστη και γι' αυτό πρέπει να οριοθετείται με βάση την αναγωγή της σε νομοθετικές διατάξεις οι οποίες αφορούν την εθνική οικονομία, τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, την εθνική άμυνα, την δημόσια υγεία, τη δημόσια εκπαίδευση, την εσωτερική ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η εκτέλεση του έργου πρέπει να γίνεται από δημόσια αρχή ή να έχει ανατεθεί από αυτή σε υπεύθυνο επεξεργασίας ή σε τρίτο (ΟΤΑ, ανεξάρτητες αρχές).

Όσον αφορά τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, η διάταξη η οποία αναφέρεται στο δημόσιο συμφέρον είναι εκείνη του άρθρου 7 § 2ε' η οποία εκφράζεται κατά τρόπο στενότερο από το άρθρο 5 § 2 δ'. Αυτό που διαφοροποιεί την συγκεκριμένη διάταξη από την αντίστοιχη του άρθρου 5 είναι ότι στην περίπτωση αυτή γίνεται αναφορά όχι γενικά στο δημόσιο συμφέρον, αλλά σε σαφείς και λεπτομερειακούς λόγους, των οποίων η αρίθμηση είναι εξαντλητική.

Οι λόγοι αυτοί, τιθέμενοι ως περιορισμοί ατομικού δικαιώματος πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Υπάρχουν συγκεκριμένοι λόγοι δημοσίου συμφέροντος που εμπίπτουν στην δημόσια εξουσία, εφόσον αυτή ασκείται από το κράτος με οργανικό κριτήριο. Δεν επιτρέπεται όπως στο άρθρο 5 να ανατεθεί η εκτέλεση της επεξεργασίας σε τρίτο. Οι λόγοι αυτοί είναι η εθνική ασφάλεια (ασφάλεια του κράτους, άμυνα), η εγκληματολογική και σωφρονιστική πολιτική, λόγοι προστασίας της δημόσιας υγείας και λόγοι σχετικοί με την άσκηση δημόσιου φορολογικού ελέγχου ή δημόσιου ελέγχου κοινωνικών παροχών.

Σε σύγκριση του ν. 2472/97 με τον Κανονισμό, ο ΓΚΠΔ αναφέρεται σε ουσιαστικό δημόσιο συμφέρον, το οποίο πρέπει να είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο στόχο, οφείλει να σέβεται την ουσία του δικαιώματος, την προστασία των δεδομένων, ενώ (ο Κανονισμός) προβλέπει επίσης κατάλληλα και συγκεκριμένα μέτρα για τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων. Παράλληλα γίνεται ειδικότερη μνεία στη δημόσια υγεία (αρ 9. § 2 θ), καθώς θεωρείται επιτρεπτή η επεξεργασία για σκοπούς προληπτικής ή επαγγελματικής ιατρικής, εκτίμησης της ικανότητας προς εργασία του εργαζομένου, ιατρικής διάγνωσης, παροχής υγειονομικής ή κοινωνικής περίθαλψης ή θεραπείας, διαχείρισης υγειονομικών και κοινωνικών συστημάτων και υπηρεσιών, καθώς οι απαριθμούμενοι σκοποί αντιστοιχούν τόσο στην εξυπηρέτηση και προστασία του υποκειμένου, όσο και σε ευρύτερους στόχους. Το δημόσιο συμφέρον υπηρετούν εξάλλου και οι εξαιρέσεις που αφορούν επεξεργασία απαραίτητη για σκοπούς αρχειοθέτησης, για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή για στατιστικούς σκοπούς.

δ. Τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα τρίτων ως θεμέλιο της νόμιμης επεξεργασίας.

Εκτός από το δημόσιο συμφέρον και τα δικαιώματα των άλλων συνιστούν βάση περιορισμού του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Το έννομο συμφέρον του υπεύθυνου επεξεργασίας ή τρίτου θα αποτελέσει βάση της νόμιμης επεξεργασίας, όταν αυτή η επεξεργασία είναι απολύτως απαραίτητη για την εξυπηρέτηση του, αλλά και όταν προκύπτει ως αποτέλεσμα μιας επιβεβλημένης στάθμισης με το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες του υποκειμένου στην οποία προκύπτει πως το έννομο συμφέρον του υπεύθυνου ή του τρίτου υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων του υποκειμένου.

Τα συμφέροντα θα πρέπει να είναι έννομα, δηλαδή να προστατεύονται από τον νόμο. Μπορεί να ποικίλλουν και να περιλαμβάνουν θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της πληροφόρησης, της πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα, της έρευνας κ.α. Ειδικά για τα ευαίσθητα δεδομένα, έννομο θεωρείται το συμφέρον του υπεύθυνου επεξεργασίας, όταν αυτός προβαίνει σε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου με σκοπό να την αξιοποιήσει για την υπεράσπιση δικαιώματος του ενώπιον δικαστηρίου (αρ. 7 § 2 περ. γ).

Ειδικά για τον τύπο και τη δημοσιογραφική έρευνα πρέπει να σημειωθούν τα εξής: για να είναι νόμιμη η επεξεργασία, πρέπει να υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού προς ενημέρωση και μια ηθική απαξία του συγκεκριμένου προσωπικού δεδομένου του υποκειμένου που τελεί υπό συλλογή και επεξεργασία. Προκειμένου να διαπιστωθεί το δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού, ο ερμηνευτής θα πρέπει να αναχθεί στις γενικές αρχές της δημόσιας τάξης και να κρίνει κατά περίπτωση, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την ιδιότητα του υποκειμένου ως δημόσιο πρόσωπο²⁶.

---

²⁶ Βλ. Κ. Χριστοδούλου, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 75.

Γ. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ

1. ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΤΟ Ν. 2472/1997

Το γ' κεφάλαιο του νόμου για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρα 11-14) αναφέρεται στα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων. Τα δικαιώματα αυτά είναι το δικαίωμα ενημέρωσης (αρ. 11), το δικαίωμα πρόσβασης (αρ. 12), το δικαίωμα αντίρρησης (αρ.13) και τέλος το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας (αρ. 14)²⁷. Η προάσπιση των δικαιωμάτων δεν εξυπηρετεί μονάχα το υποκείμενο των δεδομένων και το συμφέρον του, αλλά αντανακλαστικά και τον πληρέστερο έλεγχο, τη διαφάνεια και το σύννομο της επεξεργασίας που πραγματοποιείται. Όπως άλλωστε αναφέρεται και στην εισηγητική έκθεση του ν. 2472/97²⁸, τα εν λόγω άρθρα δεν θεσπίζουν μόνο δικαιώματα του υποκειμένου, αλλά εισάγουν και θεσμικές εγγυήσεις εν όψει της αποστολής και του σκοπού του νόμου περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Ως θεσμικές εγγυήσεις τα δικαιώματα του υποκειμένου των οποίων σκοπός είναι η σύννομη επεξεργασία των δεδομένων, αποτελούν μια αδιάσπαστη λειτουργική ενότητα. Μεταξύ τους υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση. Τα δικαιώματα αλληλοσυμπληρώνονται, αφού το καθένα από αυτά συνιστά είτε προαπαιτούμενο είτε λογικό επακόλουθο κάποιου ή κάποιων από τα άλλα. Έτσι, η άσκηση για παράδειγμα του δικαιώματος αντίρρησης χωρίς τη διασφάλιση του δικαιώματος ενημέρωσης κατά το στάδιο συλλογής των δεδομένων ή χωρίς να γνωρίζει το υποκείμενο αν τα δεδομένα που το αφορούν αποτελούν ή αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας, δεν είναι δυνατή. Αντίστροφα η διασφάλιση του δικαιώματος πρόσβασης ή ενημέρωσης χωρίς να εξασφαλίζεται παράλληλα το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τα καθιστά ατελείς διατάξεις κενές νοήματος. Για το λόγο αυτό είναι

---

²⁷ Βλ. *Μ. Αυγουστιανάκη*, Προστασία των ατόμων από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων-Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 11/2001, σ. 673 επ. για μια συνοπτική μεν, αλλά πλήρως κατανοητή ανάπτυξη περί του θέματος.

²⁸ Βλ. Κώδικα Νομικού Βήματος 1997, σ. 505.

απαραίτητη η προσέγγιση του δικαιώματος που αναλύεται σε αυτή την εργασία πάντα υπό το πρίσμα των άλλων δικαιωμάτων που απονέμονται στο υποκείμενο των δεδομένων.

Αν και έχει υποστηριχθεί πως το δικαίωμα αντίρρησης κατέχει “κεντρική θέση” μεταξύ των δικαιωμάτων του υποκειμένου²⁹, πρέπει να σημειωθεί πως όλα τα δικαιώματα έχουν ίση αξία γιατί, αφενός όλα κατατείνουν στην προστασία του υποκειμένου, αποτελώντας το καθένα από μόνο του *sine qua non* προϋπόθεση για την επίτευξη της παραπάνω προστασίας, αφετέρου αλληλοσυμπληρώνονται όπως εκτέθηκε παραπάνω. Βέβαια θα μπορούσε βάσιμα να υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα αντίρρησης είναι το κατ’ εξοχήν «δυναμικό» δικαίωμα του υποκειμένου, με την έννοια ότι περιλαμβάνει την αντίταξη-αντίδραση του στην επεξεργασία των δεδομένων του³⁰.

Αναφορικά με το δικαίωμα ενημέρωσης, αυτό συνίσταται στην υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να ενημερώνει το υποκείμενο κατά το στάδιο συλλογής των δεδομένων (δηλαδή πριν την έναρξη της επεξεργασίας), τουλάχιστον σχετικά με την ύπαρξη προσωπικών του στοιχείων σε μια επεξεργασία, τα στοιχεία του, το είδος, τους σκοπούς της επεξεργασίας αυτής και το περιεχόμενο των δεδομένων που τυγχάνουν επεξεργασίας, καθώς επίσης και τα δικαιώματα που μπορεί να ασκήσει το υποκείμενο σε περίπτωση που διαφωνεί με τα δεδομένα αυτά ή με την επεξεργασία στο σύνολό της. Απορρέει από το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση των άλλων δικαιωμάτων που θεσπίζει ο νόμος, αφού μόνο όταν το άτομο έχει ενημερωθεί σχετικά με τις πληροφορίες, οι οποίες έχουν αντληθεί και καταχωρηθεί στα αρχεία των πληροφοριών, μπορεί και να επέμβει διορθωτικά ή να αντιλέξει.

Έπειτα, το δικαίωμα πρόσβασης κατέχει κεντρική θέση στο σύστημα δικαιωμάτων που θέλει να προασπίσει ο νόμος 2472/1973, είναι απόρροια της αρχής της διαφάνειας και έχει συνταγματική θεμελίωση στο αρ. 9Α και 5Α Σ. Το δικαίωμα πληροφόρησης γενικά του ατόμου, περιλαμβάνει τόσο το δικαίωμα της προηγούμενης ενημέρωσης για το οποίο έγινε λόγος παραπάνω, όσο και το δικαίωμα πρόσβασης. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα πρόσβασης αποτελεί το δικαίωμα του υποκειμένου να γνωρίζει αν υφίστανται επεξεργασία προσωπικά

---

²⁹ Βλ. *Β. Τουντόπουλο*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 21.

³⁰ Βλ. *Ε. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου*, Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ ΝΘ’ (2005), σ. 137.

του δεδομένα, καθώς και να πληροφορείται για ορισμένα βασικά στοιχεία της επεξεργασίας. Γι αυτό πρόκειται δηλαδή ουσιαστικά για δικαίωμα πληροφόρησης³¹.

2. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

Κεντρική θέση μεταξύ των δικαιωμάτων του υποκειμένου κατέχει το δικαίωμα αντίρρησης. Η ουσία του δικαιώματος συνίσταται στην εξουσία-δυνατότητα του υποκειμένου-φορέα των δεδομένων να προβάλλει οποτεδήποτε, δηλαδή σε οποιοδήποτε στάδιο της επεξεργασίας, αλλά και πριν και μετά, αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν. Αυτό συνάγεται και από τη γραμματική ερμηνεία του αρ. 13, απ' την οποία προκύπτει πως το υποκείμενο των δεδομένων είναι φορέας του δικαιώματος σε κάθε χρονική φάση της επεξεργασίας, ακόμα και στο αρχικό στάδιο της επεξεργασίας, δηλαδή τη συλλογή. Το παραπάνω γίνεται εύκολα αντιληπτό από το δικαίωμα που έχει το υποκείμενο να αρνηθεί τη χορήγηση δεδομένων στον (εν δυνάμει) υπεύθυνο επεξεργασίας. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το δικαίωμα ως τρόπον τινά η νομική πανοπλία του ατόμου έναντι των συνεπειών από την επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών³².

Το συνταγματικό δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, όπως αναλύθηκε παραπάνω και θεμελιώνεται στο αρ. 9Α Σ., εκδηλώνεται με δύο όψεις: μία θετική και μια αρνητική. Στην κατ' εξοχήν αρνητική του εκδήλωση συνίσταται στο δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να αντιτάσσεται στην επεξεργασία αυτών. Το δικαίωμα αποτελεί απόρροια της συνταγματικά κατοχυρωμένης στο αρ. 5 Σ. ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως άλλωστε και η θετική του εκδήλωση, συνισταμένη στην συγκατάθεση του ατόμου να τύχουν επεξεργασίας τα προσωπικά του δεδομένα. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα ασκείται καταρχήν με την μη παροχή συγκατάθεσης *a contrario* προς το αρ. 5 § 1 και 7 § 2 εδ. α' του νόμου.

Ο νόμος προκειμένου να εξοπλίσει το δικαίωμα αντίρρησης με αυξημένη ισχύ και για λόγους ασφάλειας δικαίου, προέβλεψε ειδική διάταξη με την οποία ορίζεται ο τρόπος

---

³¹Βλ. *Ανγουστιανάκη Μ.*, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων-Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 11/2001, σ. 704.

³² Βλ. και *Μαυριά Κ.*, Νομοθετικά προβλήματα προστασίας των προσωπικών πληροφοριών, Διεθνής διάσκεψη, Αθήνα 18-20 Νοεμβρίου 1987, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1991, σ. 254, όπου αναφέρεται όμως και στο δικαίωμα πρόσβασης και αντίρρησης.

άσκησής του και το περιεχόμενό του. Η τοποθέτηση του μετά το δικαίωμα ενημέρωσης (αρ. 11) και το δικαίωμα πρόσβασης (αρ. 12), κατά τη συστηματική ερμηνεία σημαίνει πως τα δικαιώματα αυτά αποτελούν λογικές προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης. Σε καμία περίπτωση όμως δεν αποτελούν και νομικές προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος, καθόσον δεν προβλέπεται από το νόμο η εν λόγω προϋπόθεση, αντίθετη εκδοχή θα αποτελούσε διαδικαστικό περιορισμό του υποκειμένου το οποίο θα υποχρεωνόταν να ασκήσει πρώτα τα δικαιώματα του αρ. 11 και αρ. 12. Κατά τη συνήθη πρακτική το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται ταυτόχρονα με το δικαίωμα αντίρρησης, γεγονός που και ο ίδιος ο νόμος το λαμβάνει υπόψη, καθώς θέτει ενιαία διαδικασία με αυτή του αρ. 13 για την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης, όπως προκύπτει από το αρ. 12 § 2.

3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ (ΑΝΤΙΤΑΞΗΣ) ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 95/46

Η Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, σε εκτέλεση της οποίας εκδόθηκε ο ν. 2472/1997, προβλέπει το δικαίωμα αντίρρησης. Για τη διάταξη του αρ. 13 ν. 2472/97 σημείο αναφοράς αποτέλεσε η ρύθμιση των άρθρων 12 περ. β-γ και 14 της Οδηγίας 95/46.

Πιο συγκεκριμένα, το αρ. 12 περ. β' και γ' της Οδηγίας προβλέπει τόσο το δικαίωμα αντίταξης (παρόλο που η διάταξη αναφέρεται στο δικαίωμα πρόσβασης και νομοτεχνικά δεν έπρεπε να προβλέπεται σε αυτό το άρθρο) που αποσκοπεί κατά περίπτωση στη διόρθωση, τη διαγραφή ή το κλείδωμα των δεδομένων των οποίων η επεξεργασία δεν είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της Οδηγίας, ιδίως λόγω ελλιπούς ή ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων, όσο και το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας την κοινοποίηση σε τρίτους στους οποίους έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα, κάθε διόρθωσης, διαγραφής ή κλειδώματος που διενεργείται σύμφωνα με τα παραπάνω, εφόσον τούτο δεν είναι αδύνατον ή δεν προϋποθέτει δυσανάλογες προσπάθειες. Σε αντίθεση με τον κοινοτικό νομοθέτη, ο Έλληνας νομοθέτης δεν υπέβαλλε αντίστοιχη υποχρέωση στον υπεύθυνο επεξεργασίας περί κοινοποίησης.

Το αρ. 14 της Οδηγίας ορίζει: “τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα: α) τουλάχιστον στις περιπτώσεις του άρθρου 7 στοιχείο ε’ (εννοείται επεξεργασία δεδομένων για εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου εμπύκτοντος στην άσκηση δημοσίας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ή στον τρίτο στον οποίο ανακοινώνονται τα δεδομένα) ή και στ’ (εννοείται επεξεργασία απαραίτητη για την επίτευξη του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, υπό τον όρο ότι δεν προέχει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα), να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση, στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, εκτός εάν στην εθνική νομοθεσία ορίζεται άλλως. Σε περίπτωση αιτιολογημένης αντίταξης, η επεξεργασία δεν μπορεί πλέον να αφορά τα δεδομένα αυτά. β) να αντιτάσσεται, κατ’ αίτηση του και δωρεάν, στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα την οποία προτίθεται να πραγματοποιήσει ο υπεύθυνος επεξεργασίας με δραστηριότητες για την προώθηση προϊόντων ή να ενημερώνεται πριν από την πρώτη ανακοίνωση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτους ή τη χρησιμοποίησή τους για λογαριασμό τρίτων με σκοπό τη διεξαγωγή έρευνας μέσω του ταχυδρομείου και να του παρέχεται ρητά το δικαίωμα να αντιταχθεί δωρεάν πριν από την ανακοίνωση ή τη χρησιμοποίηση.

Παρατηρείται δηλαδή ένα είδος συμβιβασμού μεταξύ των κρατών μελών σχετικά με την έκταση του δικαιώματος αντίρρησης, ο οποίος καθίσταται σαφής από την ασυνήθιστη έκφραση όσο αφορά τον ορισμό του πεδίου εφαρμογής της διάταξης “τουλάχιστον στις περιπτώσεις”. Η επιτροπή επεδίωκε την καθιέρωση ενός ευρύτερου δικαιώματος αντίρρησης, όπως ήταν το γαλλικό πρότυπο της εποχής. Ευρύτερο δικαίωμα αναγνωριζόταν από την Οδηγία μόνο στην περίπτωση που η επεξεργασία αποσκοπούσε στη προώθηση προϊόντων. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η άσκηση του δικαιώματος εξαρτιόταν από συγκεκριμένους λόγους³³ (σύμφωνα με σκέψη 45 της Οδηγίας)³⁴. Προβλεπόταν δηλαδή το δικαίωμα

³³ Βλ. Τουντόπουλο Β., Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 23-24.

³⁴ Σκέψη 45 Οδηγίας: στην περίπτωση που τα δεδομένα θα μπορούσαν να υποστούν σύνομη επεξεργασία λόγω δημοσίου συμφέροντος, της άσκησης δημοσίας εξουσίας ή έννομων συμφερόντων φυσικών ή νομικών προσώπων, κάθε πρόσωπο θα πρέπει να δικαιούται να αντιτάσσεται για υπέρτερους νόμιμους λόγους που ανάγονται στην ειδική του κατάσταση και να αποκλείει από την επεξεργασία τα δεδομένα που το αφορούν- ότι τα κράτη μέλη έχουν πάντως την ευχέρεια να θεσπίζουν αντίθετες εθνικές διατάξεις-.

αντίταξης κατά κάποιων νόμιμων μορφών επεξεργασίας, που δεν απαιτούν τη συγκατάθεση του υποκειμένου, εφόσον το υποκείμενο προέβαλλε επιτακτικούς και νόμιμους λόγους αντίρρησης σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση. Βεβαίως σε καμία περίπτωση τα κράτη δεν περιορίζονταν να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος αντίρρησης, κατά την προσαρμογή του εθνικού δικαίου.

4. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 13 Ν. 2472/1997

Ο Έλληνας νομοθέτης με στόχο την επίτευξη υψηλότερου επιπέδου προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, κατά την προσαρμογή του εθνικού δικαίου στην κοινοτική οδηγία, προέβη σε διαφορετική διατύπωση από τον κοινοτικό νομοθέτη.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 13 § 1 ν. 2472/1997 § 1 *“το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν”*.

Οι αντιρρήσεις αυτές μπορούν να προβάλλονται οποτεδήποτε, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είτε κατά τη διάρκεια της συλλογής είτε κατά το στάδιο που ακολουθεί τη συλλογή των δεδομένων. Αν οι αντιρρήσεις προβάλλονται κατά τη διάρκεια της συλλογής των πληροφοριών, έχουν τη μορφή της άρνησης χορήγησης της συγκατάθεσης του υποκειμένου για την περαιτέρω επεξεργασία τους³⁵.

Το δικαίωμα αντίρρησης παρέχεται στο υποκείμενο τόσο σε περίπτωση νόμιμης όσο και σε περίπτωση παράνομης επεξεργασίας. Κι ενώ η άσκηση του δικαιώματος στην περίπτωση της παράνομης επεξεργασίας φαντάζει δικαιολογημένη, εντούτοις η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης ίσως δημιουργεί ορισμένες ερμηνευτικές ασάφειες στην περίπτωση της νόμιμης επεξεργασίας.

Νόμιμη με βάση το κεφάλαιο γ' είναι η επεξεργασία που γίνεται όταν το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεσή του για την επεξεργασία των δεδομένων του ή η επεξεργασία είναι νόμιμη και χωρίς τη συγκατάθεσή του υποκειμένου, εφόσον πληρούνται κάποια από τις προϋποθέσεις άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας που προβλέπονται στο αρ. 5 §

---

³⁵ Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999, σελ. 24

2 και αρ. 7 § 2 περ. β-ζ του ν. 2472/97. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει έγκυρη συγκατάθεση ή δεν συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, τότε η επεξεργασία δεν είναι νόμιμη, οπότε δεν χρειάζεται ιδιαίτερη δήλωση του υποκειμένου προκειμένου να καταστήσει την επεξεργασία αυτή παράνομη, μια και στις περιπτώσεις αυτές οι αντιρρήσεις του υποκειμένου θα λάβουν τη μορφή όχλησης ή καταγγελίας³⁶.

Το υποκείμενο λοιπόν διατηρεί το δικαίωμα αντίρρησης, ανεξάρτητα από το αν η επεξεργασία είναι νόμιμη ή μη και μπορεί να αντιταχθεί σε οποιαδήποτε στιγμή της επεξεργασίας. Βεβαίως είναι διαφορετικό το ζήτημα αν η άσκηση του δικαιώματος επιφέρει τις έννομες συνέπειες που προβλέπονται όταν η επεξεργασία από τον υπεύθυνο είναι νόμιμη, καθώς σε κάθε περίπτωση το ζήτημα άπτεται του γεγονότος του βάσιμου ή μη των αντιρρήσεων και όχι της ίδιας της ύπαρξης δικαιώματος³⁷.

Περαιτέρω στο αρ. 13 προβλέπονται και οι τυπικές προϋποθέσεις της άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης, ενώ σημαντική είναι και η λειτουργία της Αρχής για την ικανοποίηση του δικαιώματος. Στον ελληνικό νόμο το δικαίωμα αποτελείται από δύο επιμέρους εκφάνσεις, το δικαίωμα απόλυτης και σχετικής αντίρρησης, η εξέταση των οποίων επιχειρείται παρακάτω.

5. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΑΠΟΛΥΤΗΣ- ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ

Η διάκριση μεταξύ δικαιώματος απόλυτης και σχετικής αντίρρησης προκρίνεται ορολογικά σε σχέση με τη διάκριση σε δικαίωμα γενικής και σε δικαίωμα ειδικής αντίρρησης, όπως το χαρακτηρίζουν ορισμένοι συγγραφείς³⁸. Οι συγγραφείς χρησιμοποιώντας τον όρο ‘γενική αντίρρηση’, περιγράφουν μια εκ των προτέρων (a priori) άρνηση χορήγησης συγκατάθεσης που απευθύνεται γενικά σε όλους τους υπεύθυνους επεξεργασίας. Κατά την άποψη της Αιγυπτιάδου³⁹, ο επιθετικός προσδιορισμός “γενική” δεν

³⁶ Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 24.

³⁷ Βλ. *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 361.

³⁸ Βλ. *Αραβαντινό Β.*, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1997, σ.57 επ και *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 25.

³⁹ *Ε. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου*, Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ ΝΘ’ (2005), σ. 138 υποσημείωση 7.

ανταποκρίνεται στο σημαινόμενο, διότι η αντίρρηση να μεν μπορεί να είναι γενική, διότι απευθύνεται γενικά σε όλους τους υπεύθυνους επεξεργασίας, είναι δε εκ του νόμου ειδική διότι δεν αφορά κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, αλλά αφορά ειδικά κάθε επεξεργασία που επιδιώκει συγκεκριμένο σκοπό όπως ορίζεται στο νόμο (προώθηση πωλήσεων, παροχή υπηρεσιών). Υπάρχουν και συγγραφείς⁴⁰, οι οποίοι χαρακτηρίζουν το παραπάνω δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης ως "ειδικότερο δικαίωμα αντίρρησης". Ο χαρακτηρισμός όμως αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός κατά την άποψη του γράφοντος διότι το δικαίωμα είναι γενικό καθ'όσον απευθύνεται προς όλους τους επίδοξους υπεύθυνους επεξεργασίας και άλλωστε αν γίνει δεκτή η παραπάνω άποψη, σημαίνει πως έννοια γένους είναι η σχετική αντίρρηση και η έννοια είδους η απόλυτη (ειδικό-ειδικότερο δικαίωμα αντίρρησης), διάκριση η οποία δεν μπορεί να γίνει δεκτή, διότι έννοια γένους είναι το δικαίωμα αντίρρησης και έννοια είδους το απόλυτο και το σχετικό δικαίωμα αντίρρησης. Προκρίνεται λοιπόν ως ορθότερος ο όρος απόλυτη αντίρρηση, με την έννοια πως στρέφεται εναντίων όλων των επίδοξων υποψηφίων υπεύθυνων (erga omnes), σε αντιδιαστολή με τον όρο σχετική αντίρρηση η οποία στρέφεται εναντίον συγκεκριμένου υπεύθυνου για συγκεκριμένη επεξεργασία.

α. Το δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης

Στο αρ. 5 Σ. κατοχυρώνεται η οικονομική ελευθερία του ατόμου, που υπό το φως της τεχνολογικής εξέλιξης σημαίνει πως το υποκείμενο που είναι φορέας της, μπορεί να χρησιμοποιήσει νέες μεθόδους άμεσης εμπορίας προϊόντων και υπηρεσιών μέσω πολυποίκιλων τρόπων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σαφώς το δικαίωμα δεν είναι απόλυτο, μια και υπόκειται σε περιορισμούς και σε κάθε περίπτωση πρέπει να σταθμίζεται με τα δικαιώματα που απορρέουν από τη συνταγματική προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ως μέτρο στάθμισης λοιπόν, στο πλαίσιο σχετικής

---

⁴⁰ Βλ. *Α. Μήτρον*, Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1999, σ. 30 σημ. 31, *Μ. Αυγουστιανάκη*, Προστασία των ατόμων από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων- Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 11/2001, σ. 705, *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 370 επ.

νομοθετικής επιλογής, έγινε η πρόβλεψη και η θέσπιση του δικαιώματος απόλυτης αντίρρησης στο αρ. 13 § 2 ν. 2472/97.

Το δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης (ως opt-out δικαίωμα⁴¹, δηλαδή είναι επιτρεπτή υπό όρους η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για ορισμένο σκοπό, εκτός αν δηλώσει το υποκείμενο ευθαρσώς την επιθυμία του να μην αποτελούν αυτά αντικείμενο επεξεργασίας) συνίσταται στο δικαίωμα του υποκειμένου να δηλώνει οποτεδήποτε στην Αρχή ότι δεν επιθυμεί τα δεδομένα που το αφορούν να τύχουν επεξεργασίας από οποιονδήποτε για λόγους προώθησης πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως.

Πρόκειται για μια εκ των προτέρων άρνηση χορήγησης συγκατάθεσης προς όλους τους υποψήφιους υπευθύνους επεξεργασίας, που μέσω της επεξεργασίας των δεδομένων αποσκοπούν στην προώθηση πωλήσεων αγαθών ή στην παροχή υπηρεσιών εξ αποστάσεως (τηλεμάρκετινγκ, ηλεκτρονικό ή απλό ταχυδρομείο, τηλεφωνικές ή με φαξ διαφημίσεις)⁴², ενώ μάλιστα η γενική διατύπωση της διάταξης (από οποιονδήποτε), καθιστά σαφές πως σε κάθε περίπτωση η ταυτότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας ή η επιδίωξη ιδίων ή αλλότριων συμφερόντων του είναι νομικά αδιάφορα. Προϋπόθεση δηλαδή σε κάθε περίπτωση για την εφαρμογή της διάταξης αποτελεί μόνο το γεγονός πως η επεξεργασία επιδιώκει την προώθηση πωλήσεων ή την παροχή υπηρεσιών, και μάλιστα ανεξάρτητα από το αν οι παραπάνω ενέργειες εμπίπτουν στο πλαίσιο επαγγελματικής δραστηριότητας του ίδιου του υπεύθυνου ή τρίτου (ο νόμος δεν προβαίνει σε διάκριση), άρα το δικαίωμα δεν μπορεί να ασκηθεί για την αποτροπή έναρξης με σκοπό διαφορετικό από τους παραπάνω⁴³.

---

⁴¹Βλ. *Αραβαντινό Β.*, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1997, σ.57.

⁴²όταν ο σκοπός της επεξεργασίας είναι η απευθείας εμπορική προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών για διαφημιστικούς σκοπούς με χρήση αυτόματων συστημάτων κλήσης, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 11 του ν. 3471/2006, σύμφωνα με το οποίο: *Μη ζητηθείσα επικοινωνία 1. "Η χρησιμοποίηση αυτόματων συστημάτων κλήσης, ιδίως με χρήση συσκευών τηλεομοιοτυπίας (φαξ) ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, και γενικότερα η πραγματοποίηση μη ζητηθεισών επικοινωνιών με οποιοδήποτε μέσο ηλεκτρονικής επικοινωνίας, χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση, για σκοπούς απευθείας εμπορικής προώθησης προϊόντων ή υπηρεσιών και για κάθε είδους διαφημιστικούς σκοπούς, επιτρέπεται μόνο αν ο συνδρομητής συγκατατεθεί εκ των προτέρων ρητώς". 2. "Δεν επιτρέπεται η πραγματοποίηση μη ζητηθεισών επικοινωνιών με ανθρώπινη παρέμβαση (κλήσεων) για τους ανωτέρω σκοπούς, εφόσον ο συνδρομητής έχει δηλώσει προς τον φορέα παροχής της διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας, ότι δεν επιθυμεί γενικώς να δέχεται τέτοιες κλήσεις. Ο φορέας υποχρεούται να καταχωρίζει δωρεάν τις δηλώσεις αυτές σε ειδικό κατάλογο συνδρομητών, ο οποίος είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου.*

⁴³η αποστολή/διανομή ανώνυμων διαφημιστικών φυλλαδίων με σκοπό την πώληση/προώθηση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών δεν εμπίπτει στους περιορισμούς του αρ. 13 του νόμου, εφόσον δεν βασίζεται σε επεξεργασία (ΑΠ 1770/2005), ΔιΜΕΕ 3(2006) 247.

Σε περίπτωση που το υποκείμενο θελήσει να αντιταχθεί σε επεξεργασία που δεν σχετίζεται με προώθηση προϊόντων ή υπηρεσιών, τότε ο νόμος τον εξοπλίζει με το δικαίωμα της σχετικής αντίρρησης όπως προβλέπεται στο αρ. 13 § 1 και 3 και για το οποίο θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Το δικαίωμα ασκείται οποτεδήποτε με ειδική έντυπη δήλωση⁴⁴ στην Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων που υποβάλλεται εγγράφως είτε ηλεκτρονικώς ή ενώπιόν της, είναι ανέξοδη και καταχωρείται σε ειδικό Μητρώο⁴⁵, όπου τηρούνται όλα τα στοιχεία ταυτότητας των ενδιαφερομένων υποκειμένων. Μέσω αυτής ο ενδιαφερόμενος δηλώνει ότι δεν επιθυμεί τα προσωπικά του δεδομένα να υποστούν επεξεργασία από οποιονδήποτε υποψήφιο υπεύθυνο επεξεργασίας για λόγους προώθησης πωλήσεων ή παροχής υπηρεσιών. Το μητρώο αυτό αποκαλείται λίστα των Ροβινσώνων, διότι τα άτομα μεταφορικά αποκόπτονται από την ενημέρωση και ως νέοι Ροβινσόνες δηλώνουν τη βούλησή τους να μην αποτελέσουν τα δεδομένα που τα αφορούν αντικείμενο επεξεργασίας για τους συγκεκριμένους ανωτέρω αναφερθέντες σκοπούς⁴⁶

Στην πράξη, πριν από κάθε επεξεργασία αρχείων για τους παραπάνω σκοπούς, οι υπεύθυνοι επεξεργασίας είναι υποχρεωμένοι να συμβουλευονται το εν λόγω Μητρώο και να διαγράφουν από το αρχείο τους τα πρόσωπα της παραγράφου αυτής⁴⁷. Η τελεσθείσα προ της καταχώρησης του υποκειμένου επεξεργασία παραμένει καθόλα νόμιμη, η παράλειψη διαγραφής όμως μετά την καταχώρηση στο μητρώο της Αρχής και πριν από κάθε επεξεργασία συνεπάγεται διοικητικές κυρώσεις κατά του υπευθύνου⁴⁸, ενώ παράλληλα θεμελιώνει και αστική ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας⁴⁹.

---

⁴⁴Βλ. παράρτημα.

⁴⁵αρ 19 § 4 ν. 2472/1997.

⁴⁶Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 25.

⁴⁷το συμφέρον του υπευθύνου επεξεργασίας που αντλεί προσωπικά δεδομένα από δημόσια προσβάσιμη πηγή με σκοπό την προώθηση και διαφήμιση υπηρεσιών είναι υπέρτερο του συμφέροντος του υποκειμένου (ΑΠΔΠΧ 14/2001). Για την προστασία όμως της ιδιωτικής ζωής του ατόμου ο νομοθέτης έλαβε ειδική μέριμνα καθιερώνοντας το Μητρώο των προσώπων που δεν επιθυμούν να περιλαμβάνονται σε τέτοια αρχεία (άρθρο 13 § 3 & 19 § 48 Ν. 2472/1997). Γι' αυτό πριν από κάθε αποστολή διαφημιστικού υλικού οφείλει ο υπεύθυνος επεξεργασίας να συμβουλευεται το Μητρώο αυτό της Αρχής (21, 154, 155, 156, 157, 159/2001) δεξ όμως και ΑΠΔΠΧ 6/2002 ΚΝοΒ 51/2003, σ. 741, όπου αναφέρεται πως η αποστολή είναι νόμιμη όταν τα στοιχεία των παραληπτών διαφοροποιούνται ως προς τη διεύθυνση σε σχέση με τα στοιχεία που διατηρούνται στο εν λόγω Μητρώο.

⁴⁸σύμφωνα με το αρ. 21 §1 περ α εως ε ν. 2472/1997: *Η Αρχή επιβάλλει στους υπεύθυνους επεξεργασίας ή στους τυχόν εκπροσώπους τους τις ακόλουθες διοικητικές κυρώσεις, για παράβαση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τον παρόντα νόμο και από κάθε άλλη ρύθμιση που αφορά την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα :α) Προειδοποίηση, με αποκλειστική προθεσμία για άρση της παράβασης.β) Πρόστιμο ποσού από τριακόσιες χιλιάδες (300.000) έως πενήντα εκατομμύρια (50.000.000)*

β. Το δικαίωμα σχετικής αντίρρησης

Το δικαίωμα σχετικής αντίρρησης προβλέπεται στο αρ. 13 § 1 και 3 ν. 2472/97. Η ειδικότερη αυτή έκφανση του δικαιώματος αντίρρησης συνίσταται στη δυνατότητα του υποκειμένου να προβάλλει κατά συγκεκριμένου υπευθύνου επεξεργασίας αντιρρήσεις σχετικά με συγκεκριμένη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων στην οποία προβαίνει ο δεύτερος.

Το δικαίωμα υπόκειται σε καθορισμένο από το νόμο τρόπο άσκησής του, ήτοι πρέπει να ασκείται εγγράφως προς τον συγκεκριμένο υπεύθυνο επεξεργασίας -σε αντίθεση με το δικαίωμα απόλυτης αντίρρησης το οποίο έχει αποδέκτη την Αρχή-, να αφορά την επεξεργασία συγκεκριμένων προσωπικών δεδομένων και να περιέχει εγγράφως αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια, όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση ή διαγραφή κ.α. Το υποβαλλόμενο αίτημα μπορεί να περιέχει απαίτηση για περισσότερες από μία ενέργειες ή δύναται να αφορά μία συγκεκριμένη. Υπάρχει όμως περίπτωση η απαιτούμενη ενέργεια να μην δύναται να διεκπεραιωθεί χωρίς κάποια άλλη, όπως π.χ. η ικανοποίηση του αιτήματος για διόρθωση δεδομένων ενδέχεται να απαιτεί διαγραφή ή καταστροφή ορισμένων δεδομένων ή η ικανοποίηση του αιτήματος για μη χρησιμοποίηση των δεδομένων ενδέχεται να απαιτεί και ταυτόχρονο κλείδωμα τους. Ο νόμος απαριθμεί ενδεικτικά ενέργειες που μπορούν κατά περίπτωση να ζητηθούν, επομένως εφόσον η απαρίθμηση των ενεργειών είναι ενδεικτική, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να ζητήσει και άλλες ενέργειες-πάντοτε συγκεκριμένες και έγγραφες-, όπως συμπλήρωση, διευκρίνιση⁵⁰, καταστροφή, ανάκτηση, μη συσχέτιση των δεδομένων ή/και επιστροφή στοιχείων από τον υπεύθυνο επεξεργασίας στο υποκείμενο⁵¹.

Προκειμένου να μην θεωρηθεί αόριστο το αίτημα του υποκειμένου, θα πρέπει να αναφέρεται σε συγκεκριμένα δεδομένα που χρήζουν διόρθωσης, συμπλήρωσης ή διαγραφής

δραχμές.- δηλ. 880,41 έως 146.735,14 ευρώ γ) Προσωρινή ανάκληση άδειας. δ) Οριστική ανάκληση άδειας. ε) Καταστροφή αρχείου ή διακοπή επεξεργασίας και καταστροφή, επιστροφή ή κλείδωμα (δέσμευση) των σχετικών δεδομένων.

⁴⁹ για την αστική ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας Βλ. αρ. 23 ν. 2472/1997.

⁵⁰ Βλ. εισηγητική έκθεση ν. 2472/1997, ΚΝοΒ 45, 1997, σ. 505.

⁵¹ Έτσι και 50/2009 ΑΠΔΠΧ, όπου ζητήθηκε από τράπεζα η επιστροφή των πρωτότυπων εγγράφων στον αιτούντα και καταστροφή τυχόν αντιγράφων, εφόσον απορρίφθηκαν οι αιτήσεις χορήγησης δανείου και πιστωτικής κάρτας.

κλπ, όπως π.χ. στο ονοματεπώνυμο, e-mail. Το υποκείμενο με βάση το νόμο δεν υποχρεούται ταυτόχρονα με την υποβολή της αντίρρησης να προβεί και στις απαραίτητες διορθώσεις των εσφαλμένων δεδομένων του (όταν αίτημα της αντίρρησης είναι η διόρθωση), εκτός αν προβλέπεται τέτοια υποχρέωση του στο νόμο και αυτό διότι αν υφίστατο η σχετική υποχρέωση, ο υπεύθυνος θα διεύρυνε τα αρχεία του με εσφαλμένες πληροφορίες χωρίς να τηρεί την αρχή της αλήθειας των δεδομένων που αποτελεί θεμελιώδη αρχή της επεξεργασίας. Για την άσκηση λοιπόν του δικαιώματος, αρκεί η επίσημη του σφάλματος, χωρίς την ταυτόχρονη παροχή των αληθών πληροφοριών. Οι προφορικές αντιρρήσεις ή και οι έγγραφες που δεν συνοδεύονται από σχετικό αίτημα και συνεπώς είναι αόριστες, δεν συνιστούν άσκηση του δικαιώματος και συνεπώς δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες⁵².

Σε αντίθεση με την άσκηση του δικαιώματος απόλυτης αντίρρησης που είναι ανέξοδη, η άσκηση του δικαιώματος σχετικής αντίρρησης απαιτεί την καταβολή χρηματικού ποσού στον υπεύθυνο επεξεργασίας, σύμφωνα με την κανονιστική πράξη 122/2001 της Αρχής⁵³. Εάν το αίτημα διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων κριθεί βάσιμο είτε από τον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε από την Αρχή σε περίπτωση προσφυγής σ' αυτή ο υπεύθυνος της επεξεργασίας οφείλει χωρίς καθυστέρηση να επιστρέψει στο υποκείμενο το παραπάνω ποσό⁵⁴.

Ερώτημα γεννάται σχετικά βάση ποιών κριτηρίων θα γίνει η επιλογή συγκεκριμένου αιτήματος από το υποκείμενο. Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, θα γίνει κατωτέρω προσπάθεια να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό.

---

⁵² ενδεχομένως να επιφέρουν τις έννομες συνέπειες του αρ 57 ΑΚ εφόσον πληρούνται οι όροι του νόμου.

⁵³ ορισμός ύψους χρηματικού ποσού για την άσκηση από το υποκείμενο των δεδομένων δικαιωμάτων πρόσβασης και αντίρρησης (ΦΕΚ Β' 1345/2001): το ύψος του χρηματικού ποσού για την άσκηση από το υποκείμενο των δεδομένων των δικαιωμάτων του άρθρου 12 § 1, 2 και 13 του Ν. 2472/1997 (δικαίωμα πρόσβασης και δικαίωμα αντίρρησης) έχει ως εξής: Α) Για την άσκηση του δικαιώματος διόρθωσης ή διαγραφής των δεδομένων το ποσό των εξήντα (60) ευρώ. Β) Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση το ποσό των πέντε (5) ευρώ. Η καταβολή θα αποδεικνύεται για το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τους Ο.Τ.Α. με γραμμάτιο εισπράξεως Δημοσίου Ταμείου, ή Ταμείου του Ν.Π.Δ.Δ. ή του Ο.Τ.Α. για δε τους ιδιώτες και τα Ν.Π.Ι.Δ. με σχετικό γραμμάτιο Τραπέζης.

⁵⁴ Στην περίπτωση αυτή ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει και να χορηγήσει στο υποκείμενο δωρεάν και σε κατανοητή γλώσσα αντίγραφο του διορθωμένου μέρους που το αφορά, σε *Αλεξανδροπούλου- Αιγυπτιάδου Ε., Προσωπικά Δεδομένα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σ. 146.

6. ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση των σημαντικότερων αιτημάτων που δύνανται να προβληθούν από το υποκείμενο των δεδομένων κατά την άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης :

α. Διόρθωση

Πρόκειται για δικαίωμα που αναγνωρίζεται στο υποκείμενο όταν τα δεδομένα που το αφορούν είναι ανακριβή. Ο νόμος δεν διακρίνει μεταξύ αρχικής (τη στιγμή της συλλογής) και επιγενόμενης (κατά την επεξεργασία) ανακρίβειας, αλλά αρκείται στο ότι τη στιγμή της άσκησης του δικαιώματος τα δεδομένα είναι ανακριβή, δηλαδή δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Έπειτα τα δεδομένα δεν πρέπει να αναφέρονται σε στοιχεία του παρελθόντος τα οποία κατά τη στιγμή συλλογής τους ήταν ακριβή, μεταβλήθηκαν ωστόσο μεταγενέστερα λόγω διαφορετικής αντίληψης των υποκειμένων τους. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό μέσω ενός παραδείγματος: έστω ότι κάποιος υπεύθυνος διατηρεί αρχείο στο οποίο καταχωρούνται οι απόψεις υποκειμένων για πολιτικά ζητήματα. Αν μεταγενέστερα μεταβληθούν οι απόψεις αυτές, η μεταβολή αυτή δεν καθιστά τα δεδομένα ανακριβή, διότι στο χρονικό σημείο στο οποίο συνελέγησαν, ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα η οποία μέχρι και σήμερα δεν μπορεί να αμφισβητηθεί⁵⁵.

Επιπλέον, προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης με αίτημα τη διόρθωση αποτελεί το μη προφανές της ανακρίβειας. Αρκεί ότι τα δεδομένα παρά την ανταπόκρισή τους με την πραγματικότητα, δημιουργούν μια εσφαλμένη εντύπωση για το υποκείμενο των δεδομένων είτε λόγω συμφραζομένων είτε λόγω ελλειπόντων στοιχείων.

Η άσκηση του δικαιώματος δεν εξαρτάται από την βαρύτητα και τη φύση του σφάλματος, δεν προβλέπεται δηλαδή διαχωρισμός μεταξύ ουσιώδους και μη σφάλματος, καθώς ο νόμος δεν θέτει ανάλογη προϋπόθεση. Η διάκριση άλλωστε μεταξύ ουσιωδών και μη σφαλμάτων δεν είναι πάντοτε εύκολη εργασία και δεν πρέπει να λησμονηθεί πως κάθε

---

⁵⁵Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 28επ.

ανακρίβεια θίγει λίγο ή πολύ την προσωπικότητα του υποκειμένου των στοιχείων⁵⁶. Θα μπορούσε να λεχθεί πως η βαρύτητα του σφάλματος εξαρτάται περισσότερο από υποκειμενικά παρά από αντικειμενικά κριτήρια, από τη σημασία που δίνει το υποκείμενο στο συγκεκριμένο σφάλμα. Έτσι το υποκείμενο έχει τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα και για μη ουσιώδεις ανακρίβειες.

Σχετικά με τις αξιολογικές κρίσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας για το υποκείμενο των δεδομένων και το κατά πόσον αυτές υπόκεινται στο δικαίωμα διόρθωσης, οι απόψεις διίστανται. Κατά τον Αραβαντινό, την άποψη του οποίου εστερνίζεται ο Τουντόπουλος⁵⁷, στο ζήτημα ορθότερη είναι η θετική απάντηση, με κύριο επιχείρημα ότι το δικαίωμα διόρθωσης περιλαμβάνει το σύνολο των πληροφοριών που αναφέρονται στο υποκείμενο των δεδομένων, επομένως εφόσον οι αξιολογικές κρίσεις βασίζονται σε γεγονότα και αναφέρονται στο υποκείμενο των δεδομένων, μπορεί να τύχουν αντικείμενο διόρθωσης.

Σχετικά με την ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας ως προς το σφάλμα και κατά πόσον αυτή αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος, πρέπει να σημειωθεί πως εφόσον δεν προβλέπεται κάτι ειδικότερο από τον νόμο, η τυχόν υπαιτιότητά του είναι αδιάφορη και αρκεί το πραγματικό ζήτημα της ύπαρξης ανακρίβειας. Αδιάφορο είναι επίσης το αν η εσφαλμένη καταχώρηση οφείλεται σε πταίσμα του υποκειμένου, επειδή έδωσε εσφαλμένες πληροφορίες ή του υπεύθυνου επεξεργασίας, επειδή καταχώρησε εσφαλμένως ορθές πληροφορίες. Αυτό προκύπτει από το αρ. 4 § 1 του ν. 2472/97 σύμφωνα με το οποίο *“τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να υποβάλλονται σε ενημέρωση”*, σύμφωνα με το οποίο η διόρθωση ανακριβών δεδομένων είναι πρωτίστως υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Σύμφωνα με την § 2 του ίδιου άρθρου *“η τήρηση των διατάξεων της προηγούμενης παραγράφου βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν συλλεχθεί ή υφίστανται επεξεργασία κατά παράβαση της προηγούμενης παραγράφου καταστρέφονται με ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας”* προκύπτει αναμφίβολα υποχρέωση του υπεύθυνου για καταστροφή των δεδομένων σε περίπτωση παραβίασης της αρχής της ακρίβειας.

---

⁵⁶Βλ. Αραβαντινό Β., Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), 1997, σ.58.

⁵⁷Βλ. Τουντόπουλο Β., Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 29.

Αναλύοντας περαιτέρω το άρθρο 4 § 1 στ. γ' και την υποχρέωση τήρησης της αρχής της ακρίβειας, διαπιστώνεται πως η υποχρέωση αυτεπάγγελτης διόρθωσης των δεδομένων από τον υπεύθυνο επεξεργασίας εξαρτάται από μια γενικότερη διατύπωση (*εφόσον χρειάζεται*). Το πότε η αυτεπάγγελτη διόρθωση είναι απαραίτητη και σε ποιο χρονικό σημείο πρέπει να διεξαχθεί, αυτό κρίνεται κατά περίπτωση, ανάλογα με τη φύση των δεδομένων, τον τρόπο τήρησης του αρχείου και το σκοπό που υπηρετεί η τήρηση του αρχείου.

β. Προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση, μη διαβίβαση

Πρόκειται για δικαίωμα που χορηγείται στο υποκείμενο των δεδομένων κατά του υπεύθυνου επεξεργασίας με αίτημα την προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση ή/και μη διαβίβαση των δεδομένων του που τυγχάνουν επεξεργασίας, δικαίωμα που κατ' ουσίαν "παγώνει" την επεξεργασία και περιορίζει τις δυνατότητες του υπεύθυνου επεξεργασίας, χωρίς ωστόσο να φθάνει και στη διαγραφή των δεδομένων. Ο υπεύθυνος έχει πρόσβαση στα δεδομένα αυτά, απλά δεν μπορεί να τα αξιοποιήσει για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού επεξεργασίας.

Τόσο η κοινοτική οδηγία όσο και ο ν. 2472/97, δεν προβαίνουν σε απαρίθμηση των περιπτώσεων που το αίτημα του υποκειμένου έγκειται σε μη χρησιμοποίηση, δέσμευση ή/και μη διαβίβαση. Σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα, στο γερμανικό δίκαιο η δέσμευση εφαρμόζεται κυρίως όταν η διαγραφή θα συνεπαγόταν για τον υπεύθυνο επεξεργασίας δυσανάλογα έξοδα ή όταν η διαγραφή θα αντίκειτο στην υποχρέωση τήρησης συγκεκριμένων αρχείων ή όταν μεταξύ του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υποκειμένου υπάρχει αμφισβήτηση σχετικά με την ακρίβεια των δεδομένων και δεν δύναται να αποδειχθεί ούτε η αλήθεια ούτε η αναλήθεια τούτων⁵⁸.

γ. Διαγραφή

Διαγραφή είναι η πράξη με την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενός αρχείου δεν έχει πλέον πρόσβαση στα δεδομένα του αρχείου, δεν μπορεί δηλαδή να το αναπαραγάγει. Δεν

---

⁵⁸ Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 30

αποκλείεται το αίτημα να αφορά μέρος ή το σύνολο των δεδομένων που σχετίζονται με ένα συγκεκριμένο υποκείμενο. Η διαγραφή μπορεί να γίνει με διαφορετικούς τρόπους, όπως π.χ. με καταστροφή του φορέα που είναι αποθηκευμένα τα δεδομένα (σπάσιμο εξωτερικού σκληρού δίσκου, usb), με εγγραφή άλλων δεδομένων στο αρχείο, ώστε τα προγενέστερα δεδομένα να μην είναι πλέον προσιτά (αντικατάσταση αρχείου) ή με ανωνυμοποίηση των δεδομένων, ώστε το υποκείμενο των δεδομένων να μην είναι προσδιορίσιμο. Αν για την ομαλή διατήρηση ενός αρχείου ή για λόγους ασφαλείας (back up) διατηρούνται και άλλα βοηθητικά αρχεία, το αίτημα για διαγραφή εκτείνεται τόσο στο κύριο όσο και στα παρεπόμενα αυτά αρχεία.

Η διαγραφή των δεδομένων είναι το πιο δραστικό αίτημα του υποκειμένου. Όταν τα δεδομένα έχουν συλλεγεί ή υφίστανται επεξεργασία κατά παράβαση των κανόνων που διέπουν τη νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η διαγραφή γίνεται με την ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας. Όταν δηλαδή η επεξεργασία δεν είναι νόμιμη εξαιτίας παραβίασης λόγου χάρη της αρχής της ακρίβειας, της αρχής της συνάφειας ή της αρχής της περιορισμένης διάρκειας, τότε το υποκείμενο δικαιούται να ζητήσει τη διαγραφή των δεδομένων και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να συμμορφωθεί στο αίτημα. Στην περίπτωση όμως της σύννομης επεξεργασίας, η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης με αίτημα τη διαγραφή, δεν συνεπάγεται αυτομάτως υποχρέωση συμμόρφωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

7. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως επί των αντιρρήσεων μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Αφού ο νόμος δεν αναφέρεται σε εργάσιμες ημέρες, νοείται πως αναφέρεται σε πλήρεις⁵⁹. Σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του δικαίου, η προθεσμία αρχίζει από την επόμενη της ημέρας που αποδεδειγμένα θα παραληφθούν οι αντιρρήσεις από τον υπεύθυνο, λήγει δε την 15^η ημέρα εφόσον πρόκειται για εργάσιμη, ειδάλως παρατείνεται μέχρι την εργάσιμη ημέρα που ακολουθεί τη λήξη της και αναστέλλεται για λόγους ανωτέρας βίας⁶⁰. Η μη τήρηση της

⁵⁹Βλ. 91/2001 ΚΝοΒ 50,2002, σ. 1683.

⁶⁰Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπιάδου Ε., Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ ΝΘ' (2005), σ. 140.

προθεσμίας αυτής αποτελεί λόγο ίδρυσης του δικαιώματος του υποκειμένου για προσφυγή ενώπιον της Αρχής.

Στην απάντησή του ο υπεύθυνος επεξεργασίας, οφείλει να ενημερώσει το υποκείμενο για τις ενέργειες στις οποίες προέβη συμμορφούμενος προς το αίτημά του ή, ενδεχομένως, για τους λόγους που δεν ικανοποίησε το αίτημα του. Στην περίπτωση δηλαδή που ο υπεύθυνος συμμορφωθεί προς το αίτημα του υποκειμένου, η ικανοποίηση του δικαιώματος επέρχεται όχι με αυτή καθεαυτή τη συμμόρφωση του, αλλά με την κατόπιν αυτής ενημέρωση του υποκειμένου. Σε περίπτωση απόρριψης των αντιρρήσεων, η άρνηση πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να προκύπτει από αυτή την αιτιολογία η νόμιμη άρνηση προς συμμόρφωση του υπευθύνου επεξεργασίας. Η απάντηση σε περίπτωση απόρριψης πρέπει επιπλέον να κοινοποιείται στην Αρχή, προκειμένου να γίνει έλεγχος νομιμότητας της απόρριψης των αντιρρήσεων. Η Αρχή προβαίνει σε έλεγχο είτε αυτεπαγγέλτως ή μετά από προσφυγή του υποκειμένου.

Ο νόμος στο αρ. 13 θέτει υποχρέωση στον υπεύθυνο επεξεργασίας να κοινοποιεί την απάντηση του στην Αρχή, τόσο στην περίπτωση της νόμιμης άρνησης ικανοποίησης, όσο και σε κάθε άλλη περίπτωση άρνησης ικανοποίησης του δικαιώματος. Τόσο η Αρχή όσο και το υποκείμενο πρέπει να γνωρίζουν την άρνηση του υπεύθυνου προκειμένου να προβούν σε νόμιμες ενέργειες, είτε σε προσφυγή από την πλευρά του υποκειμένου είτε σε αυτεπάγγελτη αρμοδιότητα ελέγχου από την πλευρά της αρχής.

Περιπτωσιολογικά, το αρ. 13 § 4 εδ α', προβλέπει τη δυνατότητα του υποκειμένου για προσφυγή ενώπιον της Αρχής λόγω μη ικανοποίησης του αιτήματός του στις εξής περιπτώσεις: αν ο υπεύθυνος δεν απαντήσει εντός προθεσμίας 15 ημερών ή αν δεν απαντήσει ικανοποιητικά. Αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι ταυτόχρονα διοικητικό όργανο, η άρνησή του να απαντήσει στις αντιρρήσεις του υποκειμένου ή η μη ικανοποιητική απάντηση σ' αυτές, συνιστά διοικητική πράξη, προσβαλλόμενη και αυτή ενώπιον της Αρχής⁶¹. Συνάγεται από τα παραπάνω πως το υποκείμενο διατηρεί το δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή και όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας απαντήσει ικανοποιητικά, αλλά εκπρόθεσμα ή απαντήσει μη ικανοποιητικά και εκπρόθεσμα.

---

⁶¹Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 32. Στην περίπτωση αυτή το υποκείμενο διατηρεί όλες τις άλλες έννομες δυνατότητες προσβολής της πράξης, είτε με διοικητική προσφυγή ενώπιον της εκδούσας (αίτηση θεραπείας) ή της ιεραρχικά ανώτερης αρχής (ιεραρχική προσφυγή) είτε με προσφυγή ενώπιον της δικαιοσύνης. Βλ. και *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 367 υποσημείωση 10.

Στο σημείο αυτό σπουδαίας σημασίας είναι η έννοια της ικανοποιητικής απάντησης, η οποία περιλαμβάνει σωρευτικά τα εξής στοιχεία⁶²:

α) συμμόρφωση του υπευθύνου επεξεργασίας προς τις αντιρρήσεις ή μη συμμόρφωση προς αυτές με πλήρη, σαφή και επαρκή έκθεση των νόμιμων λόγων για τους οποίους κρίνεται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας αβάσιμο το αίτημα.

β) έκθεση των ενεργειών στις οποίες προέβη ο υπεύθυνος σε περίπτωση συμμόρφωσής του ή πλήρης, επαρκή και σαφής έκθεση των νόμιμων λόγων για τους οποίους δεν προέβη στις αιτούμενες ενέργειες.

γ) στην περίπτωση που ο υπεύθυνος συμμορφωθεί κατόπιν αιτήματος και η συμμόρφωση του αυτή ενέχει κάποια δυσμενή συνέπεια για το υποκείμενο, η απάντηση θα πρέπει να περιλαμβάνει και ενημέρωση σχετικά με τη εν λόγω συνέπεια.

δ) η απάντηση πρέπει να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Η Αρχή κρίνει σε ευρύτατα πλαίσια διακριτικής ευχέρειας για την εξέταση των αντιρρήσεων και των λόγων μη ικανοποίησης του δικαιώματος αντίρρησης⁶³.

Εάν η Αρχή πιθανολογήσει ότι οι αντιρρήσεις είναι α) εύλογες (άρα όχι απλά μόνο παραδεκτές) και β) ότι συντρέχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης (όχι απλώς υφιστάμενος) του υποκειμένου από την συνέχιση της επεξεργασίας, μπορεί να επιβάλλει την άμεση αναστολή της επεξεργασίας, έως ότου εκδώσει οριστική απόφαση επί των αντιρρήσεων. Η Αρχή κατά την πιθανολόγηση της σοβαρότητας της βλάβης, οφείλει να προβεί σε μια στάθμιση ανάμεσα στην πιθανολογούμενη βλάβη τόσο του υποκειμένου όσο και του υπεύθυνου επεξεργασίας, με γνώμονα την αποφυγή της μεγαλύτερης βλάβης κατά την αρχή της αναλογικότητας ή μπορεί και να απορρίψει την αίτηση έκδοσης προσωρινής διαταγής. Εφόσον διαπιστωθούν οι δύο παραπάνω προϋποθέσεις, τότε η Αρχή οφείλει να εκδώσει την προσωρινή απόφαση αναστολής. Η χρήση της λέξης “μπορεί” στο κείμενο του νόμου δε

---

⁶²Βλ. *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 367.

⁶³ Ο νόμος δεν ορίζει ειδικές κυρώσεις που θα μπορούσε να επιβάλλει η Αρχή και γι αυτό τυγχάνουν εφαρμογής οι γενικές αποφασιστικές και κυρωτικές αρμοδιότητές της (αρ. 21). Η προσφυγή του υποκειμένου ενώπιον της Αρχής δεν υπόκειται σε προθεσμία, ενώ για τη διαδικασία και την άσκηση της προσφυγής ενώπιον της Αρχής εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Βλ. *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 368.

συνεπάγεται διακριτική ευχέρεια της Αρχής, αλλά προβλέπει μια αυτοτελή αρμοδιότητα. Αντίθετη ερμηνεία θα ήταν αντίθετη με το προστατευτικό πνεύμα του νομοθετήματος⁶⁴.

Η Αρχή στο πλαίσιο σχηματισμού της δικανικής πεποίθησης κατά το στάδιο έκδοσης οριστικής απόφασης, για το εύλογο ή μη των αντιρρήσεων προβαίνει σε μια στάθμιση των συμφερόντων των εκατέρωθεν μερών κατά το πρότυπο της Οδηγίας 95/46 στο αρ. 12 β' της οποίας υιοθετείται η αρχή της αναλογικότητας, όπως θα εκτεθεί πιο κάτω. Η αρχή κρίνει σε κάθε περίπτωση ad hoc με βάση τη φύση των δεδομένων, τους λόγους που προβάλλει το υποκείμενο και το συγκεκριμένο αίτημα.

Αν ο υπεύθυνος συμμορφωθεί προς το αίτημα του υποκειμένου, τότε είναι υποχρεωμένος να προβεί σε σύννομη επεξεργασία των δεδομένων εφεξής, αφού αυτή η επεξεργασία εξ ορισμού γίνεται έχοντας εξασφαλίσει τη συγκατάθεση του προσώπου. Αυτό διότι, με την έγγραφη αντίρρηση εμπεριέχεται και η συγκατάθεση του υποκειμένου ως προς την αιτούμενη ενέργεια⁶⁵.

Η άσκηση του δικαιώματος αποσκοπεί στην in natura αποκατάσταση της προσβολής που τυχόν έχει υποστεί από την επεξεργασία το υποκείμενο, χωρίς αυτό να χάνει τα υπόλοιπα δικαιώματα που προβλέπονται στο νόμο (αρ. 23). Σε περίπτωση βέβαια που οι αντιρρήσεις του υποκειμένου γίνονται κατά νόμιμης επεξεργασίας, δεν υπάρχει χώρος εφαρμογής του αρ. 23.

8. ΒΑΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΗΣ

Σε περίπτωση διαφωνίας του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υποκειμένου σχετικά με την έκταση του δικαιώματος ή το εύλογο ή μη των αντιρρήσεων, όπως είδαμε παραπάνω, επιλαμβάνεται του θέματος η Αρχή. Στην περίπτωση αυτή ανακύπτει το τεχνικό-οικονομικό ζήτημα της κατανομής του βάρους απόδειξης στην περίπτωση αμφιβολίας της Αρχής ως προς τη συνδρομή των θετικών προϋποθέσεων που απαιτούνται για να γεννηθεί η έννομη συνέπεια του δικαιώματος.

---

⁶⁴Βλ. *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 369.

⁶⁵Βλ. *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 363-364. Συνεπάγεται πως η συγκατάθεση πρέπει να είναι ελεύθερη, ρητή και εκπεφρασμένη με σαφήνεια και εν πλήρει επίγνωση ύστερα από ενημέρωση του προσώπου.

Σε αντίθεση με τον γερμανικό νόμο που υπάρχει σαφής διάταξη, στον ν. 2472/97 δεν υπάρχει αντίστοιχη, επομένως θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως στην περίπτωση ζητήματος κατανομής του βάρους απόδειξης τυγχάνει εφαρμογής ο γενικός κανόνας του δικονομικού δικαίου, σύμφωνα με τον οποίο το πρόσωπο που επικαλείται ένα δικαίωμα, εν προκειμένω το δικαίωμα αντίρρησης, οφείλει και να αποδεικνύει τα γεγονότα που αποτελούν τις προϋποθέσεις των ευνοϊκών γι αυτό κανόνων δικαίου. Ωστόσο κατά την άποψη του Τουντόπουλου, ο γενικός κανόνας περί κατανομής του βάρους απόδειξης δεν είναι σύμφωνος με το πνεύμα και τη φύση του νόμου περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων και γι αυτό κατά τη διαδικασία οριστικής κρίσης της Αρχής επανέρχεται ο κανόνας εν αμφιβολία υπέρ του υποκειμένου⁶⁶.

Η άποψη αυτή του Τουντόπουλου μπορεί να γίνει κατανοητή και συνεπώς πειστική με την ακόλουθη επιχειρηματολογία: η νομιμότητα της επεξεργασίας εξαρτάται από την τήρηση συγκεκριμένων αρχών (αρ. 4 § 1) και την ύπαρξη συγκατάθεσης του προσώπου, εκτός αν πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου για σύννομη επεξεργασία χωρίς συγκατάθεση. Η τήρηση των αρχών-προϋποθέσεων αυτών αποτελούν υποχρεώσεις του υπεύθυνου επεξεργασίας και η μη τήρησή τους καθιστά την επεξεργασία παράνομη. Στο αρ. 4 § 2 ορίζεται πως *«Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που έχουν συλλεχθεί ή υφίστανται επεξεργασία κατά παράβαση της προηγούμενης παραγράφου καταστρέφονται με ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας»*. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι αυτός λοιπόν που οφείλει να αποδεικνύει ότι η επεξεργασία είναι σύννομη, ότι τα δεδομένα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, είναι ακριβή, ανάλογα και συναφή.

Αν η αμφισβήτηση μεταξύ του υπεύθυνου και του υποκειμένου σχετίζεται με την ακρίβεια των δεδομένων, καλείται ο υπεύθυνος να αποδείξει την ακρίβεια τους, διότι το υποκείμενο δεν είναι υποχρεωμένο να αποδείξει την ανακρίβειά τους, αλλά αρκεί μόνο η αμφισβήτηση της ακρίβειάς τους εκ μέρους του.

Όταν λοιπόν ο λόγος της εναντίωσης αφορά την παράνομη επεξεργασία, τότε το βάρος απόδειξης του σύννομου της χαρακτήρα το φέρει ο υπεύθυνος επεξεργασίας, όταν όμως η αντίρρηση αφορά καταρχήν επιτρεπτή και σύννομη επεξεργασία, τότε θα βαρύνεται το

---

⁶⁶Βλ. Τουντόπουλο. Β., Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999, σ. 33.

υποκείμενο με την απόδειξη του ότι δεν είναι πια εύλογο να μην διεξαχθεί ή να μη συνεχισθεί η επεξεργασία⁶⁷.

Θα πρέπει να γίνει δεκτό πως στην περίπτωση που η πληροφορία έχει παρασχεθεί από εκείνον τον οποίο αφορά ή σε περίπτωση που ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν έχει πρόσβαση σε νεότερα στοιχεία τα οποία με βεβαιότητα τροποποιούν τα δεδομένα του αρχείου που τηρεί, προκειμένου να γίνει δεκτή η αξίωση του υποκειμένου για διαγραφή ή διόρθωση ανακριβούς δεδομένου, θα πρέπει το ίδιο το υποκείμενο να αποδείξει την ανακρίβεια, π.χ. το υποκείμενο αιτείται τη διαγραφή οικονομικών δεδομένων σχετικών με χρέη του, τα οποία εντούτοις έχουν εξοφληθεί.

---

⁶⁷Βλ. Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 99.

Δ. ΝΟΜΙΜΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ

Στο παραπάνω κεφάλαιο, έγινε ανάλυση του δικαιώματος αντίρρησης και ειδικότερα ανάλυση του σχετικού δικαιώματος αντίρρησης και ο τρόπος άσκησης αυτού. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετασθεί το δικαίωμα σχετικής αντίρρησης του υποκειμένου σε συνάρτηση με τη νομιμότητα της επεξεργασίας.

Καθίσταται εύλογο πως σε περίπτωση που η επεξεργασία είναι εξ αρχής μη νόμιμη είτε διότι δεν τηρούνται οι αρχές της, όπως ορίζει ο νόμος στο αρ. 4 § 1 είτε διότι δεν υπάρχει η απαιτούμενη συγκατάθεση του υποκειμένου είτε διότι δεν πληρούνται κάποια από τις προϋποθέσεις άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας των αρ. 5 § 2 και 7 § 2 περ. β-ζ, αλλά και σε περίπτωση που η επεξεργασία καθίσταται μη νόμιμη κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας, διότι ανακαλείται η συγκατάθεση και δεν υπάρχει άλλη νομιμοποιητική βάση επεξεργασίας ή δεν υφίσταται πια ο λόγος άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας, τότε η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης έχει το χαρακτήρα όχλησης προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας προς τήρηση των νόμιμων κανόνων επεξεργασίας⁶⁸ και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να συμμορφωθεί με το αίτημα του υποκειμένου, οφείλει δηλαδή να ικανοποιήσει το αίτημα του και να προβεί στη συγκεκριμένη ή στις συγκεκριμένες ενέργειες. Στην περίπτωση της ανακρίβειας των δεδομένων, αν δηλαδή δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή δημιουργούν στους τρίτους μια εσφαλμένη εντύπωση για το υποκείμενο, ανεξάρτητα με το αν η ανακρίβεια οφείλεται στο ίδιο το υποκείμενο ή αν είναι επουσιώδης με βάση την εκτίμηση του υποκειμένου, το τελευταίο έχει το δικαίωμα να αξιώσει τη διόρθωσή τους και ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να προβεί στη διόρθωση των ανακριβών δεδομένων ή στην καταστροφή των ανακριβών δεδομένων, τα οποία έχουν συλλεγεί και τύχει επεξεργασίας κατά παράβαση της αρχής της ακρίβειας⁶⁹.

Ο νόμος ορίζει ως ευδόκιμη αντίρρηση την «εύλογη» και όχι μόνο την ερειδόμενη στον νόμο, το δε αρ. 14 της Οδηγίας προκρίνει τον όρο «αιτιολογημένη». Η ευρύτητα του όρου δικαιολογείται από το ότι η εν λόγω εξουσία προσνέμεται στο υποκείμενο όχι μόνο κατά παράνομης, αλλά και εναντίον καταρχήν επιτρεπτής (νόμιμης) επεξεργασίας⁷⁰. Τι

⁶⁸Βλ. *Τουντόπουλο Β.*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 24.

⁶⁹Βλ. *Γέροντα Α.*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2002 σ. 233.

⁷⁰Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 99

προβλέπεται ωστόσο στην περίπτωση που η επεξεργασία των δεδομένων είναι νόμιμη, εντούτοις το υποκείμενο ασκεί το δικαίωμα αντίρρησης; Σ' αυτή την περίπτωση εύλογα θα ανέκυπτε το εξής ερώτημα: ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι υποχρεωμένος να συμμορφωθεί με το αίτημα του υποκειμένου ή εναπόκειται στην διακριτική του ευχέρεια η συμμόρφωση, με αποτέλεσμα να δύναται ακόμα και να αρνηθεί την ικανοποίηση του αιτήματος;

Στην ίδια προβληματική εντάσσεται και η περίπτωση κατά την οποία το υποκείμενο κατά τη διακριτική του ευχέρεια επιλέγει το αίτημα του δικαιώματος αντίρρησης. Μπορεί το υποκείμενο να απαιτήσει κατά το δοκούν είτε τη διαγραφή είτε τη διόρθωση των δεδομένων του είτε οτιδήποτε άλλο κρίνει ικανό; Από την άλλη, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να ικανοποιήσει το όποιο αίτημα του υποκειμένου των δεδομένων ή δικαιούται να προβεί σε άλλη ή άλλες ενέργειες που κατά την άποψη του ικανοποιούν το δικαίωμα του υποκειμένου ή μπορεί ακόμα και να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος; Πρέπει εν ολίγοις το υποκείμενο να επιλέγει το αίτημα του δικαιώματος με ορισμένα κριτήρια και αν ναι, βάσει ποιων κριτηρίων θα γίνει τελικά αυτή η επιλογή;

Ειδικά για το τελευταίο αυτό ζήτημα, ο Τουντόπουλος⁷¹ έχει υποστηρίξει πως σε όσες περιπτώσεις νομιμοποιητική βάση της επεξεργασίας είναι η συγκατάθεση του υποκειμένου, τότε η επιλογή του σχετικά με το ειδικότερο αίτημα του δικαιώματος αντίρρησης εναπόκειται στη διακριτική του ευχέρεια. Η διακριτική αυτή ευχέρεια δικαιολογείται ακριβώς από την παροχή συγκατάθεσής του, η οποία μπορεί να ανακληθεί και οποτεδήποτε χωρίς αναδρομικό αποτέλεσμα (αρ. 2 ια εδ. γ'). Κατ' αυτό τον τρόπο, δηλ. με την ανάκληση της συγκατάθεσης, αίρεται η νομιμότητα της επεξεργασίας *ex tunc* και ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να συμμορφωθεί στη νέα νομική κατάσταση και να τερματίσει την επεξεργασία. Το δικαίωμα ανάκλησης της συγκατάθεσης βασίζεται στη σκέψη ότι το άτομο πρέπει να έχει τον έλεγχο των προσωπικών του δεδομένων και υπό αυτή την έννοια, παρουσιάζει αντιστοιχίες με το δικαίωμα αντίρρησης⁷². Επομένως στις περιπτώσεις αυτές, η διακριτική ευχέρεια του υποκειμένου υπερισχύει και ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν έχει άλλη δυνατότητα παρά να συμμορφωθεί πλήρως με τη συγκεκριμένη ή συγκεκριμένες ενέργειες που υποδεικνύει το υποκείμενο των δεδομένων.

⁷¹Βλ. *B. Τουντόπουλο*, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 27.

⁷²Βλ. *I. Ιγγλεζάκη*, Η συγκατάθεση στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, σε *A. Κοτσάλη*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 106.

Ζήτημα γεννιέται στην περίπτωση που η επεξεργασία των δεδομένων είναι νόμιμη, χωρίς να αποτελεί η συγκατάθεση του υποκειμένου τη νομιμοποιητική βάση της. Στην περίπτωση αυτή το ζήτημα αυτό άπτεται της αρχής της αναλογικότητας, επομένως το αίτημα θα πρέπει να είναι σύμφωνο με την αρχή. Επί παραδείγματι, αίτημα διαγραφής των δεδομένων όταν τα δικαιώματα του υποκειμένου διασφαλίζονται και με απλή διόρθωση, δεν είναι αποδεκτό⁷³.

Η Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου⁷⁴ ωστόσο, προβαίνει σε μια αξιολογήσιμη παρατήρηση στην παραπάνω άποψη. Υποστηρίζει πως στις περιπτώσεις που η επεξεργασία είναι νόμιμη υπό τις προϋποθέσεις του νόμου ή υπάρχει συγκατάθεση του υποκειμένου που τη νομιμοποιεί, τότε ακριβώς έχει το χαρακτηριστικό πως είναι νόμιμη. Η υποχρέωση του υποκειμένου να σεβασθεί την αρχή της αναλογικότητας και να μην απαιτεί αδικαιολόγητα ιδιαίτερα επαχθείς ενέργειες για τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ισχύει και στις δύο περιπτώσεις είτε δηλαδή υπάρχει συγκατάθεση είτε υπάρχει κάποια από τις προϋποθέσεις άρσης του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας του αρ. 5 § 2 ή αρ. 7 § 2 περ. β-ζ. Στην περίπτωση που το υποκείμενο δεν επιθυμεί ή δεν δύναται να συμμορφωθεί με αρχή της αναλογικότητας και έχει δώσει τη συγκατάθεση του για την επεξεργασία (η οποία νομιμοποιεί την επεξεργασία), τότε έχει το δικαίωμα να ανακαλέσει ανά πάσα στιγμή τη συγκατάθεσή του. Η Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου εξαιρεί πως με την ανάκληση της συγκατάθεσης επιτυγχάνεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου⁷⁵.

⁷³ Βλ. Β. Τουντόπουλο, Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999, σ. 27

⁷⁴ Βλ. Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ ΝΘ' (2005), σ. 141.

⁷⁵ Στο σημείο αυτό ο Χριστοδούλου εντοπίζει ένα ερμηνευτικό ζήτημα σε σχέση με την ανάκληση της συγκατάθεσης. Ειδικότερα στην περίπτωση που το επιτρεπτό της επεξεργασίας στηρίζεται στη συγκατάθεση του υποκειμένου, το αρ. 13 § 2 φαίνεται να αντιφάσκει με το αρ. 2 ια περί ελεύθερου ανακλητού της συγκατάθεσης, μια και στο αρ. 13 ο λόγος της αντίρρησης στην συνέχιση της επεξεργασίας πρέπει είναι εύλογος για να επιφέρει έννομες συνέπειες. Αν γίνει δεκτό πως και η ανάκληση τελεί υπό μια τέτοια προϋπόθεση, τότε τίθεται ένας ουσιαστικός περιορισμός στο δικαίωμα ανάκλησης, αφού αυτή δεν θα είναι ελεύθερη, αλλά θα εξαρτιέται από προϋποθέσεις και την κρίση του εκάστοτε δικαιοδοτικού οργάνου. Εν προκειμένω θα καταστρατηγείτο το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του προσώπου και θα υπήρχε μια υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας του με αποτέλεσμα να θίγεται ο ίδιος ο πυρήνας της προσωπικότητας του υποκειμένου.

Ο Χριστοδούλου επιλύει τη σύγκρουση των διατάξεων 2 ια και 13 § 2, αναφέροντας πως τις περισσότερες φορές η συγκατάθεση δίνεται στο πλαίσιο σύμβασης μεταξύ υποκειμένου και υπεύθυνου επεξεργασίας, ώστε να συντρέχει πάντοτε ο κατ' άρθρο 5 § 2 περ. α λόγος άρσης του άδικου της, η ανάκληση επομένως της συγκατάθεσης θα στερείται έννομης συνέπειας, η δε σχετική αντίρρηση του υποκειμένου θα είναι αβάσιμη. Μόνο αν το υποκείμενο ενώπιον της Αρχής αποδείκνυε πως συντρέχει σπουδαίος λόγος κατά το αρ. 288, 388 για την ανατροπή της σύμβασης, η οποία σύμβαση νομιμοποιεί την επεξεργασία διότι αυτή γίνεται για την εκτέλεσή της, θα επέρχονταν οι έννομες συνέπειες της ανάκλησης της συγκατάθεσης.

Για περισσότερα Βλ. Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 99 επ.

Η ευθύς παραπάνω ανάλυση έγινε σχετικά με την επιλογή από το υποκείμενο του ειδικότερου αιτήματος του δικαιώματος αντίρρησης. Απομένει η εξέταση του βασικού ερωτήματος σχετικά με την ύπαρξη υποχρέωσης ή μη συμμόρφωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας με το αίτημα του υποκειμένου.

1. ΤΟ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΝΟ ‘Η ΜΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ

Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, το αρ. 14 της Οδηγίας ορίζει πως «τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν στο πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα το δικαίωμα τουλάχιστον στις περιπτώσεις του άρθρου 7 στοιχείο ε' και στ', να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση, στην επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, εκτός εάν στην εθνική νομοθεσία ορίζεται άλλως». Η κοινοτική Οδηγία λοιπόν προβλέπει δικαίωμα αντίταξης του ατόμου, όπως χαρακτηρίζεται, και ορίζει ειδικά πως για τις δύο αυτές περιπτώσεις η αντίταξη πρέπει να είναι **α ι τ ι ο λ ο γ η μ έ ν η**, να επικαλείται δηλαδή το υποκείμενο συγκεκριμένους λόγους⁷⁶.

Σε αντίθεση με την κοινοτική Οδηγία, ο ν. 2472/97 δεν εξαρτά το δικαίωμα από επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική κατάσταση του υποκειμένου, αφού παραλείπεται αυτή η ειδική προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος (το αιτιολογημένο της αντίρρησης), εισάγοντας με την πρώτη ματιά ένα αυξημένο επίπεδο προστασίας σε σχέση με την Οδηγία. Αυτό ωστόσο σε καμία περίπτωση πρέπει να μεταφραστεί ως μη υπακοή του δικαιώματος αντίρρησης σε κανένα περιορισμό στην περίπτωση της νόμιμης επεξεργασίας⁷⁷.

Με βάση το γράμμα του νόμου στο αρ. 13 § 2 εδ. β', η ερμηνεία περί μη αιτιολογημένου των αντιρρήσεων στο ν. 2472/97, δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτή και αυτό διότι ο νόμος αναφέρει στο κείμενο του την έννοια του «ευλόγου» των αντιρρήσεων. Η διάταξη του αρ. 13

⁷⁶Βλ. και σ. 31 της παρούσας για την χρήση της λέξης «τουλάχιστον».

⁷⁷Θα πρέπει βέβαια να γίνει η εξής επισήμανση: στην περίπτωση της διασυνοριακής ροής δεδομένων ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ (αρ. 8) και άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης κατά της επεξεργασίας αυτής, το υποκείμενο υποχρεούται να επικαλείται νόμιμους και επιτακτικούς λόγους σχετικά με την προσωπική του κατάσταση, διαφορετική ερμηνεία περί μη επίκλησης λόγων θα προσέκρουε στο κοινοτικό δίκαιο και την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσωπικών δεδομένων εντός της ΕΕ. Σε *Αρμαμέντο Π. και Σωτηρόπουλο Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σ. 362.

δεν αποκλείει μια στάθμιση συμφερόντων του υπεύθυνου επεξεργασίας και του υποκειμένου των δεδομένων κατά το πρότυπο της κοινοτικής Οδηγίας⁷⁸. Το τι θεωρείται εύλογο, είναι σε κάθε περίπτωση άξιο ερμηνείας, μια και ούτε ο ν. 2472/97 ούτε η εισηγητική του έκθεση αναφέρουν τι θεωρείται εν προκειμένω ως εύλογο. Το πώς ορίζεται λοιπόν το “εύλογο” των αντιρρήσεων, δηλαδή τι συνιστά καλό λόγο [*αρχ. εύλογος < εὔ + λόγος*] είναι άξιο ανάλυσης.

2. ΟΙ ΕΥΛΟΓΕΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ

Αναφέρθηκε παραπάνω πως η ευρύτητα του όρου «εύλογη» δικαιολογείται από την δυνατότητα του υποκειμένου να προβάλλει αντιρρήσεις όχι μόνο κατά παράνομης, αλλά και εναντίον καταρχήν επιτρεπτής επεξεργασίας των δεδομένων ή κατ’ ακριβολογία εναντίον καταχρηστικής επεξεργασίας⁷⁹ τους.

Για την ερμηνεία των «εύλογων αντιρρήσεων», πρώτο βήμα αποτελεί η αναφορά στο αρ. 9Α Σ., στο οποίο γίνεται ρητή συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Κατά την εξειδίκευση του κανονιστικού περιεχομένου του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων, λαμβάνεται υπόψη ο σκληρός πυρήνας των αρχών και κανόνων της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, όπως αυτός αποτυπώθηκε στην Οδηγία 95/46 και στο αρ. 8 του Χάρτη. Στον πυρήνα αυτόν ανήκει πρωτίστως η αρχή της νομιμότητας της επεξεργασίας, η οποία έχει την έννοια ότι η συγκατάθεση του υποκειμένου νομιμοποιεί την επεξεργασία και πως σε κάθε άλλη περίπτωση η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι καταρχήν παράνομη, καθίσταται δε νόμιμη μόνο εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου. Υπό αυτήν την έννοια όλη η νομοθεσία περί προστασίας προσωπικών δεδομένων αποτελεί μια κωδικοποίηση των εξαιρέσεων βάσει των οποίων νομιμοποιείται η επεξεργασία. Στον πυρήνα του δικαιώματος ανήκουν επίσης και οι αρχές του νόμιμου, θεμιτού και προκαθορισμένου σκοπού και της αναγκαιότητας της επεξεργασίας που κρίνεται από τη συνάφεια, την προσφορότητα και το μη υπέρμετρο των δεδομένων προς το σκοπό της επεξεργασίας, της ακρίβειας των δεδομένων που τηρούνται,

---

⁷⁸Βλ. *Mitrou*, Das griechische Datenschutzgesetz als Beispiel einer problemlosen Umsetzung der EG-Datenschutzrichtlinie, RDV 1998, σ. 61.

⁷⁹Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 99

της χρονικά περιορισμένης διατήρησής τους, της ασφάλειας και του απορρήτου της επεξεργασίας, της ύπαρξης ειδικών διασφαλίσεων για τη διασύνδεση των αρχείων και τη διαβίβαση προσωπικών πληροφοριών⁸⁰. Ειδικές προϋποθέσεις επεξεργασίας προβλέπονται και στην περίπτωση των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Το δικαίωμα δεν είναι απόλυτο. Σύμφωνα με το αρ. 25 § 1 εδ. δ' Σ., νόμιμοι περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν στην άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, μόνο εφόσον προβλέπονται είτε απευθείας στο ίδιο το Σύνταγμα είτε η σχετική συνταγματική διάταξη συνοδεύεται από επιφύλαξη υπέρ του νόμου.

Έτσι λοιπόν το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων συγκρούεται με το δικαίωμα της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας (αρ. 106 Σ.-στο αρ. 5 Σ. βρίσκει το κύριο έρεισμά της η οικονομική γενικά και ειδικότερα η επαγγελματική ελευθερία, παράλληλα με άλλες εκδηλώσεις της προσωπικότητας), με την ελευθερία του τύπου και την ελευθερία της πληροφόρησης (αρ. 14 Σ.)⁸¹ ή περιορίζεται για λόγους υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος^{82,83}. Περαιτέρω μπορεί και ο ίδιος ο νομοθέτης είτε ο κοινοτικός είτε ο εθνικός

---

⁸⁰Βλ. Γ. Λαζαράκο, *Ιδιωτικός βίος, προστασία προσωπικών δεδομένων, απόρρητο επικοινωνίας*, σε *Βλαχόπουλο Σ., Θεμελιώδη Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σ. 247.

⁸¹ Προκειμένου να γίνει η στάθμιση με το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, θα πρέπει κάθε φορά να ερευνείται κατά πόσο η συγκεκριμένη πληροφορία θεωρείται αναγκαία για την διαμόρφωση της κοινής γνώμης αναφορικά με ένα θέμα και εξυπηρετεί την ανάγκη ενημέρωσης του κοινωνικού συνόλου, δηλαδή θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο συντρέχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον πληροφόρησης, το οποίο και προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην συγκεκριμένη πληροφορία. Σύμφωνα με τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος, το ενδιαφέρον πληροφόρησης κρίνεται πράγματι ενδιαφέρον και βαρύνον όταν σχετίζεται με πληροφορία που συντελεί αποφασιστικά στη διαμόρφωση του πολιτικού φρονήματος της κοινωνίας. Σχετικά παραδείγματα αποτελούν πληροφορίες που αφορούν στη διαχείριση του δημόσιου χρήματος, τη δημόσια τάξη, την ενεργητική ή παθητική δωροδοκία πολιτικών, τη χρηματοδότηση των κομμάτων κ.λπ. Περαιτέρω, η επιστημονική, οικονομική και κοινωνική βαρύτητα μιας πληροφορίας δικαιολογεί το κοινό ενδιαφέρον και ασκεί ιδιαίτερη επίδραση κατά την αξιολόγηση και στάθμιση της υπό κρίση πληροφορίας (π.χ. υγεία, προστασία περιβάλλοντος).

⁸² Θεωρητικά το δημόσιο συμφέρον εκφράζει το συμφέρον της ολότητας του κοινωνικού συνόλου. Εντούτοις, η συγκεκριμενοποίησή του παρουσιάζει δυσχέρειες. Αναλυτικά σε *Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012 σ. 150 επ.

⁸³ Για το δημόσιο συμφέρον και την ιδιωτική αυτονομία Βλ. ΔΕΕ Rechnungshof (C-465/00), κατά την οποία: (67) *Εντούτοις, κατά το άρθρο 13, στοιχεία ε' και στ', της εν λόγω οδηγίας, τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν ιδίως από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας όταν τούτο είναι αναγκαίο για τη διαφύλαξη «σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος κράτους μέλους ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων» ή «αποστολής ελέγχου, επιθεώρησης ή ρυθμιστικών καθηκόντων που συνδέονται, έστω και ευκαιριακά, με την άσκηση δημόσιας εξουσίας» στις ειδικές περιπτώσεις που απαριθμούνται στο προαναφερθέν στοιχείο ε. (71) Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως προβλέπει μιν, στην παράγραφο 1, την αρχή της μη αναμίξεως των δημοσίων αρχών στην άσκηση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, παραδέχεται όμως παράλληλα, στην παράγραφο 2, ότι μια τέτοια παρέμβαση είναι δυνατή εφόσον «προβλέπεται από τον νόμο και αποτελεί μέτρον το οποίο, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, τη δημοσία ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξεως και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».*

να έχει προβεί σε έναν νομοθετικό περιορισμό και το δικαίωμα του υποκειμένου να έρχεται σε αντίθεση με τον περιορισμό αυτό (επιφύλαξη υπέρ του νόμου). Θα πρέπει να σημειωθεί πως οι συγκρούσεις μεταξύ συνταγματικών δικαιωμάτων είναι αναμενόμενες σε μια δημοκρατική κοινωνία, επομένως καλείται η πολιτεία να δώσει το προβάδισμα στην προστασία του ενός σε βάρος του άλλου. Για το σκοπό αυτό εξάλλου προβλέπεται η επιφύλαξη υπέρ του νόμου στο κείμενο του Συντάγματος, ώστε να υπαναχωρεί η προστασία ενός εννόμου συμφέροντος χάρις ενός άλλου⁸⁴.

Αφετηρία για την επίλυση της σύγκρουσης είναι η παραδοχή ότι τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα έχουν την ίδια τυπική ισχύ, άρα η σύγκρουση δεν μπορεί να λυθεί με αναδρομή σε μια ιεραρχική κατάταξη των συνταγματικών δικαιωμάτων η οποία θα είναι, ασφαλώς, αυθαίρετη⁸⁵. Οι συνταγματικές διατάξεις με τις οποίες κατοχυρώνονται τα συγκρουόμενα ατομικά δικαιώματα είναι τυπικά ισοδύναμες και η σύγκρουσή τους μπορεί να επιλυθεί μόνο με βάση τις αρχές του συντάγματος και κυρίως τις αρχές της αναλογικότητας και την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης των ατομικών δικαιωμάτων^{86,87}.

Δεύτερο βήμα προς την ερμηνεία των «εύλογων αντιρρήσεων», αποτελεί η έννοια της κατάχρησης δικαιώματος. Το δίκαιο τόσο στο Σύνταγμα (25 § 3) όσο και στον Αστικό Κώδικα (281 ΑΚ) θέτει έναν φραγμό στην ανεξέλεγκτη και ασύδοτη άσκηση όλων των δικαιωμάτων με σκοπό την επίτευξη εξισορρόπησης όλων των ατομικών συμφερόντων και των κοινωνικών επιδιώξεων, προβαίνοντας σε αφαίρεση εξουσίας από το φορέα ενός δικαιώματος με σκοπό την εξισορρόπηση των υπολοίπων αντιμαχόμενων συμφερόντων.

---

⁸⁴ γι' αυτή την επιφύλαξη του νόμου βλ. *Χρυσόγιο Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη 2006, σ. 74 επ.

⁸⁵ Βλ. *Χρυσόγιο Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη 2006, σ. 102

⁸⁶ Βλ. *Λαγτόγλου*, Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012 σ. σ. 114

⁸⁷ Πολύ ενδιαφέροντα και σχετικά επί του θέματος είναι τα κριτήρια στάθμισης που εφαρμόζονται στις αποφάσεις Mosley (48009/08, 10.5.2011) και Campbell ενώπιον του ΔΕΕ. Μερικά από τα κριτήρια που υιοθετούν οι αποφάσεις αυτές είναι ότι, σε κάθε αδιακρίτως σύγκρουση μεταξύ ιδιωτικότητας και τύπου, τα δύο δικαιώματα θα πρέπει να κρίνονται ως ισότιμα. Η *in abstracto* ισοτιμία, όμως, μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί σε *ad hoc* υπεροχή. Η υπεροχή αυτή διαπιστώνεται μέσω της αναζητήσεως μιας δίκαιης εξισορρόπησης των δύο δικαιωμάτων. Η βάση για τη συγκεκριμένη διαπίστωση του ποιο από τα δυο δικαιώματα διαθέτει προτεραιότητα σε μια συγκεκριμένη διαφορά είναι η ειδική κανονιστική αξία και βαρύτητα που εμφανίζει η προστασία τους στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης υποθέσεως [π.χ. η ανάγκη προστασίας του σκληρού πυρήνα της ιδιωτικής ζωής, έναντι της αποφυγής μιας γενικής αποτρεπτικής επιδράσεως (chilling effect) στη λειτουργία του τύπου μέσα από τη νομοθετική υιοθέτηση προληπτικών μέτρων]. Βλ. διεξοδική ανάλυση των κριτηρίων από *Χ. Ακριβοπούλου*, Ελευθερία του τύπου κατά ιδιωτικότητας: Οι υποθέσεις Mosley και Campbell ενώπιον του ΕΔΔΑ, Το Σ 1/2011, σ. 89 επ.

Η κατάχρηση δικαιώματος (αρ. 25 § 3 Σ.) είναι η νομότυπη πλην όμως υπερβολική και γι' αυτό το λόγο μη ανεκτή από την έννομη τάξη άσκηση δικαιώματος⁸⁸. Η κατάχρηση αποτελεί καταρχήν νομότυπη άσκηση δικαιώματος. Η «υπερβολικότητα» της χρήσης έχει βασικά ένα ποιοτικό περιεχόμενο το οποίο την μετατρέπει από καταρχήν νόμιμη σε τελικά παράνομη συμπεριφορά. Η υπερβολή σημαίνει υπέρβαση των ορίων του τόπου, του χρόνου και του τρόπου της άσκησης. Η κατάχρηση δικαιώματος, αν και καταρχήν νόμιμη (νομότυπη συμπεριφορά) «μεταβαίνει εις άλλο γένος» και περνά από τον χώρο της νομιμότητας στην περιοχή της μη νομιμότητας και εν τέλει της δικαϊκής αποδοκιμασίας. Ο καταχρώμενος το δικαίωμα του εκμεταλλεύεται την εξουσία, που του αναγνωρίζει η έννομη τάξη για σκοπούς ξένους από εκείνους για τους οποίους του παρεσχέθη το δικαίωμα.

Ο εννοιολογικός καθορισμός της κατάχρησης δικαιώματος, επιδιώκεται κυρίως σε συνάρτηση με δύο σκοπούς, αφενός με το σκοπό του δικαιώματος -δηλαδή το σκοπό για τον οποίο παρέχεται το δικαίωμα, επομένως το σκοπό του νόμου- και αφετέρου με το σκοπό για τον οποίο ασκείται το δικαίωμα από τον φορέα του. Όταν οι σκοποί αυτοί συμπίπτουν, τότε υπάρχει ομαλή άσκηση δικαιώματος και η κατάχρηση εμφανίζεται αφ'ης στιγμής οι δύο αυτοί σκοποί δίστανται. Κάτω από αυτό το πρίσμα κατάχρηση δικαιώματος είναι η χρήση του δικαιώματος για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους για τους οποίους παρεσχέθη. Το άρθρο 25 § 3 εφαρμόζεται τόσο στο δημόσιο, όσο και στο ιδιωτικό δίκαιο. Επιπλέον η καταχρηστική συμπεριφορά μπορεί να προέρχεται είτε από φορείς θεμελιωδών δικαιωμάτων είτε από φορείς δημόσιας εξουσίας, ενώ δεν απαιτείται η ύπαρξη πταίσματος, δηλαδή η έννοια της κατάχρησης δικαιώματος είναι καθαρά αντικειμενική.

Η διάταξη του 281 του ΑΚ αποτελεί εξειδίκευση, κατά τη σύγχρονη θεωρία, της ιεραρχικά ανώτερης συνταγματικής διάταξης και ενόψει της ενότητας της έννομης τάξης, όχι απλά επιτρέπεται, αλλά επιβάλλεται η ταυτόχρονη εφαρμογή της διάταξης αυτής του ΑΚ και η χρησιμοποίηση των κριτηρίων που θέτει (καλή πίστη, χρηστά ήθη, κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος), μια και η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων είναι πάγια προς την κατεύθυνση αυτή^{89,90}.

---

⁸⁸ για την ανάπτυξη της έννοιας της κατάχρησης δικαιώματος βλ. Δημητρόπουλο Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008, σ. 173 επ.

⁸⁹ βλ. ΟΛΑΠ 17/1978, ΑΠ 3254/1990, ΑΠ 4919/1993

⁹⁰ Κατά το άρθρο 281 ΑΚ, η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται αν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος. Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής για να θεωρηθεί η άσκηση του δικαιώματος ως καταχρηστική, θα πρέπει η

Επομένως, θα θεωρείτο καταχρηστική μια συμπεριφορά του υποκειμένου των δεδομένων, το οποίο με μια απλή δήλωση βουλήσεως θα καθιστούσε μια σύννομη επεξεργασία παράνομη. Δεν νοείται λόγου χάριν όπως αναφέρθηκε παραπάνω αίτημα διαγραφής των δεδομένων, όταν τα δικαιώματα του υποκειμένου προστατεύονται με απλή διόρθωση ή κάποια διευκρινιστική προσθήκη. Και αυτό γιατί η αιτούμενη μορφή επεξεργασίας, πρέπει να τελεί σε σχέση αιτιώδους συνάφειας με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και να διέπεται από τις αρχές της θεμιτής και νόμιμης επεξεργασίας του αρ. 4⁹¹. Η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης πρέπει να αποβλέπει στην ουσιαστική προστασία του υποκειμένου των δεδομένων και όχι να περιορίζει την επιχειρηματική δράση του υπεύθυνου επεξεργασίας. Στο μέτρο λοιπόν που η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης δεν προστατεύει το υποκείμενο, αλλά επιβαρύνει διαδικαστικά τον υπεύθυνο επεξεργασίας, δεν είναι επιτρεπτή ως καταχρηστική⁹².

Επίσης ως καταχρηστική θα μπορούσε να νοηθεί οποιαδήποτε επεξεργασία δεδομένων νόμιμη μεν κατ' αρχήν, αλλά όχι ανάλογη προς το σκοπό της, αντίθετη δηλαδή προς την αρχή της αναλογικότητας. Πέραν της καταχρηστικότητας δεν φαίνεται να νοείται ευχερώς άλλη περίπτωση ευδόκιμης αντιρρήσεως κατά νόμιμης κατ' αρχήν επεξεργασίας⁹³.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει λόγος για την αρχή της αναλογικότητας, η ανάλυση της οποίας είναι το τρίτο στάδιο για την κατανόηση και ερμηνεία των «εύλογων αντιρρήσεων». Ειδικότερα για την αρχή της αναλογικότητας πρέπει να σημειωθούν τα εξής: κατά την ΟΛΑΠ 9/2015 *«οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Με την νέα αυτή διάταξη*

προφανής υπέρβαση των θεσπιζομένων μ' αυτή αντικειμενικών κριτηρίων να προκύπτει από την προηγηθείσα συμπεριφορά του δικαιούχου ή από την πραγματική κατάσταση που δημιουργήθηκε ή τις περιστάσεις που μεσολάβησαν ή από άλλα περιστατικά, τα οποία χωρίς κατά νόμο να εμποδίζουν τη γέννηση ή να επάγονται την απόσβεση του δικαιώματος, καθιστούν μη ανεκτή τη μεταγενέστερη άσκησή του, κατά τις περί δικαίου και ηθικής αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου (ΟΛΑΠ 17/1995, 19/1998). Με την ύπαρξη και των δύο διατάξεων (αρ. 25 § 3 Σ. και 281 ΑΚ) διευρύνεται η προστασία του ασθενέστερου από τον ισχυρότερο.

⁹¹Βλ. ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 129/2001 και 13/2002.

⁹²Βλ. *Αραβαντινό Β.*, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1997, σ. 54 και *Γέροντα Α.*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2002, σ. 232, ο οποίος αναφέρεται στην τήρηση της αρχής της αναλογικότητας κατά την επιλογή του αιτήματος.

⁹³Βλ. *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 99.

(εν. αρ. 25 § 1 Σ.) ο αναθεωρητικός νομοθέτης επέλεξε να κατοχυρώσει ρητά, από το όλο σύστημα των εγγυήσεων για τα επιτρεπτά όρια των επιβαλλόμενων στα ατομικά δικαιώματα νομοθετικών περιορισμών, την εγγύηση εκείνη που είναι γνωστή ως αρχή της αναλογικότητας ... Η αρχή αυτή, υπό την έννοια του τηρητέου μέτρου της εύλογης αντιστάθμισης προσφοράς και οφέλους, που αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε κανόνα συνταγματικής βαθμίδας, επενεργεί σε κάθε είδους κρατική δραστηριότητα, καθώς και όταν πρόκειται για αντικρουόμενα συμφέροντα στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου, αφού η έκταση της αρχής αυτής δεν περιορίζεται μόνο σε ορισμένες περιοχές του δικαίου, αλλά, όπως προαναφέρθηκε, και πριν από την ρητή συνταγματική της κατοχύρωση, διέτρεχε το σύνολο της έννομης τάξης και συνεπώς πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου... Συγκεκριμένα πρέπει, τα λαμβανόμενα μέτρα και οι έννομες συνέπειες, να είναι πρόσφορα (κατάλληλα) για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού, αναγκαία, υπό την έννοια να συνιστούν μέτρο, το οποίο σε σχέση με άλλα δυνάμενα να ληφθούν μέτρα να επάγεται τον ελάχιστο δυνατό περιορισμό για τον διάδικο σε βάρος του οποίου απαγγέλλονται, και αναλογικά υπό στενή έννοια, δηλαδή να τελούν σε ανεκτή σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, προκειμένου η αναμενόμενη ωφέλεια να μην υπολείπεται της βλάβης που προκαλούν...

Αποτελεί την αντίστροφη μορφή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος, όταν το ασκούμενο δικαίωμα υπερβαίνει τα ακραία όρια που θέτουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη, καθώς και ο οικονομικός και κοινωνικός σκοπός του δικαιώματος. Στην περίπτωση δε υπέρβασης της αρχής της αναλογικότητας πρόκειται για δυσαναλογία μέσου προς το σκοπό, δηλ. το ασκούμενο δικαίωμα έχει απολέσει την αναλογία του προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και συνακόλουθα η άσκηση του είναι απαγορευμένη. Επομένως, όπως και η κατάχρηση δικαιώματος, που αποτελεί απαγορευτικό κανόνα, και οριοθετεί αρνητικά την άσκηση των δικαιωμάτων, έτσι και η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί κανόνα δικαίου (γενική νομική αρχή), η οποία προσδιορίζει την τελολογική λειτουργία των πάσης φύσεως δικαιωμάτων και του ιδιωτικού δικαίου».

Με βάση την παραπάνω απόφαση του Άρειου Πάγου, η αρχή της αναλογικότητας αποτελεί το τεχνικό μέσο για να αποτρέπεται ο υπέρμετρος περιορισμός των δικαιωμάτων και τα όρια της τίθενται με το κατάλληλο, αναγκαίο και ανάλογο των μέτρων που λαμβάνονται. Όταν χρησιμοποιείται για να οριοθετήσει την άσκηση δικαιωμάτων, αποτελεί τρόπο εφαρμογής της αρχής της απαγόρευσης της καταχρηστικής άσκησης των

δικαιωμάτων⁹⁴. Η παράβαση της επομένως επέρχεται μόνο όταν η υπέρβαση των ορίων της είναι προφανής και επιφέρει ζημία.

Αναγνωρίστηκε παραπάνω ως πρωτεύον κανόνας της νόμιμης επεξεργασίας, άλλως αρχή της επεξεργασίας, η αρχή της αναλογικότητας η οποία θεμελιώνεται στο αρ. 4 § 1 περ. β', σύμφωνα με το οποίο «τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας». Η αξίωση για την ύπαρξη σκοπού στη επεξεργασία συνεπάγεται την επιταγή για αναλογικότητα προς αυτόν, γι' αυτό και συχνά γίνεται λόγος για αρχή του σκοπού της επεξεργασίας⁹⁵. Η αρχή της αναλογικότητας υποδιαιρείται σε τρεις ειδικότερες αρχές:

Α) ως αρχή της προσφορότητας ή της αποτελεσματικότητας για την επίτευξη του σκοπού, σύμφωνα με την οποία ο νόμος συγχωρεί μόνο την επεξεργασία που είναι ικανή να πετύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Β) ως αρχή της αναγκαιότητας, σύμφωνα με τη οποία η επεξεργασία πρέπει να είναι απολύτως αναγκαία για την επίτευξη του σκοπού, δηλαδή τα δεδομένα πρέπει να είναι ποσοτικά όσα χρειάζονται, όχι περισσότερα, όχι περιττά, αλλά τα ελάχιστα και τα απολύτως απαραίτητα⁹⁶. Η αρχή αυτή σε συνδυασμό με την αρχή της διαφάνειας επιτάσσει να προσδιορίζει ο υπεύθυνος επεξεργασίας επακριβώς το χρονικό διάστημα που αφορά η επεξεργασία, αλλιώς η επάχθεια του μέτρου θα είναι περιττή και χρονικώς απεριόριστη.

Γ) ως *stricto sensu* αναλογικότητα, δηλαδή αναλογία μεταξύ της επάχθειας της επεξεργασίας (μέσου) για το υποκείμενο και των ωφελημάτων που ο σκοπός της προσπορίζει στον υπεύθυνο της επεξεργασίας ή αντιστρόφως αναλογία μεταξύ του κόστους που συνεπάγεται για τον υπεύθυνο ο εκάστοτε περιορισμός της επεξεργασίας και του οφέλους που ο περιορισμός αυτός προσπορίζει στο υποκείμενο. Με διαφορετική διατύπωση τα δεδομένα πρέπει να μην προκαλούν ζημία δυσανάλογη σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, πρέπει να προκαλούν τη μικρότερη δυνατή ζημία.

Έστω λοιπόν πως το αίτημα του υποκειμένου βρίσκεται σε αναλογία με την αιτούμενη ενέργεια (διαγραφή που δεν απαιτεί δυσανάλογες προσπάθειες του υπεύθυνου) και ο σκοπός

---

⁹⁴Βλ. Δούκα Β., Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στη σχέση εργασίας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011, σ. 171.

⁹⁵Βλ. Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 86 επ.

⁹⁶Βλ. Δούκα Β., Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στη σχέση εργασίας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011, σ. 168.

της επεξεργασίας από τον υπεύθυνο δεν είναι πια αναλογικός (=καταχρηστικός), τότε κατά τη θεώρηση αυτή ο υπεύθυνος υποχρεούται να συμμορφωθεί στο αίτημα του υποκειμένου.

Στο σημείο αυτό ανακύπτει το ερώτημα σχετικά με το πότε η επεξεργασία είναι αρχικά μεν νόμιμη, καταλήγει δε να μην είναι ανάλογη προς το σκοπό της. Να σημειωθεί πως το κατάλληλο, αναγκαίο και ανάλογο του τρόπου, των μέσων και των συλλεγέντων προσωπικών δεδομένων, άλλως το συναφές, πρόσφορο και αναγκαίο τούτων αξιολογείται κατά το χρόνο που αποφασίζονται αυτά και όχι εκ των υστέρων, εκ του αποτελέσματος⁹⁷.

Μια επεξεργασία είναι αρχικά μεν νόμιμη, καταλήγει δε να μην είναι ανάλογη προς το σκοπό της όταν τα δεδομένα δεν είναι πια πρόσφορα να επιτύχουν το σκοπό συλλογής και επεξεργασίας τους, π.χ. συλλογή δεδομένων υγείας για σκοπούς επιστημονικής έρευνας για την καταπολέμηση του καρκίνου και μεταγενέστερη απόδειξη λόγω νέας έρευνας πως τα συλλεγόμενα δεδομένα δεν συνδέονται με την προσβολή από καρκίνο⁹⁸. Μπορεί ακόμα τα δεδομένα να μην είναι τα λιγότερο επαχθή π.χ. παρακολούθηση η/υ εργαζομένων προκειμένου να αποφευχθούν περιπτώσεις εγκατάστασης κακόβουλου λογισμικού, ενώ εφευρίσκεται νέο λογισμικό που τις αποτρέπει. Δύναται επίσης τα δεδομένα να διατηρούνται νομίμως, αλλά να παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα επεξεργασίας και η επάχθεια του μέτρου να είναι πια περιττή π.χ. ανάρτηση σε ιστοσελίδα ονοματεπώνυμο οφειλέτη και ακινήτου ιδιοκτησίας του, με σκοπό την διενέργεια πλειστηριασμού λόγω κοινωνικοασφαλιστικών χρεών και μετά την πάροδο 16 ετών και μη ύπαρξη δικαιολογημένου συμφέροντος ενημέρωσης κοινού (για το θέμα βλ. και παρακάτω-δικαίωμα διαγραφής). Μπορεί ο νόμος να νομιμοποιεί μια επεξεργασία και το υποκείμενο να μην δικαιούται να προβάλει αντιρρήσεις, εντούτοις έχει δικαίωμα να αντιταχθεί στην επεξεργασία προσωπικών του δεδομένων, άσχετων με το σκοπό της επεξεργασίας, λόγω χάριν στοιχείων για την υγεία ή ενδεχομένως και την οικογενειακή του κατάσταση στο πελατολόγιο μιας τράπεζας. Επίσης, καταρχήν νόμιμη αλλά μη ανάλογη ως προς το σκοπό της είναι η επεξεργασία που έχει γίνει, όμως ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει δηλώσει την πρόθεσή του να μην χρησιμοποιήσει τα δεδομένα που συλλέχθηκαν.

---

⁹⁷Βλ. *Γέροντα Α.*, Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, Το Σ 1983, σ. 472.

⁹⁸Για το ζήτημα της αλλαγής του σκοπού επεξεργασίας στην έρευνα δεξ και *Φ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή*, Ελευθερία της έρευνας και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 374.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα καταρχήν νόμιμης, αλλά τελικά μη ανάλογης ως προς τον σκοπό της επεξεργασία, μπορεί να είναι η επεξεργασία που γίνεται για την προστασία του δικαιώματος της υγείας (αρ. 5 § 5 και αρ. 2 Σ.): κίνδυνοι πραγματικοί που αφορούν πλειονότητα υποκειμένων κρίνονται σημαντικότεροι από ατομικούς που αφορούν μόνο το υποκείμενο και την τρόπον τινά αποκάλυψη στοιχείων του. Η αρχή ωστόσο της *stricto sensu* αναλογικότητας επιβάλλει μια στάθμιση σε κάθε περίπτωση: το αγαθό που διακυβεύεται, εν προκειμένω το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, μπορεί να κριθεί ισοδύναμο με το αγαθό και το σκοπό του οποίου προστατεύει η υπό κρίση επεξεργασία, ήτοι η συλλογική υγεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντλημένο από την πραγματικότητα αποτελεί η δημοσίευση ονομάτων και λοιπών στοιχείων οροθετικών ιερόδουλων, με κύριο σκοπό της δημοσίευσης αυτής πρωτίστως την ενημέρωση των πελατών τους και την προστασία της υγείας τους. Στην περίπτωση όμως που κάποιο από τα θιγόμενα υποκείμενα ασκούσε το δικαίωμα αντίρρησης, αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί εύλογο, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος πως το μέσο της δημοσίευσης δεν κατέστη αποτελεσματικό, διότι αποθάρρυνε τελικά τους πελάτες από την υποβολή τους στις κατάλληλες εξετάσεις και δεν επιτεύχθηκε ο σκοπός της αποτροπής του κινδύνου για τη δημόσια υγεία, με αποτέλεσμα η επεξεργασία αυτή να αντίκειται τελικά στην αρχή της αναλογικότητας⁹⁹.

Άξια αναφοράς στο σημείο αυτό για την κατανόηση της έννοια των ευλόγων αντιρρήσεων, θα πρέπει να θεωρηθεί η υπ' αριθμ. 1337/2013 απόφασή του ΣτΕ η οποία έκρινε αθέμιτη την μετάδοση είδησης περί ερωτικών προτιμήσεων Μητροπολίτη, μολονότι επρόκειτο για δημόσιο πρόσωπο. Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: κατά τη διάρκεια του κεντρικού δελτίου ειδήσεων της 1^{ης}-2-2005 του τηλεοπτικού σταθμού ALTER CHANNEL, μετεδόθη μαγνητοταινία με περιεχόμενο διάλογο αισχρού περιεχομένου που διημείφθη μεταξύ του τότε Μητροπολίτη Αττικής και ενός εικοσάχρονου νεαρού άνδρα με αντικείμενο τη σύναψη ερωτικών σχέσεων. Στην ηχητική και εικονική παράσταση ενός εκ των διαλόγων, δεν ακούγονταν οι φωνές των ως άνω δύο προσώπων, αλλά αναπαρήχθη η συνομιλία αυτή με συμμετοχή δύο άλλων προσώπων στη θέση των προαναφερθέντων, με ταυτόχρονη απεικόνιση ασαφούς εικόνας στο φόντο ενός κληρικού και ενός νεαρού άνδρα. Το δικαστήριο έπειτα από στάθμιση, έκρινε ως εξής: δέχθηκε ότι η δημοσιοποίηση πληροφορίας αναγόμενης στην ιδιωτική και δη στην ερωτική ζωή του Μητροπολίτη ήταν

---

⁹⁹Βλ. Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ.79.

μεν δικαιολογημένη ενόψει αφενός της σημαντικής συμβολής της στη σχετική δημόσια συζήτηση, αφετέρου της ιδιότητας του θιγομένου ως προσώπου κατέχοντος δημόσιο αξίωμα, και ως εκ τούτου υποκείμενου στην οξεία κριτική των πράξεών του. Το δικαστήριο ωστόσο θεώρησε πως η αυτούσια παρουσίαση της ως άνω αισχρής συνομιλίας, καθώς και ο δραματοποιημένος τρόπος μεταδόσεως της (ηχητική αναπαραγωγή και οπτική απεικόνιση), υπερέβη προδήλως το αναγκαίο για την ενημέρωση της κοινής γνώμης μέτρο σε ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως ενδεχομένως θα ήταν αφενός μεν η ανάδειξη της διαφθοράς που τυχόν επικρατεί στους κόλπους της Εκκλησίας, αφετέρου δε η αποκάλυψη του τρόπου με τον οποίο οι ανώτατοι κληρικοί εκμεταλλεύονται τα προνόμια που τους παρέχει η θέση τους προκειμένου να επιτύχουν την προαγωγή του ερωτικού τους βίου. Τούτο δε, διότι η μετάδοση αυτούσιας της ως άνω αισχρής συνομιλίας δεν παρίστατο ως αναγκαία για την παρουσίαση της ειδήσεως περί της επιλογής του ανωτέρω Μητροπολίτη να ακολουθήσει τον συγκεκριμένο γενετήσιο προσανατολισμό, ο ιδιωτικός βίος του οποίου δεν κατοχυρώνεται σε απόλυτο βαθμό, καθόσον προς τούτο θα αρκούσε η απλή μετάδοση της ως άνω πληροφορίας. Συνεπώς, έκρινε το δικαστήριο πως η μετάδοση αυτή απέβλεπε πρωτίστως στον εξευτελισμό της προσωπικότητας του ανωτέρω Μητροπολίτη και στο σκανδαλισμό της κοινής γνώμης και, κατ'ακολουθία, συνιστούσε αφενός μεν ευθεία προσβολή της αξιοπρέπειας του ατόμου, της οποίας η προστασία αποτελεί σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 § 1 του Συντάγματος, πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας, αφετέρου δε παραβίαση της υποχρεώσεως σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του ανωτέρω και ειδικότερα της ερωτικής του ζωής στον πυρήνα της οποίας ουδείς επιτρέπεται να διεισδύσει, ενώ με τη μετάδοση αυτούσιου του ανωτέρω διαλόγου σε απογευματινή ώρα κατά τη διάρκεια του κεντρικού δελτίου ειδήσεων του σταθμού, υφίστατο σφοδρή πιθανότητα να προκληθεί σοβαρή βλάβη στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων, οι οποίοι τυχόν θα παρακολουθούσαν την ένδικη εκπομπή.

Με βάση την παραπάνω απόφαση γίνεται αντιληπτό πως ενώ το δικαστήριο έκρινε πως υφίσταται αρχικά μεν νόμιμη επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, λόγω του σχετικού εύλογου ενδιαφέροντος του κοινού για τη ζωή δημοσίων προσώπων, εντούτοις το ΣτΕ έκρινε πως παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας και ειδικότερα η αρχή του αναγκαίου μέτρου, συνεπώς η αντίρρηση του Μητροπολίτη ήταν εύλογη και ο σκοπός της επεξεργασίας κατέστη μη αναλογικός, καταχρηστικός. Η αυτούσια παρουσίαση θα ήταν

επιτρεπτή μόνο εφόσον η μετάδοση της είδησης περί της επιλογής του Μητροπολίτη ήταν απολύτως αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής χωρίς την ταυτόχρονη μετάδοση του αισχρού διαλόγου, με αποτέλεσμα ο συγκεκριμένος τρόπος μετάδοσης της είδησης από το κανάλι να οδηγεί στον σκανδαλισμό της κοινής γνώμης και στον εξευτελισμό και διασυρμό της προσωπικότητας και στην προσβολή της αξιοπρέπειας του προσώπου¹⁰⁰.

Ομοίως, η Αρχή στην υπόθεση υπ' αριθμ. 92/2001 της ελληνικής εκπομπής big brother, παρόλο που τα υποκείμενα-παίκτες είχαν δώσει τη ρητή συγκατάθεσή τους και επομένως η επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων ήταν νόμιμη, έκρινε την κατ' αρχήν νόμιμη επεξεργασία σε τελικά μη αναλογική ως προς το σκοπό της, με το σκεπτικό πως: *«για λόγους εξυπηρέτησης των αναγκών της εκπομπής, και όχι μόνο, αφού η προβολή είναι αδιάλειπτη και μέσω του διαδικτύου, οδηγείται σε εξαφάνιση η ιδιωτική ζωή ως πυρήνας της ανθρώπινης προσωπικότητας. Η αναλαμβανόμενη υποχρέωση τείνει στον εξευτελισμό της αξίας του ανθρώπου κατά παράβαση και της επιταγής του άρθρου 2§1 Σ. Πράγματι, αριθμός πολιτών με αποκλειστικό σκοπό τη μικρή πιθανότητα κέρδους και την επιτυχία «δημοσιότητας», εμφανίζεται να απαλλοτριώνει την προσωπική του ζωή και να γίνεται έρμαιο της τηλεθέασης. Ο συμβαλλόμενος πολίτης γνωρίζει ότι δεν υπάρχει γι' αυτόν περίπτωση ιδιωτικότητας. Κάθε στιγμή του εικοσιτετραώρου είναι ορατός από αόριστο αριθμό προσώπων. Ελέγχεται η παραμικρή του κίνηση, δεν μπορεί να αποκρύψει καμία δραστηριότητά του, ακόμη και εκείνη που κατά παράδοση γίνεται σε μοναχικότητα, ενώ αδυνατεί και ενστικτώδεις ενέργειές του να ορίσει εκτός θεαματικότητας. Απαξιώνεται η ανθρώπινη του ύπαρξη και παρασύρεται από την τηλεθέαση, χωρίς να μπορεί να αντιδράσει. Εξευτελίζεται πολλές φορές, χωρίς ο ίδιος να το αντιλαμβάνεται. Και ο ύπνος του παρακολουθείται και προβάλλεται. Γίνεται κυριολεκτικά άθυρμα του σταθμού, αλλά και του κοινού που παρακολουθεί την εκπομπή ή την ιστοσελίδα του διαδικτύου. Όλα αυτά συνοδεύονται με την πλήρη απομόνωση του από τον εξωτερικό κόσμο, ακόμα κι αν αυτό επιβάλλεται από λόγους ανωτέρας βίας. Δεν έχει τηλέφωνο, δεν έχει τηλεόραση ή ραδιόφωνο, δεν μπορεί να δεχθεί επισκέψεις τρίτων, να στείλει μία επιστολή, αλλά ούτε και να ικανοποιήσει οποιαδήποτε καταναλωτική του ανάγκη, αφού τα αναγκαία τρόφιμα προσκομίζονται με μέριμνα του παραγωγού.*

---

¹⁰⁰Βλ. αναλυτικά σε Βρεττού Χ., Δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού vs. ιδιωτικής ζωής-Με αφορμή την υπ' αριθμ. 1337/2013 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας περί αποκάλυψης του σκανδαλώδους βίου ανώτατου κληρικού, ΔιΜΕΕ 2013, σ. 474 επ.

Με τις συνθήκες αυτές η συναίνεση του υποκειμένου, η οποία νομιμοποιεί τον υπεύθυνο της επεξεργασίας να συλλέξει προσωπικά δεδομένα και να δημιουργήσει αρχείο, είναι αντισυνταγματική, παράνομη και αντίθετη με τα χρηστά ήθη, αφού δημιουργεί συμπεριφορά αντικείμενη προς τις προεκτεθείσες συνταγματικές διατάξεις του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, από τις οποίες απαγορεύεται η παραίτηση, αλλά επιπρόσθετα με τη συναίνεση αυτή, συνάπτεται σύμβαση με την οποία δεσμεύεται υπέρμετρα η ελευθερία και ως εκ τούτου είναι άκυρη.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι η δυνατότητα κάθε υποκειμένου να αποχωρήσει δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί από την πλευρά αυτή την συγκατάθεση, αφού ακόμα και αυτή (η αποχώρηση) γίνεται μόνο μετά από ειδική διαδικασία, η οποία δυσχεραίνει τις συνθήκες αποχώρησης (εξήγηση του λόγου σε ειδικό δωμάτιο με την πομπώδη ονομασία « δωμάτιο εξομολόγησης », βιντεοσκόπηση και μετάδοση της διαδικασίας αυτής). Σε κάθε περίπτωση, εφόσον αυτό δεν συμβεί, η υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας και οι λοιποί καταπιεστικοί όροι θα εξακολουθούν να φέρονται ως δεσμευτικοί για τα μέρη καίτοι οδηγούν στα προαναφερθέντα αποτελέσματα».

Με βάση την αιτιολογία αυτή της Αρχής, στην υποτιθέμενη άσκηση δικαιώματος αντίρρησης υποκειμένου-παίκτη περί της επεξεργασίας διενεργηθείσας κατόπιν συγκατάθεσής του, άρα αντίρρησης κατά νόμιμης επεξεργασίας, μετά από την ανωτέρω στάθμιση, η αρχικά μεν νόμιμη επεξεργασία θα καθίστατο μη αναλογική, επομένως ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα υποχρεούταν σε συμμόρφωση¹⁰¹.

Σχετικά με το εύλογο των αντιρρήσεων κατά επεξεργασίας που διενεργείται στο πλαίσιο της σχέσης εργασίας, το δικαίωμα αντίρρησης μπορεί να ασκηθεί ανεξάρτητα από το εάν αφορά επεξεργασία που γίνεται εντός ή εκτός των σκοπών που καθορίζει κανονιστική ή νομοθετική διάταξη ή όρος της σχέσης εργασίας. Όταν η αντίρρηση αφορά επεξεργασία που ο σκοπός της καθορίζεται κανονιστικά/νομοθετικά ή συμβατικά, δεν μπορεί να βάλει κατά της νομιμότητας του σκοπού. Ομοίως όταν κανονιστικά/νομοθετικά καθορίζονται τα προσωπικά δεδομένα που θα υποβληθούν σε επεξεργασία, το υποκείμενο δεν μπορεί να βάλει κατά της νομιμότητας αυτών. Σε κάθε περίπτωση όμως το δικαίωμα μπορεί να ασκηθεί για να ελεγχθεί η τήρηση του νόμου και του συμβατικού όρου με βάση τους οποίους

---

¹⁰¹ στην απόφαση ΑΠΔΠΧ 92/2001, η Αρχή αποφάσισε ύστερα από αυτεπάγγελτο έλεγχο και διέταξε τη διακοπή της επεξεργασίας.

γίνεται η επεξεργασία και βεβαίως για να ελεγχθεί η ανακρίβεια ή η αναλήθεια των υπό επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Στο ίδιο πνεύμα και η σύσταση υπ' αριθμ. 1/2001 της Ομάδας Εργασίας του αρ. 29 της Οδηγίας¹⁰², σύμφωνα με την οποία καθίσταται σαφές πως τα δεδομένα των εργαζομένων σχετικά με την αξιολόγηση της εργασίας τους, συνιστούν προσωπικά δεδομένα άξια προστασίας, κατά συνέπεια ο εργαζόμενος διατηρεί τα δικαιώματα που του παρέχει ο νόμος. Ειδικά όμως η άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης στην επεξεργασία των ανωτέρω δεδομένων, παρουσιάζει την εξής δυσχέρεια: η αξιολόγηση του εργαζομένου είναι υποκειμενική άποψη του εργοδότη. Κατά την Οδηγία ΑΠΔΠΧ 115/2001¹⁰³ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στις εργασιακές σχέσεις κεφ. Γ' § 6 «η άσκηση των δικαιωμάτων που προβλέπονται από το ν. 2472/1997 (γνωστοποίησης, πρόσβασης, αντίρρησης κλπ) δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να έχει δυσμενείς συνέπειες για τον εργαζόμενο, αφού έτσι θα αναιρούνταν ο σκοπός του νόμου. Για παράδειγμα η άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης ή και η προσφυγή στην Αρχή για να παράσχει τη συνδρομή της στην άσκηση των δικαιωμάτων του δεν μπορεί να οδηγήσει σε δυσμενή αξιολόγηση του εργαζομένου, σε καταγγελία της συμβάσεως/σχέσης εργασίας κλπ.

Η Οδηγία εξηγεί πως «το δικαίωμα αντίρρησης συνίσταται στο δικαίωμα του εργαζομένου να ζητήσει οποτεδήποτε, από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, να προβεί σε συγκεκριμένη ενέργεια σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που τον αφορούν. Μπορεί, δηλαδή ο εργαζόμενος σχετικά με τα προσωπικά του δεδομένα να απευθύνει αίτηση με την οποία να ζητά συγκεκριμένη ενέργεια για όλα ή κάποια από τα προσωπικά του δεδομένα, των οποίων η επεξεργασία είναι παράνομη ή αντισυμβατική. Ενδεικτικά αναφέρονται στο νόμο τέτοιες περιπτώσεις, όπως η διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση, δέσμευση ή διαγραφή. Είναι αυτονόητο ότι στη σχέση εργασίας, προσωπικά δεδομένα απαιτούμενα ή από το νόμο ή από τη σύμβαση, τηρούνται νόμιμα και δεν είναι δυνατή η προβολή αντιρρήσεων περί αυτών, αφού αυτή θα ήταν παράνομη και αντισυμβατική. Επομένως, το δικαίωμα αντίρρησης πρέπει να αφορά επεξεργασία πέραν των νομίμων ή συμβατικών σκοπών. Οι αντιρρήσεις του εργαζομένου για να έχουν βάση πρέπει να

---

¹⁰²Η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 είναι ένα ανεξάρτητο συμβουλευτικό σώμα που ασχολείται με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ιδιωτικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συστάθηκε με βάση το άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46/EK, ενώ οι αρμοδιότητές του περιγράφονται στο άρθρο 30 της ίδιας Οδηγίας, καθώς και στο άρθρο 15 της Οδηγίας 2002/58/EK.

¹⁰³ Διαθέσιμη σε http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/LAW/ODIGIES/115_2001.PDF

επικαλούνται επεξεργασία που για οποιοδήποτε λόγο εξήλθε του παραπάνω αναφερόμενου πλαισίου, π.χ. ο εργαζόμενος έχει δικαίωμα να ζητήσει τη διαγραφή του αναφερόμενου περιστατικού της αμελούς συμπεριφοράς του, κατά τον χρόνο εκτέλεσης της σύμβασης, ως μη ανταποκρινόμενου στην αλήθεια, να ζητήσει τη διόρθωση της ηλικίας του, του χρόνου υπηρεσίας του στον ίδιο ή άλλο εργοδότη κ.λπ., τη διαγραφή δεδομένου υπερβαίνοντος το σκοπό του αρχείου- π.χ. αναζήτηση πληροφοριών από γείτονες ή συγχωριανούς για τις συνήθειες διασκέδασης ή για τις πολιτικές πεποιθήσεις ενός προσώπου-, την προσωρινή μη χρησιμοποίηση δεδομένου, μέχρι να κριθεί αρμοδίως η βασιμότητά του ή τη μη διαβίβαση σε τρίτο, άσχετο με τις νόμιμες ή συμβατικές υποχρεώσεις.

Συμπερασματικά, σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης κατά νόμιμης επεξεργασίας, η υποχρέωση συμμόρφωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας εφόσον αυτός εγείρει αμφισβητήσεις σχετικά με την έκτασή της ή το εύλογο των αντιρρήσεων, θα κριθεί έπειτα από στάθμιση μεταξύ των αντικρουόμενων δικαιωμάτων. Η στάθμιση αυτή θα γίνει ad hoc, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας και της αρχής της μη κατάχρησης δικαιώματος.

Βεβαίως, κάθε περίπτωση σύγκρουσης του δικαιώματος προστασίας του ατόμου και διαφύλαξης του πυρήνα της ιδιωτικής του ζωής με το δικαίωμα του υπεύθυνου επεξεργασίας, δεν συνεπάγεται την “κυριαρχία” πάντα της πρώτης έναντι της δεύτερης μετά από στάθμιση με κριτήριο την αρχή της αναλογικότητας και την αρχή της μη κατάχρησης δικαιώματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση του ΔΕΕ Michael Schwarz κατά Stadt Bochum (C-291/12), όπου το δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει το κύρος του αρ. 1 § 2 του Κανονισμού 2252/2004 του Συμβουλίου σχετικά με την καθιέρωση προτύπων για τα χαρακτηριστικά ασφάλειας και τη χρήση βιομετρικών στοιχείων στα διαβατήρια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα των κρατών μελών. Το δικαστήριο αφού έκρινε καταρχήν ότι η προβλεπόμενη στον Κανονισμό λήψη και αποθήκευση βιομετρικών δεδομένων συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δέχτηκε ότι η επεξεργασία βιομετρικών δεδομένων στα διαβατήρια πραγματοποιείται για την εξυπηρέτηση δύο σκοπών γενικού συμφέροντος, οι οποίοι αναγνωρίζονται από την Ένωση, συγκεκριμένα πρώτον η πρόληψη της πλαστογράφησης των διαβατηρίων και δεύτερον η καταπολέμηση της δόλιας χρήσης τους από άλλα άτομα πλην του νόμιμου κατόχου τους. Επιδιώκοντας τους εν λόγω σκοπούς ο Κανονισμός

προβλέπει επομένως στην αποτροπή της παράνομης εισόδου προσώπων στο έδαφος της Ένωσης και ως εκ τούτου, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, το δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις του Κανονισμού δεν συνεπάγονται επεξεργασία βιομετρικών δεδομένων κατά τρόπο βαίνοντα πέραν του αναγκαίου όρου για την εκπλήρωση του σκοπού προστασίας των διαβατηρίων από δόλια χρήση¹⁰⁴.

3. ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ

Για την κατανόηση της έννοιας των εύλογων αντιρρήσεων, χρήσιμη είναι η νομολογία της Αρχής. Ακολουθούν ενδεικτικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ.

1) Υπ' αριθμ. 37/2015 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Περίληπτικά τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι σε δημοσίευμα εφημερίδας περιελήφθη, χωρίς τη συγκατάθεσή του, μία φωτογραφία του, στην οποία εμφανιζόταν να επιδεικνύει τη δερματοστιξία στον αριστερό του βραχίονα, κάτω δε από τη φωτογραφία αυτή υπήρχε σχόλιο που τον συνέδεε άμεσα με το κόμμα της Χρυσής Αυγής. Κατόπιν τούτου, έστειλε στην εφημερίδα εξώδικη δήλωση, με την οποία διαμαρτυρήθηκε για παράνομη συλλογή, αποθήκευση και χρήση της προαναφερομένης φωτογραφίας και ζήτησε από την εφημερίδα α) να του χορηγήσει όλα τα δεδομένα που αφορούσαν στο πρόσωπό του και να τον ενημερώσει για την προέλευσή τους, καθώς και β) να απέχει από οποιαδήποτε περαιτέρω επεξεργασία και χρήση των δεδομένων αυτών, καθώς και να τα διαγράψει από τα αρχεία της. Στη συνέχεια, η εφημερίδα σε νέο φύλλο της περιέλαβε σημείωση πως το εικονιζόμενο πρόσωπο δεν είχε σχέση με τη Χ.Α., χωρίς ωστόσο να απαντήσει στον προσφεύγοντα επί των αιτημάτων του.

Η Αρχή έκρινε πως το δικαίωμα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 9 παρ. 1 Σ) και των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9Α Σ) συχνά συγκρούεται με την ελευθερία της έκφρασης και του Τύπου για την ενημέρωση του κοινού (άρθρο 14 παρ. 1 Σ), καθώς και με το δικαίωμα στην πληροφόρηση (άρθρο 5Α Σ). Κατά την Αρχή: *από το Σύνταγμα δεν*

---

¹⁰⁴για τη εφαρμογή της αναλογικότητας στο ζήτημα των βιομετρικών δεδομένων βλ. *Φ.Παναγοπούλου-Κουτνατζή*, Βιομετρικές μέθοδοι και προστασία ιδιωτικότητας: Σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΔΕΕ Michael Schwarz κατά κρατιδίου Bochum (C-291/12), ΔιΜΕΕ 2013, 482 επ.

προκύπτει in abstracto επικράτηση του ενός ατομικού δικαιώματος επί του άλλου. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνεται μία in concreto οριοθέτηση των πεδίων εφαρμογής των συγκρουόμενων δικαιωμάτων, σύμφωνα με τις αρχές της ad hoc στάθμισης των αντιτιθέμενων συμφερόντων και της πρακτικής αρμονίας και αναλογικής εξισορρόπησης. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να εφαρμόζεται και η αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Σ) με τέτοιον τρόπο, ώστε τα προστατευόμενα αγαθά (ελευθερία του Τύπου, δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση και δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής ζωής του ατόμου και στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό) να διατηρήσουν την κανονιστική τους εμβέλεια.

Η Αρχή απεφάνθη πως ο προσφεύγων δεν ήταν δημόσιο πρόσωπο ώστε να υπάρχει δικαιολογημένο ενδιαφέρον του κοινού προς ενημέρωση, αλλά αντίθετα πως υπάρχει κίνδυνος βλάβης του, διότι τέτοιου είδους πληροφορίες σχετικά με ένα πρόσωπο μέσω της δημοσίευσής τους στο διαδίκτυο συνδέονται για πάντα με μια παρελθούσα συμπεριφορά, ενώ παράλληλα οι σχετικές πληροφορίες καθίστανται εύκολα προσιτές σε οποιονδήποτε τις αναζητήσει. Ως εκ τούτου, τα δεδομένα αυτά μπορεί να χρησιμοποιηθούν και για άλλους σκοπούς πέραν της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος ή της ιστορικής έρευνας, π.χ. εμπορία πληροφοριών, έρευνα εργοδότη κατά τη διαδικασία πρόσληψης, δημιουργία προφίλ. Εξήρε μάλιστα το γεγονός πως η επίμαχη φωτογραφία και το δημοσίευμα, με το οποίο αυτή συνδέθηκε, ήταν διαθέσιμα και στο διαδικτυακό τόπο της εφημερίδας για σημαντικό χρονικό διάστημα (δεκαέξι μήνες). Για τους λόγους αυτούς έκρινε την αντίρρηση εύλογη και την επεξεργασία παράνομη.

2) Υπ' αριθμ. 108/2013 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Περίληπτικά τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων-δημόσιος υπάλληλος ισχυρίστηκε πως υπέβαλε ένσταση στο Υπηρεσιακό Συμβούλιο Ανεξάρτητης Αρχής κατά των εκθέσεων αξιολόγησης του για τα έτη 2008, 2009 και 2010, επικαλούμενος ότι οι ανωτέρω εκθέσεις αξιολόγησης περιείχαν ανακριβή πραγματικά περιστατικά και ζήτησε τη διαγραφή τους και την εκ του λόγου αυτού διόρθωση της βαθμολογίας του.

Το Υπηρεσιακό Συμβούλιο της Ανεξάρτητης Αρχής απέρριψε την ένσταση λόγω της παρέλευσης της προθεσμίας των δέκα εργάσιμων ημερών που τάσσει το ειδικό π.δ. για την «αξιολόγηση προσόντων προσωπικού Δημοσίου και ΝΠΔΔ» (αρ. 19 παρ. 2 του π.δ. 318/1992).

Η Αρχή έκρινε την αντίρρηση μη εύλογη, έπειτα από σχετική στάθμιση, με το σκεπτικό πως στην συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμόζεται η διάταξη του π.δ ως ειδικότερη. Κατά την Αρχή: *Δεν είναι δε επιτρεπτό εκείνο που αποκλείει η ειδική ως άνω διάταξη (άρθρο 19 παρ. 1 δ' π.δ. 318/1992) να επιδιώκεται με την γενική ρύθμιση του άρθρου 13 Ν. 2472/1997. Υιοθέτηση της αντίθετης απόψεως θα οδηγούσε στο άτοπο της καθιέρωσης δύο παράλληλων διαδικασιών προσβολής της εκθέσεως αξιολόγησης του υπαλλήλου, και να επιτυγχάνεται περιγραφή των προϋποθέσεων (τυπικών και ουσιαστικών) που θέτει η ειδική διάταξη για την υποβολή της σχετικής ενστάσεως διαγραφής ανακριβών περιστατικών και του αιτήματος διόρθωσης της βαθμολογίας, αίτημα το οποίο όμως δεν μπορεί να ικανοποιηθεί κατά τη δεύτερη γενική διάταξη, αφού αυτή δεν παρέχει τέτοια δυνατότητα και ευλόγως άλλωστε αφού αυτό ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπηρεσιακού Συμβουλίου που επιλαμβάνεται της εξετάσεως της ενστάσεως του υπαλλήλου.*

3) Υπ' αριθμ. 5/2004 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Περιληπτικά τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων ζήτησε από συγκεκριμένες εταιρείες διαπίστωσης της πιστοληπτικής ικανότητας του υποκειμένου να προβούν στην άμεση διαγραφή διαταγής πληρωμής που εκδόθηκε κατά παραδρομή εις βάρος του. Οι εταιρείες δεν προέβησαν στη διαγραφή και ο προσφεύγων ζήτησε απ την Αρχή την επιβολή κυρώσεων λόγω μη ικανοποίησης του αιτήματός του ενόψει του γεγονότος πως δεν είχε παράσχει τη συγκατάθεσή του για την επεξεργασία αυτή.

Η Αρχή απεφάνθη πως η εξ επαγγέλματος συλλογή οικονομικών πληροφοριών για τη διαπίστωση της πιστοληπτικής ικανότητας του υποκειμένου, χωρίς τη συγκατάθεσή του είναι νόμιμη με βάση την εξαίρεση του άρθρου 5 παρ. 2 στοιχ. ε' του Ν. 2472/1997, γιατί πρώτον είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ο τρίτος αποδέκτης των δεδομένων. Το συγκεκριμένο έννομο συμφέρον συνίσταται στην άσκηση του δικαιώματος οικονομικής ελευθερίας με βάση πληροφορίες που εξασφαλίζουν την εμπορική πίστη, την αξιοπιστία και την ασφάλεια των συναλλαγών. Δεύτερον, το συγκεκριμένο έννομο συμφέρον υπερέχει προφανώς των συμφερόντων των υποκειμένων που δεν θίγονται ουσιωδώς και η ικανοποίησή τους δεν θίγει τις θεμελιώδεις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων. Συνεπώς η συγκεκριμένη

καταχώριση του δυσμενούς δεδομένου της διαταγής πληρωμής του προσφεύγοντος στο αρχείο των ανωτέρω εταιριών χωρίς τη συγκατάθεσή του έγινε νομίμως.

Η Αρχή εν προκειμένω έκρινε την επεξεργασία νόμιμη, δεν έκρινε δηλαδή δικαιολογημένη την αντίρρηση του υποκειμένου, επέβαλε ωστόσο πρόστιμο σε ορισμένους υπεύθυνους επεξεργασίας, διότι δεν απάντησαν εμπρόθεσμα στο υποκείμενο επί του αιτήματός του.

4) Υπ' αριθμ. 26/2004 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Στην απόφασή της αυτή η Αρχή έθεσε τους όρους για την νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για τους σκοπούς της άμεσης εμπορίας ή διαφήμισης και της διαπίστωσης πιστοληπτικής ικανότητας.

Κατά την απόφαση, η εξ επαγγέλματος συλλογή «δυσμενών» οικονομικών πληροφοριών, όπως αποφάσεις επί αιτήσεων πτωχεύσεων, διαταγές πληρωμής, πλειστηριασμοί, υποθήκες, κατασχέσεις ακάλυπτες επιταγές, από εταιρίες εμπορίας πληροφοριών με σκοπό τη διαπίστωση της πιστοληπτικής ικανότητας του υποκειμένου των δεδομένων, είναι νόμιμη χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου με βάση την εξαίρεση του άρθρου 5 παρ. 2 στοιχ. ε' του Ν. 2472/1997.

Ειδικότερα με την απόφαση αυτή αναφέρεται πως η συγκεκριμένη συλλογή των οικονομικών δεδομένων από τις εταιρίες εμπορίας πληροφοριών είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και ο τρίτος αποδέκτης των δεδομένων. Το συγκεκριμένο έννομο συμφέρον συνίσταται στην άσκηση του δικαιώματος οικονομικής ελευθερίας με βάση πληροφορίες που εξασφαλίζουν την εμπορική πίστη, αξιοπιστία και ασφάλεια των συναλλαγών. Χωρίς τη δυνατότητα πρόσβασης σε ορθές και επίκαιρες πληροφορίες, οι οποίες αφορούν την πιστοληπτική ικανότητα των συναλλασσομένων η ικανοποίηση του εν λόγω εννόμου συμφέροντος δυσχεραίνεται σημαντικά. Δεύτερον το συγκεκριμένο έννομο συμφέρον υπερέχει προφανώς των συμφερόντων του υποκειμένων που δεν θίγονται ουσιωδώς και πάντως η ικανοποίησή τους δεν θίγει τις θεμελιώδεις ελευθερίες των υποκειμένων. Η Αρχή εδώ εμφανώς έχει προβεί σε μία στάθμιση.

Στην απόφαση καθορίζονται με ακρίβεια τα στοιχεία τα οποία νομιμοποιούνται να συλλεχθούν. Σε περίπτωση που το υποκείμενο ασκώντας το δικαίωμα αντίρρησης ζητήσει τη

διαγραφή των δεδομένων του, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να προχωρήσει στη διαγραφή ενημερώνοντας το υποκείμενο για τις τυχόν επιπτώσεις που θα έχει η διαγραφή στην συναλλακτική του συμπεριφορά.

Είναι χαρακτηριστικό πως αναφέρεται ότι στην περίπτωση που το υποκείμενο αμφισβητήσει την νομιμότητα της εγγραφής και αφού ακολουθηθεί η διαδικασία των άρθρων 12 και 13, το βάσιμο του αιτήματος θα κριθεί από την Αρχή.

Καθίσταται προφανές πως η Αρχή σε περίπτωση που κάποια επεξεργασία εκφεύγει των σκοπών που αναφέρθηκαν παραπάνω ή αφορά στοιχεία που δεν καθορίζονται επακριβώς στην απόφαση και το υποκείμενο αντιταχθεί στη νομιμότητα της επεξεργασίας αυτής, θα κρίνει την αντίρρηση του αιτιολογημένη.

5) Υπ' αριθμ. 26/2003 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη απόφαση, από τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 7 του ν.2331/95 προκύπτει υποχρέωση της τράπεζας για τήρηση τουλάχιστον επί πενταετία στοιχείων σχετικών με συναλλαγές και συμβάσεις που συνάπτει στα πλαίσια επιχειρηματικών σχέσεων. Επομένως, εφόσον μια τράπεζα δεν προχωρήσει στη σύναψη σύμβασης ή συναλλακτικής σχέσης με το υποκείμενο, αλλά η συλλογή των στοιχείων γίνει μόνο κατά το προσυμβατικό στάδιο, δεν διαπιστώνεται νόμιμος λόγος για την τήρηση των δεδομένων μετά την απόρριψη της αίτησης χορήγησης πιστωτικής κάρτας και επομένως η τήρηση αυτών είναι παράνομη.

Η Αρχή δηλαδή στην απόφαση αυτή θεώρησε πως εξέλιπε ο σκοπός της διατήρησης των δεδομένων και έκρινε πως εφεξής δεν συντρέχει νόμιμος λόγος για την τήρηση τους μετά την απόρριψη των αιτήσεων χορήγησης πιστωτικής κάρτας στον προσφεύγοντα.

6) Υπ' αριθμ. 52/2006 απόφαση ΑΠΔΠΧ.

Συνοπτικά τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων ζήτησε την από την Τειρεσίας την διαγραφή των επιταγών που βρίσκονταν καταχωρημένες στο αρχείο της στο όνομά του ως εκπροσώπου συγκεκριμένης ΕΠΕ, επικαλούμενος τη μεταβίβαση των εταιρικών μεριδίων της εταιρίας, των οποίων ο προσφεύγων ήταν προηγούμενος κύριος. Μάλιστα ισχυρίστηκε πως δεν έφερε καμιά ευθύνη για το γεγονός ότι τελικά οι εν λόγω

επιταγές έμειναν ακάλυπτες, αφού η μη πληρωμή τους δεν οφειλόταν σε δική του υπαιτιότητα.

Η Αρχή σε παλαιότερες αποφάσεις της είχε δεχθεί ότι οι εκπρόσωποι ΕΠΕ υπέχουν εκ του νόμου και οι ίδιοι προσωπικά αυξημένες ευθύνες και υποχρεώσεις όσον αφορά τα χρέη της εταιρίας και ως εκ τούτου **νομίμως** καταχωρίζονται και στοιχεία που αφορούν και του ίδιους στο ανωτέρω αρχείο. Όμως στην υπό κρίση περίπτωση, η Αρχή εντόπισε το ζήτημα της νομιμότητας της επεξεργασίας προσωπικών στοιχείων που αφορούν τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου, σε σχέση με το σκοπό της επεξεργασίας του αρχείου της Τειρεσίας που μέχρι τότε συνίστατο *“στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων από τη σύναψη πιστωτικών συμβάσεων με αφερέγγυους πελάτες και εν γένει από τη δημιουργία επισφαλών απαιτήσεων και τελικά η προστασία της εμπορικής πίστης και η εξυγίανση των οικονομικών συναλλαγών”*, δεδομένου ότι δεν υπήρχε εκ του νόμου υποχρέωση για την συγκεκριμένη επεξεργασία.

Ο σκοπός λοιπόν της καταχώρισης των στοιχείων του εκπροσώπου νομικού προσώπου στο αρχείο της Τειρεσίας απέβλεπε στον έλεγχο της αξιοπιστίας του οφειλέτη, στην υπό εξέταση περίπτωση, του νομικού προσώπου και όχι του φυσικού, το οποίο δεν είναι εξ ορισμού ο οφειλέτης της απαίτησης. Ευθύνη του εκπροσώπου του ανακύπτει όταν και αν συντρέξουν οι προϋποθέσεις της αδικοπραξίας. Η ευθύνη ωστόσο αυτή είναι ευθύνη από άλλη νομική αιτία, πιθανώς ποινική ή/και ευθύνη για αποζημίωση, δεν είναι όμως σε κάθε περίπτωση ευθύνη για εξόφληση της απαίτησης, παρά μόνο όταν αυτό ορίζεται στο νόμο.

Η Αρχή επεσήμανε πως με την καταχώριση των στοιχείων του εκπροσώπου επέρχονταν οι συνέπειες περιορισμού της πιστοληπτικής ικανότητας όχι στο νομικό, αλλά στο φυσικό πρόσωπο, αφού το φυσικό πρόσωπο εσφαλμένως αξιολογείτο ως αναξιόχρεο από τους αποδέκτες του συστήματος όταν θα επεδίωκε να του χορηγηθεί, ως φυσικό πρόσωπο, κάποια πίστωση, για δεδομένα όμως οικονομικής συμπεριφοράς του νομικού προσώπου. Μάλιστα κατά την απόφαση είναι χαρακτηριστικό πως η πιστοληπτική ικανότητα και η αξιολόγηση της φερεγγυότητας του νομικού προσώπου δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι εμφανίζεται στο σύστημα να εκπροσωπείται από το ίδιο φυσικό πρόσωπο που ως εκπρόσωπος άλλου νομικού προσώπου είχε ήδη καταχωρηθεί για έκδοση ακάλυπτων επιταγών.

Η Αρχή απεφάνθη πως η επεξεργασία καθίστατο τελικά μη νόμιμη ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού, κατά παράβαση του άρθρου 4 παρ. 1α του ν.2472/97 με συνέπεια να

περιορίζεται η οικονομική ελευθερία του υποκειμένου και διέταξε τη διαγραφή των σχετικών καταχωρήσεων.

Ε. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΙΡΡΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2016/679/ΕΕ

Τα βασικά δικαιώματα της ενημέρωσης, πρόσβασης και αντίρρησης που προβλέπονται στο νόμο 2472/1997 επαναλαμβάνονται και στις νέες ρυθμίσεις του ΓΚΠΔ λεπτομερέστερα, με ταυτόχρονο προσδιορισμό ενός πλαισίου γενικών αρχών και διαδικαστικών ζητημάτων που επιβάλλεται να τηρεί ο υπεύθυνος επεξεργασίας προκειμένου να καταστήσει εφικτή και αποτελεσματική την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών (αρ. 12). Είναι χαρακτηριστική η πρόβλεψη στην § 5 του αρ. 12 πως τα δικαιώματα του ατόμου ασκούνται ατελώς σε αντίθεση με την υπάρχουσα νομοθεσία που ορίζεται ειδικό τέλος, προβλέπεται όμως η δυνατότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας στην περίπτωση που τα αιτήματα του υποκειμένου των δεδομένων είναι προδήλως αβάσιμα ή υπερβολικά, ιδίως λόγω του επαναλαμβανόμενου χαρακτήρα τους, να επιβάλει την καταβολή εύλογου τέλους, λαμβάνοντας υπόψη τα διοικητικά έξοδα για την παροχή της ενημέρωσης ή την ανακοίνωση ή την εκτέλεση της ζητούμενης ενέργειας, ή να αρνηθεί ακόμα να δώσει συνέχεια στο αίτημα. Στην περίπτωση αυτή ωστόσο προβλέπεται πως ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει το βάρος της απόδειξης του προδήλως αβάσιμου ή του υπερβολικού χαρακτήρα του αιτήματος του υποκειμένου.

Το δικαίωμα πρόσβασης (αρ. 15) και ενημέρωσης (αρ. 13 και 14) θα έμενε γράμμα κενό αν δεν συμπληρωνόταν από τα δικαιώματα της διόρθωσης και διαγραφής των προσωπικών δεδομένων. Το δικαίωμα διόρθωσης (αρ. 16) όπως αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα, συνίσταται στο δικαίωμα του υποκειμένου να ζητεί τη διόρθωση ανακριβών ή/και συμπλήρωσης ελλιπών προσωπικών δεδομένων και αποτελεί επιταγή της αρχής της ακρίβειας των δεδομένων. Στην περίπτωση άσκησής του από το υποκείμενο, προβλέπεται η υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να προβαίνει στη διόρθωση χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Πρέπει να σημειωθεί πως κατά τον Κανονισμό, το αίτημα του υποκειμένου πρέπει να είναι σύμφωνο με τον σκοπό της επεξεργασίας και συνεπώς πρέπει να υπάρχει συμφωνία του αιτήματος διόρθωσης με την αρχή της αναλογικότητας.

Το πλέγμα των δικαιωμάτων μέσω των οποίων το υποκείμενο μπορεί να ασκήσει έλεγχο στην επεξεργασία των δεδομένων συμπληρώνεται με το δικαίωμα της διαγραφής (αρ. 17), του περιορισμού της επεξεργασίας (αρ. 18), της φορητότητας (αρ. 20), της εναντίωσης (αρ.

21) και της μη αυτοματοποιημένης λήψης απόφασης (αρ. 22). Το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας και της εναντίωσης αντιστοιχούν στο προγενέστερο δικαίωμα αντίταξης που προβλέπει η Οδηγία 95/46 στο αρ. 14 και στο δικαίωμα αντίρρησης του αρ. 13 του νόμου 2472/1997.

Με βάση λοιπόν το αρ. 21 § 1, *«το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούται να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή και για λόγους που σχετίζονται με την ιδιαίτερη κατάστασή του στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, η οποία βασίζεται σε επεξεργασία που πραγματοποιείται για την εκπλήρωση δημοσίου συμφέροντος ή για την ικανοποίηση εννόμου συμφέροντος του υπεύθυνου επεξεργασίας ή τρίτου, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ βάσει των εν λόγω διατάξεων. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν υποβάλλει πλέον τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε επεξεργασία, εκτός εάν καταδεικνύει επιτακτικούς και νόμιμους λόγους για την επεξεργασία οι οποίοι υπερσχύουν των συμφερόντων, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του υποκειμένου των δεδομένων ή προβαίνει στην επεξεργασία για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων του»*. Παρατηρείται δηλαδή πως ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει το βάρος να αποδείξει τους λόγους που υπερσχύουν των συμφερόντων και των δικαιωμάτων του υποκειμένου των πληροφοριών.

Το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας των δεδομένων που προβλέπεται στο αρ. 18, αντιστοιχεί σε ένα δικαίωμα μερικής ή προσωρινής εναντίωσης στην επεξεργασία δεδομένων, όπως ακριβώς προβλέπεται και στον ν. 2472/1997. Το υποκείμενο ασκώντας το δικαίωμα αντίρρησης μπορεί να ζητήσει την προσωρινή μη χρησιμοποίηση, μη διαβίβαση των δεδομένων κ.α., αιτούμενο εν είδη ασφαλιστικών μέτρων την αναστολή της επεξεργασίας έως ότου κριθεί η ακρίβεια των δεδομένων ή η νομιμότητα της επεξεργασίας.

Στο αρ. 22 του ΓΚΠΔ καθιερώνεται ένα ιδιότυπο δικαίωμα, ήτοι η εναντίωση στην αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων, περιλαμβανομένης της κατάρτιση προφίλ. Ειδικότερα ορίζεται πως το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, η οποία παράγει έννομα αποτελέσματα που το αφορούν ή το επηρεάζει σημαντικά με παρόμοιο τρόπο. Με βάση το αρ. 4 στοιχείο 4, ορίζεται ως κατάρτιση προφίλ *«οποιαδήποτε μορφή αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συνίσταται στη χρήση δεδομένων προσωπικού*

χαρακτήρα για την αξιολόγηση ορισμένων προσωπικών πτυχών ενός φυσικού προσώπου, ιδίως για την ανάλυση ή την πρόβλεψη πτυχών που αφορούν την απόδοση στην εργασία, την οικονομική κατάσταση, την υγεία, τις προσωπικές προτιμήσεις, τα ενδιαφέροντα, την αξιοπιστία, τη συμπεριφορά, τη θέση ή τις μετακινήσεις του εν λόγω φυσικού προσώπου», αποσκοπώντας τοιουτοτρόπως με τη θέσπιση του άρθρου αυτού να μην λησμονείται η ατομικότητα του υποκειμένου. Σήμερα η επιστήμη έχει προοδεύσει αρκετά ώστε να συνεργάζεται στενά με άλλες επιστήμες, όπως τη στατιστική, την ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την νομική, τα αποτελέσματα όμως δεν κρίνονται ποτέ ικανοποιητικά για την αξιολόγηση του ατόμου¹⁰⁵.

Βεβαίως, όπως και όλο το δίκαιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων διαπνέεται από περιορισμούς, έτσι και στην περίπτωση αυτή το δικαίωμα δεν υφίσταται εφόσον η απόφαση είναι απαραίτητη για τη σύναψη ή την εκτέλεση σύμβασης, αν επιτρέπεται από τον ενωσιακό ή εθνικό νομοθέτη ή αν βασίζεται στη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου.

Γενικότερα το “profiling” δημιουργεί μορφότυπους με τρόπο τέτοιο ώστε να συσχετιστούν με άλλα δεδομένα, με απώτερο σκοπό να κατηγοριοποιηθεί ένα πρόσωπο σε μια ομάδα ή σε μια κατηγορία, ιδίως δε για να ληφθούν αποφάσεις που το αφορούν ή να αναλυθούν ή να προβλεφθούν οι προτιμήσεις, συμπεριφορές και στάσεις του και έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης συζήτησης είτε για τη χρησιμότητά του είτε για τον κίνδυνο απώλειας ελέγχου επί των δεδομένων του προσώπου¹⁰⁶. Ο κοινοτικός νομοθέτης απαιτεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας την πρόβλεψη ειδικών εγγυήσεων και κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των εννόμων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων, τουλάχιστον δε του δικαιώματος εξασφάλισης ανθρώπινης παρέμβασης από την πλευρά του υπευθύνου επεξεργασίας, έκφρασης άποψης και αμφισβήτησης της απόφασης (αρ. 22 § 3).

Έπειτα στον Κανονισμό και πιο συγκεκριμένα στο αρ. 17, προβλέπεται το δικαίωμα στη λήθη, το οποίο άλλωστε όπως δηλώνει και ο παράτιτλος αποτελεί μια επέκταση-επεξήγηση του δικαιώματος διαγραφής. Λόγω του πλούσιου νομολογιακού υλικού, της προσπάθειας

---

¹⁰⁵Βλ. *Αραβαντινό Β.*, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1997, σ. 58.

¹⁰⁶Βλ. *Μήτρον Α.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σ. 130.

περιορισμού της ψηφιακής διάχυσης και αναπαραγωγής ενός δεδομένου-μιας πληροφορίας, το δικαίωμα θα εξετασθεί σε ξεχωριστή ενότητα.

Συμπερασματικά το δικαίωμα αντίρρησης στον ΓΚΠΔ, θεμελιώνεται στα αρ. 16 (δικαίωμα διόρθωσης), αρ. 17 (δικαίωμα διαγραφής-δικαίωμα στη λήθη), αρ. 18 (δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας), αρ. 21 (δικαίωμα εναντίωσης) και αρ. 22 (αυτοματοποιημένη ατομική λήψη αποφάσεων, περιλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ). Σε κάθε άρθρο ξεχωριστά ο κοινοτικός νομοθέτης έχει προβεί σε στάθμιση των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων με αποτέλεσμα τα δικαιώματα του υποκειμένου να περιορίζονται αισθητά. Στο αρ. 23 με παράτιτλο «περιορισμοί», προβλέπεται πως «επαφίεται στον εθνικό και τον κοινοτικό νομοθέτη η δυνατότητα περιορισμού των δικαιωμάτων ή των υποχρεώσεων που προβλέπονται στα αρ. 12 έως 22, με την προϋπόθεση πως ένας τέτοιος περιορισμός σέβεται την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση αποκλειστικά α) της ασφάλειας του κράτους, β) της εθνικής άμυνας, γ) της δημόσιας ασφάλειας, δ) της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, ε) άλλων σημαντικών στόχων γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, ιδίως σημαντικού οικονομικού ή χρηματοοικονομικού συμφέροντος της Ένωσης ή κράτους μέλους, συμπεριλαμβανομένων των νομισματικών, δημοσιονομικών και φορολογικών θεμάτων, της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, στ) της προστασίας της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και των δικαστικών διαδικασιών, ζ) της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης και της δίωξης παραβάσεων δεοντολογίας σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα, η) της παρακολούθησης, της επιθεώρησης ή της κανονιστικής λειτουργίας που συνδέεται, έστω περιστασιακά, με την άσκηση δημόσιας εξουσίας θ) της προστασίας του υποκειμένου των δεδομένων ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τρίτων και τέλος ι) της εκτέλεσης αστικών αξιώσεων».

Ο ίδιος ο ενωσιακός νομοθέτης αντιλαμβάνεται την αοριστία ορισμένων διατυπώσεων και την ευρύτητα του καταλόγου, ορίζει λοιπόν πως οι παραπάνω περιορισμοί πρέπει να εισάγονται με νομοθετικό μέτρο, να σέβονται την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών (τον πυρήνα του δικαιώματος του ατόμου) και να συνιστούν αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία. Παρατηρείται δηλαδή πως η τήρηση της

αρχής της αναλογικότητας και της μη κατάχρησης δικαιώματος είναι θεμελιώδους σημασίας και στον ΓΚΠΔ.

Ο Κανονισμός συνδέει την υιοθέτηση εξαιρέσεων με την υποχρέωση να περιέχουν τα νομοθετικά μέτρα διατάξεις σχετικά με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τις κατηγορίες επεξεργασίας, τις κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το πεδίο εφαρμογής των περιορισμών που επιβλήθηκαν, τις εγγυήσεις για την πρόληψη καταχρήσεων ή παράνομης πρόσβασης ή διαβίβασης, την ειδική περιγραφή του υπευθύνου επεξεργασίας ή των κατηγοριών των υπευθύνων επεξεργασίας, τις περιόδους αποθήκευσης και τις ισχύουσες εγγυήσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση, το πεδίο εφαρμογής και τους σκοπούς της επεξεργασίας ή τις κατηγορίες επεξεργασίας, τους κινδύνους για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων και το δικαίωμα τους να ενημερώνονται σχετικά με τον περιορισμό, εκτός εάν αυτό μπορεί να αποβεί επιζήμιο για τους σκοπούς του περιορισμού (§ 2 αρ. 23).

Με βάση τα παραπάνω, κατοχυρώνεται το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τόσο σε περίπτωση παράνομης όσο και σε περίπτωση νόμιμης επεξεργασίας. Στις διατάξεις του κανονισμού έχουν προβλεφθεί και οι περιπτώσεις της άσκησης του δικαιώματος κατά νόμιμης επεξεργασίας και ορίζονται πιο λεπτομερώς οι προϋποθέσεις άσκησης του, καθώς τόσο το δικαίωμα όσο και οι περιορισμοί του θα πρέπει να “φιλτράρονται” με βάση την αρχή της αναλογικότητας προκειμένου να κρίνονται κάθε φορά ως σύννομοι και να δεσμεύουν το υποκείμενο ή τον υπεύθυνο επεξεργασίας.

ΣΤ. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΛΗΘΗ-ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΔΙΑΓΡΑΦΗ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο το περιεχόμενο του δικαιώματος αντίρρησης, έκφραση του οποίου αποτελεί το αίτημα του υποκειμένου προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας για διαγραφή των δεδομένων που το αφορούν. Διαγραφή είναι η πράξη με την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενός αρχείου δεν έχει πλέον πρόσβαση στα δεδομένα του, δεν μπορεί δηλαδή να το αναπαραγάγει. Εξαιρείται το αίτημα αυτό του υποκειμένου, διότι αποτελεί το πιο δραστικό για την πραγμάτωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Οι συντάκτες του Κανονισμού με τον οποίο ενδυναμώνονται τα δικαιώματα των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων, στο αρ. 17 θετικοποιούν το προϋπάρχον δικαίωμα διαγραφής, το πολυσυζητημένο πλέον δικαίωμα στη λήθη. Πρόκειται για τη δυνατότητα υπό προϋποθέσεις του υποκειμένου να ζητήσει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας τη διαγραφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, με ιδιαίτερη έμφαση στα δεδομένα που διακινούνται στον ψηφιακό κόσμο, πρόκειται δηλαδή περί ενός δικαιώματος στην “ψηφιακή λήθη”¹⁰⁷.

Το δικαίωμα αυτό αποτελεί απόρροια του αρ. 5 § 1. Σ που αφορά την προστασία και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, του αρ. 2 § 1 το οποίο κατοχυρώνει την αξία του ανθρώπου, σε συνδυασμό με το αρ. 9 Σ που θεμελιώνει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και το αρ. 9Α Σ. που θεμελιώνει τον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό του προσώπου ως το δικαίωμα του καθενός να αποφασίζει ο ίδιος ή η ίδια ποιος, τι, από που και για ποιο σκοπό θα γνωρίζει γι αυτόν/ήν¹⁰⁸. Στον αντίποδα του δικαιώματος της λήθης βρίσκεται το αρ. 14 Σ, στο οποίο θεμελιώνεται η ελευθερία του πληροφορείν και πληροφορείσθαι και εν γένει η ελευθερία έκφρασης (καλλιτεχνικής ή λογοτεχνικής) υπό την έννοια πως το υποκείμενο οφείλει να κοινοποιεί πληροφορίες που το αφορούν κυρίως όταν πρόκειται για την προστασία υπέρτερων γενικών συμφερόντων (π.χ. προστασία δημόσιας

---

¹⁰⁷Βλ. *Ξανθούλη Ν.*, Το δικαίωμα στη λήθη υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΔιΜΕΕ 2013, σ. 177 όπου και περαιτέρω παραπομπές.

¹⁰⁸από απόφαση Συνταγματικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου Γερμανίας Bundesverfassungsgericht 15/12/1983, 1BvR 209/83.

υγείας ή/και για την προστασία του ευλόγου ενδιαφέροντος ενημέρωσης του κοινού (π.χ. δημοσιογραφικοί σκοποί).

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, το δικαίωμα στη λήθη μπορεί να ορισθεί ως το δικαίωμα του υποκειμένου να ζητεί τη διαγραφή πληροφοριών του βίου του που δεν επιθυμεί να είναι πια διαθέσιμες και δεν αποτελούν αντικείμενο ευλόγου ενδιαφέροντος του κοινού, ιδίως να ζητάει από τους παρόχους μηχανών αναζήτησης τη διαγραφή αποτελεσμάτων που το αφορούν ή να ζητά από τους διαχειριστές κοινωνικών δικτύων τη διαγραφή δεδομένων που έχουν δημοσιεύσει σε αυτά, εκτός εάν υπάρχει επιτακτικός λόγος για τη διατήρησή τους.

Μπορεί ιστορικά στοιχεία του παρελθόντος να έχουν ορισμένη αξία για μια κοινωνία, ωστόσο πολλές φορές κάποιες πληροφορίες ακολουθούν και συνδέονται με άτομα τόσο αναπόσπαστα, με αποτέλεσμα να τα χαρακτηρίζουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Αυτές μπορεί να είναι είτε μια φωτογραφία που γελοιοποιεί το άτομο σε μια σελίδα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το facebook ή το instagram ή το tinder, μια προκλητική φωτογραφία ενός εφήβου, δημοσιεύσεις σε ανοιχτές συζητήσεις στο facebook ή σε blogs πολιτικού περιεχομένου, μια καταδίκη, μια αποτυχία σε έναν διαγωνισμό, φωτογραφίες προσωρινών κρατουμένων οι οποίοι αθωώθηκαν αμετάκλητα, φωτογραφίες καταδικασθέντων οι οποίοι εξέτισαν την ποινή τους, αφέθηκαν ελεύθεροι και προσπαθούν να ενσωματωθούν αρμονικά στην κοινωνία κ.α. Η χωρητικότητα του διαδικτύου και η καταχώρηση όλων των στοιχείων σε βάσεις που ανά πάσα στιγμή οποιοσδήποτε έχει πρόσβαση, οπουδήποτε, με μια οποιαδήποτε συσκευή που συνδέεται στο διαδίκτυο, ελοχεύει τον κίνδυνο με μια απλή αναζήτηση να εμφανισθούν δεδομένα τα οποία το υποκείμενο προσπαθεί να διαγράψει από τη μνήμη του. Και μπορεί η μνήμη του ανθρώπου να εξασθενεί, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τη μνήμη του διαδικτύου. Ζούμε σε μια εποχή απόλυτης ψηφιακής μνήμης¹⁰⁹. Για όλους τους παραπάνω λόγους καθίσταται εμφανές πως υπάρχει ανάγκη προστασίας του ατόμου και ανάγκη διαχείρισης των προσωπικών δεδομένων με κοινωνική ευθύνη, ώστε ο χρήστης να επανακτήσει τον έλεγχο της ψηφιακής μοίρας του¹¹⁰.

---

¹⁰⁹Βλ. Παναγοπούλου-Κουνταζή Φ., Το δικαίωμα στη λήθη στην εποχή της αβάσταχτης μνήμης: Σκέψεις αναφορικά με την Πρόταση Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων, ΕφημΔΔ 2012, σ. 264 επ..

¹¹⁰Βλ. Ξανθούλη Ν., Το δικαίωμα στη λήθη υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΔιΜΕΕ 2013, σ. 177.

Ως προς την ορολογία δεν υπάρχει ομοιογένεια: παρατηρείται η τάση λήθης του όρου “λήθη”¹¹¹ και οριοθετείται το δικαίωμα διαγραφής σε ένα δικαίωμα αφαιρέσεως από τη λίστα αναζητήσεως (delisting), ενώ η διεθνής βιβλιογραφία αναφέρθηκε στην εν λόγω έννοια με διάφορους ορισμούς, όπως right to be forgotten, right to forget, right to forget/be forgotten, right to delete και right to oblivion.

Όπως εύστοχα επισημαίνει ο Ιγγλεζάκης¹¹², υπάρχουν διαφορετικές εννοιολογικές προσεγγίσεις στη βιβλιογραφία για το δικαίωμα αυτό. Αν και γίνεται κυρίως αντιληπτό ως δικαίωμα (π.χ., Conley, 2010), άλλοι συγγραφείς αναφέρονται σε μια ηθική ή κοινωνική αξία (Blanchete / Johnson, 2002) ή έναν στόχο πολιτικής (Mayer-Schönberger) ή για το «έννομο συμφέρον ενός ατόμου να ξεχάσει και να ξεχαστεί» (Rounroy, 2008). Επιπλέον, το δικαίωμα στη λήθη είναι συνδεδεμένο με το δικαίωμα στην ταυτότητα του ατόμου, στο μέτρο που αυτό εκφράζει «τη δυνατότητα ενός ατόμου να ανακαλύψει εκ νέου τον εαυτό του, να έχει μία δεύτερη ευκαιρία για να ξεκινήσει από την αρχή και να παρουσιάσει μια ανανεωμένη ταυτότητα στον κόσμο» (Andrade, 2011). Κοινό χαρακτηριστικό των προσεγγίσεων αυτών αποτελεί η αναγνώριση πως κάθε άτομο έχει ουσιώδες συμφέρον στο να μην έρχεται αντιμέτωπο με άλλους, επί τη βάση στοιχείων από το παρελθόν, τα οποία δεν σχετίζονται με τρέχουσες αποφάσεις ή απόψεις για το άτομο αυτό (Kooops, 2001).

---

¹¹¹Βλ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Η εξέλιξη του δικαιώματος στη λήθη (περί λήθης της λήθης;), ΕφημΔΔ 6/2016 σ.725.

¹¹²Βλ. Ιγγλεζάκη Ι., Το δικαίωμα στη λήθη: Ένα νέο ψηφιακό δικαίωμα για τον Κυβερνοχώρο. Από την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ στον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων. Το δικαίωμα στη λήθη και η δυνατότητα αποτελεσματικής προστασίας του ατόμου εντός ενός Διαδικτύου που «δεν ξεχνά ποτέ», διαθέσιμο σε https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/ioannis_igglezakis/dikaioma-sti-lithi-ena-neo-psifiako-dikaioma-gia-ton-kyvernohoro

2. ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Το δικαίωμα στη λήθη δεν είναι καινοτομία του Κανονισμού, καθώς σε ευρωπαϊκό επίπεδο κατοχυρώνεται το δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου (άρθρο 8 ΕΣΔΑ). Έτσι και το Συμβούλιο της Ευρώπης στη Σύσταση 13/2018, αναγνώρισε πως στην έννοια του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικότητας εμπίπτει το δικαίωμα προστασίας της ταυτότητας προσώπου σε σχέση με προγενέστερες παραβάσεις και μετά την ολοκλήρωση της δίκης. Μόνη περίπτωση που δεν παρέχεται προστασία είναι η περίπτωση που το υποκείμενο παρέσχε τη συγκατάθεσή του ή όταν η πράξη των παραπάνω υποκειμένων αποτελεί αντικείμενο δημοσίου ενδιαφέροντος. Στο ν. 2472/1997 δεν κατοχυρώνεται ρητά το δικαίωμα όπως στον Κανονισμό, προκύπτει όμως από το άρθρο 4 § 1 στοιχ. δ' και 2, όπου προβλέπεται η διαγραφή των δεδομένων που δεν είναι αναγκαία για την εκπλήρωση ενός σκοπού επεξεργασίας. Από την άλλη πλευρά, το δικαίωμα στη λήθη αποτελεί έκφραση του δικαιώματος που παρέχεται στο υποκείμενο στο αρ. 13, ήτοι του δικαιώματος αντιρρήσεως, όπως αναλύθηκε εκτενώς παραπάνω¹¹³.

Αποφάσεις πρόδρομοι της ρητής καταχώρησης του δικαιώματος στον Κανονισμό, ήταν αρχικά η απόφαση Lebach του Συνταγματικού Ομοσπονδιακού Γερμανικού Δικαστηρίου¹¹⁴. Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο καταγγέλλων συμμετείχε μαζί με άλλους συνεργούς σε ένοπλη ληστεία κατά των γερμανικών στρατιωτικών δυνάμεων που κατέληξε στη δολοφονία πολλών στρατιωτών. Ο καταγγέλλων καταδικάστηκε σε 6 χρόνια φυλάκισης και λίγο πριν εκτίσει την ποινή του, ένας δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός σχεδίαζε να παρουσιάσει μια ταινία ντοκιμαντέρ βασισμένη στην ιστορία του, συμπεριλαμβανομένου όμως του ομοφυλοφιλικού του προσανατολισμού. Ο καταγγέλλων κατέθεσε αγωγή στο Συνταγματικό Δικαστήριο για παραβίαση του συνταγματικού του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή. Το δικαστήριο απεφάνθη ότι οι αληθινές ιστορίες μπορούν να βλάψουν το άτομο, εφόσον α) οι συνέπειες της παρουσιάσής τους στο ευρύ κοινό θα

---

¹¹³ Σπέρματα του δικαιώματος στη λήθη στο ελληνικό δίκαιο υπάρχουν και στον ΚΠΔ στο άρθρο 576 § 3, σύμφωνα με το οποίο: στο αντίγραφο γενικής χρήσης καταχωρίζεται το περιεχόμενο όλων των δελτίων ποινικού μητρώου, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, εκτός από εκείνα α) που αναγράφουν χρηματική ποινή ή ποινή φυλάκισης έως έξι μήνες, μετά την πάροδο τριών ετών, β) που αναγράφουν ποινή φυλάκισης πέραν των έξι μηνών ή ποινή περιορισμού σε ψυχιατρικό κατάσταση, μετά την πάροδο οκτώ ετών, γ) που αναγράφουν κάθειρξη, μετά την πάροδο είκοσι ετών.

¹¹⁴ Βλ. BVerfGE 35, 202.

έχουν σοβαρό αντίκτυπο στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και β) η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικότητάς τους υπερτερεί του ενδιαφέροντος για την ενημέρωση του κοινού. Έτσι, το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο στην απόφαση Lebach έδωσε προτεραιότητα στο δικαίωμα προσωπικότητας του καταδικασθέντος εγκληματία και στην επανένταξή του στην κοινωνία, έναντι της ελευθερίας των ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων, επειδή η μετάδοση θα γινόταν σε χρονικό σημείο πολύ κοντά στο χρόνο αποφυλάκισής του και θα είχε σίγουρα αντίκτυπο στην κοινωνική του επανένταξη.

Αν και η παραπάνω απόφαση δεν αναφέρεται ρητά στο δικαίωμα στη λήθη, αποτελεί εντούτοις την πιο εναργή ανάλυση του δικαιώματος, τη δυνατότητα να ξεχνιέται κάποιος, όταν το επιθυμεί¹¹⁵.

Έπειτα στην απόφαση ΔΕΕ Segerstedt-Wiberg et al v. Sweden, η οποία αφορούσε διατήρηση αρχείων φακέλων στις μυστικές υπηρεσίες πολιτικών αντιπρονοούντων από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, το δικαστήριο έκρινε πως εφόσον δεν συντρέχουν ιδιάζοντες λόγοι που να δικαιολογούν την ανάγκη διατηρήσεως των αρχείων, τότε αυτά δεν θα πρέπει να διατηρούνται, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την θέση του περί προστασίας του ατόμου και διευκόλυνση κοινωνικής του επανένταξης¹¹⁶.

---

¹¹⁵Βλ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Το δικαίωμα στη λήθη στην εποχή της αβάσταχτης μνήμης: Σκέψεις αναφορικά με την Πρόταση Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων, ΕφημΔΔ 2012, σ. 268.

¹¹⁶βλ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Η εξέλιξη του δικαιώματος στη λήθη (περί λήθης της λήθης;), όπου σχετικές παραπομπές, ΕφημΔΔ 6/2016 σ. 715.

3. ΑΠΟΦΑΣΗ GOOGLE SPAIN SL, GOOGLE INC. ΚΑΤΑ AGENCIA ESPAÑOLA DE PROTECCIÓN DE DATOS

Απόφαση σταθμός για την αναγνώριση του δικαιώματος στη λήθη αποτέλεσε η απόφαση ΔΕΕ Google Spain SL, Google Inc. κατά Agencia Española de Protección de Datos¹¹⁷, στην οποία το δικαστήριο αναγνώρισε το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης την απαλοιφή αποτελεσμάτων συνδέσμων προς ιστοσελίδες, που εμφανίζονταν βάσει αναζήτησης της μηχανής με το ονοματεπώνυμο του υποκειμένου και οι οποίες είχαν αναρτημένα δεδομένα τα οποία νόμιμα είχαν δημοσιευθεί από τρίτους και αφορούσαν το υποκείμενο, είχαν όμως δυσμενείς συνέπειες για το υποκείμενο είτε λόγω του ελλιπούς είτε λόγω του ανακριβούς χαρακτήρα των δεδομένων.

Ειδικότερα τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: εν έτη 2010, ο M. Costeja González προσέφυγε στην Ισπανική Αρχή Προστασίας Δεδομένων κατά ισπανικής εφημερίδας μεγάλης κυκλοφορίας, την *La Vanguardia* και κατά της Google Spain και της Google Inc. Η καταγγελία αυτή υποβλήθηκε για τον λόγο ότι όταν ένας χρήστης του διαδικτύου εισήγε το ονοματεπώνυμο του M. Costeja González στη μηχανή αναζήτησης της Google (Google Search), εμφανίζονταν σύνδεσμοι προς δύο σελίδες της εφημερίδας *La Vanguardia*, αντιστοίχως της 19^{ης} Ιανουαρίου και της 9^{ης} Μαρτίου 1998, στις οποίες περιλαμβανόταν ανακοίνωση με το ονοματεπώνυμο του M. Costeja González, για πλειστηριασμούς ακινήτων κατόπιν κατάσχεσης που του επιβλήθηκε λόγω κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών.

Με την καταγγελία αυτή, ο M. Costeja González ζητούσε, αφενός Α) να υποχρεωθεί η *La Vanguardia* να απαλείψει ή να τροποποιήσει τις ως άνω σελίδες, ώστε να μην εμφανίζονται πλέον τα σχετικά με αυτόν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ή να χρησιμοποιήσει τα εργαλεία που προσφέρουν οι μηχανές αναζήτησης προκειμένου να προστατευθούν τα δεδομένα αυτά. Β) Αφετέρου, ζήτησε να υποχρεωθεί η Google Spain ή η

---

¹¹⁷Βλ. ΔΕΕ, Απόφαση Google Spain SL, Google Inc. κατά Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González, 14.5.2014 στην υπόθεση C-131/12 σε <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5639e83654048422da6e7de91090c87bb.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaNeTe0?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1660135>

Google Inc. να διαγράψει ή να αποκρύψει τα προσωπικά δεδομένα του, ώστε να μην εμφανίζονται πλέον στα αποτελέσματα αναζήτησης και σε συνδέσμους της *La Vanguardia*. Στο πλαίσιο αυτό, ο M. Costeja González επισήμανε ότι η διαδικασία κατάσχεσης που είχε κινηθεί εναντίον του είχε ολοκληρωθεί και διευθετηθεί από μακρού και ότι οποιαδήποτε μνεία της διαδικασίας αυτής ήταν ανούσια.

Η Ισπανική Αρχή προστασίας απέρριψε την εν λόγω καταγγελία κατά το μέρος που αφορούσε την *La Vanguardia*, εκτιμώντας ότι η εκ μέρους της δημοσίευση των επίμαχων πληροφοριών ήταν από νομικής άποψης δικαιολογημένη και νόμιμη, δεδομένου ότι πραγματοποιήθηκε κατ' εντολή του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και είχε ως σκοπό να δώσει τη μεγαλύτερη δυνατή δημοσιότητα στη διαδικασία του πλειστηριασμού ώστε να προσελκύσει τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ενδιαφερομένων.

Αντιθέτως, η ως άνω καταγγελία έγινε δεκτή κατά το μέρος που αφορούσε την Google Spain και την Google Inc. Η Ισπανική Αρχή έκρινε συναφώς ότι οι φορείς εκμετάλλευσης μηχανών αναζήτησης υπόκεινται στη νομοθεσία περί προστασίας των δεδομένων, δεδομένου ότι προβαίνουν σε επεξεργασία. Η Αρχή εκτίμησε ότι έχει την εξουσία να επιβάλλει την υποχρεωτική απόσυρση των δεδομένων, καθώς και την απαγόρευση πρόσβασης των φορέων εκμετάλλευσης μηχανών αναζήτησης σε ορισμένα δεδομένα, εφόσον κρίνει ότι ο γεωγραφικός εντοπισμός τους ή η διάδοσή τους ενδέχεται να θίγουν το θεμελιώδες δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων και την αξιοπρέπεια του προσώπου εν ευρεία εννοία, στην οποία εμπίπτει επίσης η απλή βούληση του ενδιαφερόμενου προσώπου να μην καθίστανται γνωστά τα δεδομένα του σε τρίτους. Η Αρχή έκρινε ότι η υποχρέωση αυτή μπορεί να βαρύνει απευθείας τους φορείς εκμετάλλευσης μηχανών αναζήτησης, χωρίς να είναι απαραίτητη η διαγραφή των δεδομένων ή των πληροφοριών από τον ιστότοπο εντός του οποίου περιλαμβάνονται, ιδίως όταν η διατήρηση των πληροφοριών αυτών στον εν λόγω ιστότοπο έχει ως δικαιολογητικό της έρρισμα ορισμένη διάταξη νόμου. Η Ισπανική Αρχή λοιπόν ζήτησε από τις δύο εταιρίες να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να διαγράψουν από το ευρετήριό τους τα επίμαχα δεδομένα και να καταστεί ανέφικτη η μελλοντική πρόσβαση σε αυτά.

Η Google Spain και η Google Inc. προσέβαλαν, καθεμία χωριστά, την εν λόγω απόφαση ενώπιον του Audiencia Nacional (Ανώτερο Ισπανικό Δικαστήριο), το οποίο αποφάσισε να συνεκδικάσει τις δύο υποθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, το εν λόγω Ισπανικό Δικαστήριο υπέβαλε

σειρά προδικαστικών ερωτημάτων στο ΔΕΕ, με κύριο ζήτημα το κατά πόσο οι διατάξεις της οδηγίας 95/46 μπορούσαν να αποτελέσουν νόμιμη βάση για την αξίωση αφαίρεσης των αποτελεσμάτων.

Το δικαστήριο μεταξύ άλλων έκρινε ότι η πράξη που συνίσταται στην ανάρτηση σε σελίδα του διαδικτύου δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να θεωρηθεί ως «επεξεργασία» (πρόκειται για δεδομένα που εντοπίζονται, ευρετηριάζονται, αποθηκεύονται από τις μηχανές αναζήτησης και τίθενται στη διάθεση των χρηστών των μηχανών αυτών).

Ειδικότερα σχετικά με την έκταση της ευθύνης του φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης το δικαστήριο δέχθηκε τα εξής: *όσον αφορά τον νόμιμο χαρακτήρα επεξεργασίας την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, η επεξεργασία αυτή ενδέχεται να εμπίπτει στην περίπτωση του εν λόγω άρθρου 7, στοιχείο στ'. Η ως άνω διάταξη επιτρέπει την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον αυτή είναι απαραίτητη για την επίτευξη του εννόμου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα, υπό τον όρο ότι δεν προέχει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων, ιδίως το δικαίωμά του στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που χρήζουν προστασίας δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής. Ειδικότερα, η εφαρμογή του εν λόγω άρθρου 7, στοιχείο στ', προϋποθέτει τη σ τ ά θ μ ι σ η των επίμαχων αντιτιθεμένων δικαιωμάτων και συμφερόντων στο πλαίσιο της οποίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η σπουδαιότητα των δικαιωμάτων που αντλεί το υποκείμενο των δεδομένων από τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη.*

Κατά το αρ. 14 ωστόσο α' εδάφιο, στοιχ. α', τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα, τουλάχιστον στις περιπτώσεις του άρθρου 7 στοιχεία ε' και στ' της Οδηγίας 95/46, να αντιτάσσεται ανά πάσα στιγμή, για επιτακτικούς και νόμιμους λόγους σχετικούς με την προσωπική του κατάσταση στην επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν, εκτός αν στην εθνική νομοθεσία ορίζεται άλλως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η στάθμιση που πρέπει να διενεργείται στο πλαίσιο του αρ. 14 εδ. α' στοιχ. α', καθιστά δυνατή τη συνεκτίμηση σε εξειδικευμένη βάση όλων των περιστάσεων που αφορούν τη συγκεκριμένη κατάσταση του υποκειμένου των δεδομένων...

Συναφώς, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, ενδέχεται να θίγει σημαντικά τα θεμελιώδη

δικαιώματα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν η αναζήτηση μέσω της μηχανής αυτής πραγματοποιείται με βάση το ονοματεπώνυμο φυσικού προσώπου, εφόσον η εν λόγω επεξεργασία παρέχει τη δυνατότητα σε οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτύου να αποκτά, μέσω του καταλόγου αποτελεσμάτων, μια συστηματική επισκόπηση των διαθέσιμων στο διαδίκτυο πληροφοριών σχετικά με το εν λόγω πρόσωπο, οι οποίες αφορούν δυνητικά διάφορες πτυχές της ιδιωτικής του ζωής και θα ήταν αδύνατο ή εξαιρετικά δυσχερές να διασταυρωθούν χωρίς τη μηχανή αναζήτησης, και κατά τον τρόπο αυτό, να σχηματίζει ένα, κατά το μάλλον ή ήττον, λεπτομερές προφίλ του προσώπου αυτού. Εξάλλου, οι συνέπειες που έχει η επέμβαση στα προαναφερθέντα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων διογκώνονται λόγω του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν το διαδίκτυο και οι μηχανές αναζήτησης στη σύγχρονη κοινωνία, με αποτέλεσμα οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο αποτελεσμάτων να είναι προσβάσιμες ανά πάσα στιγμή και από οποιοδήποτε σημείο.

Σύμφωνα με την απόφαση του δικαστηρίου: επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επέμβαση αυτή λόγω της ενδεχόμενης σοβαρότητάς της, δεν μπορεί να δικαιολογείται μόνο με βάση το οικονομικό συμφέρον του φορέα εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης στην ως άνω επεξεργασία... Μολονότι, ασφαλώς, τα προστατευόμενα με τα άρθρα αυτά δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων υπερέχουν κατά κανόνα του προαναφερθέντος συμφέροντος των χρηστών του διαδικτύου, εντούτοις η εξισορρόπηση αυτή μπορεί, σε ειδικές περιπτώσεις, να εξαρτάται από τη φύση της επίμαχης πληροφορίας και από τον ευαίσθητο χαρακτήρα της για την ιδιωτική ζωή του υποκειμένου των δεδομένων, καθώς και από το συμφέρον του κοινού να διαθέτει την πληροφορία αυτή, συμφέρον το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως, μεταξύ άλλων, του ρόλου που διαδραματίζει το εν λόγω υποκείμενο στον δημόσιο βίο, λαμβανομένης υπόψη, αφενός, της ευχέρειας με την οποία οι δημοσιευμένες σε ορισμένο ιστότοπο πληροφορίες μπορούν να αναπαραχθούν σε άλλους ιστότοπους και αφετέρου του γεγονότος ότι οι υπεύθυνοι για τη δημοσίευσή τους δεν υπόκεινται πάντοτε στο δίκαιο της Ένωσης.

Από τις απαιτήσεις αυτές, οι οποίες προβλέπονται με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία γ' έως ε', της Οδηγίας 95/46, προκύπτει ότι ακόμη και **η αρχικά νόμιμη επεξεργασία μη ανακριβών δεδομένων μπορεί, με την πάροδο του χρόνου, να καταστεί αντίθετη με την Οδηγία αυτή, εφόσον τα εν λόγω δεδομένα πάψουν να είναι απαραίτητα για τους σκοπούς**

για τους οποίους συνελέγησαν ή υπέστησαν επεξεργασία. Τούτο συμβαίνει ιδίως όταν τα δεδομένα είναι ακατάλληλα, δεν είναι ή έχουν πάψει να είναι συναφή με το οικείο ζήτημα ή είναι υπερβολικά σε σχέση με τους ως άνω σκοπούς ή με τον χρόνο που έχει παρέλθει... Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή δεν ισχύει όταν, για ειδικούς λόγους, όπως ο ρόλος που διαδραματίζει το εν λόγω υποκείμενο στον δημόσιο βίο, προκύπτει ότι η επέμβαση στα θεμελιώδη δικαιώματά του δικαιολογείται από το υπέρτερο συμφέρον του κοινού για πρόσβαση στην επίμαχη πληροφορία συνεπεία της εμφάνισής της στον προαναφερθέντα κατάλογο.

Όσον αφορά περίπτωση η οποία αφορά την εμφάνιση δεδομένων στο διαδίκτυο αρχείων καθημερινής εφημερίδας, οι οποίες περιλαμβάνουν το ονοματεπώνυμο του υποκειμένου αυτού και αφορούν πλειστηριασμούς ακινήτων κατόπιν κατάσχεσης που επιβλήθηκε λόγω κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, λαμβανομένου υπόψη, αφενός, του ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στις ανακοινώσεις αυτές για την ιδιωτική ζωή του εν λόγω υποκειμένου και αφετέρου, του γεγονότος ότι η αρχική δημοσίευση των σελίδων έλαβε χώρα προ δεκαέξι ετών, το υποκείμενο των δεδομένων έχει βασίμως δικαίωμα να πάψουν οι πληροφορίες αυτές να συνδέονται με το ονοματεπώνυμό του μέσω τέτοιου καταλόγου. Επομένως, στον βαθμό που προφανώς δεν υφίστανται ιδιαίτεροι λόγοι που να δικαιολογούν υπέρτερο συμφέρον του κοινού για πρόσβαση, μέσω αναζήτησης, στις ως άνω πληροφορίες, στοιχείο το οποίο εναπόκειται πάντως στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να απαιτήσει την απόσυρση των εν λόγω συνδέσμων από τον κατάλογο αποτελεσμάτων.

Η απόφαση αυτή του ΔΕΕ, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης με αίτημα τη διαγραφή κατά αρχικά νόμιμης επεξεργασίας, η οποία όμως έπειτα από στάθμιση καθίσταται μη ανάλογη ως προς το σκοπό της.

Σχετικά με τα όρια του δικαιώματος, το ΔΕΕ δεν περιέγραψε το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη ως απόλυτο, όπως ορισμένες φορές εσφαλμένα εκλαμβάνεται. Αντίθετα, έκρινε πως το δικαίωμα και η υποχρέωση διαγραφής προσωπικών δεδομένων στο διαδίκτυο δεν ισχύει πάντοτε, καθώς πρέπει κάθε φορά να αναζητείται μία δίκαιη εξισορρόπηση. Η εξισορρόπηση αυτή εξαρτάται από τη φύση της επίμαχης πληροφορίας και από τον ευαίσθητο χαρακτήρα της για την ιδιωτική ζωή του υποκειμένου των δεδομένων καθώς και από το συμφέρον του κοινού να διαθέτει την πληροφορία αυτή, συμφέρον το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως, μεταξύ άλλων, του ρόλου που διαδραματίζει το εν λόγω υποκείμενο στον

δημόσιο βίο (σκέψη 81 της Απόφασης). Είναι απόλυτα λογικό επομένως παρά την άσκηση του δικαιώματος για διαγραφή δεδομένων και την ανάγκη προστασίας του ατόμου, εντούτοις το δικαστήριο μετά από στάθμιση μεταξύ των αντικρουόμενων δικαιωμάτων, να μην κάνει δεκτό το αίτημα του υποκειμένου¹¹⁸.

Η Ισπανική Αρχή διέταξε με βάση την παραπάνω απόφαση την απόσυρση περισσότερων από ογδόντα ειδησεογραφικών άρθρων που ανέφεραν τα υποκείμενα των δεδομένων με το όνομά τους. Σε εκτέλεση της απόφασης αυτής η Google δημοσίευσε μια online αίτηση¹¹⁹ για την εξυπηρέτηση των Ευρωπαίων πολιτών, ενώ ακολούθησαν Bing και Yahoo¹²⁰.

Στις Κατευθυντήριες Γραμμές της για το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη, η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 γνωμοδότησε ότι κατά την αξιολόγηση των αιτημάτων των υποκειμένων των δεδομένων, το θεμελιώδες δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης των χρηστών του διαδικτύου, υπό την έννοια της «ελευθερίας λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών» στο άρθρο 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Στις παραπάνω Κατευθυντήριες Γραμμές η

---

¹¹⁸ Στην υπόθεση C-398/15 του ΔΕΕ (Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce v. Salvatore Manni), δεν έγινε δεκτό το αίτημα του υποκειμένου για τη διαγραφή δεδομένων. Η αίτηση στο ΔΕΕ υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce (εμπορικού, βιομηχανικού, βιοτεχνικού και γεωργικού επιμελητηρίου του Lecce, Ιταλία, στο εξής: επιμελητήριο του Lecce) και του Salvatore Manni σχετικά με την άρνηση του εν λόγω επιμελητηρίου να διαγράψει ορισμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αφορώντα τον S. Manni από το μητρώο εταιριών. Το δικαστήριο έκρινε ότι δεν υφίσταται κανένα δικαίωμα στη λήθη για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στο μητρώο εταιριών και θεμελίωσε την απόφαση του στο σκεπτικό ότι η δημοσιότητα των μητρώων των εταιριών αποσκοπεί στην εξασφάλιση της ασφαλείας δικαίου μεταξύ των εταιριών και των τρίτων, καθώς και στην προστασία ιδίως των συμφερόντων των τρίτων σε σχέση με τις μετοχικές εταιρίες και τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, δεδομένου ότι αυτές παρέχουν ως εγγύηση έναντι των τρίτων μόνον την εταιρική τους περιουσία.

Το δικαστήριο δέχθηκε πως ακόμα και μετά από πολλά χρόνια από τη λύση μιας εταιρίας μπορεί να προκύψει ανάγκη ασφάλειας δικαίου, όπως για παράδειγμα επειδή αρκετές φορές εμπλέκονται αρκετά άτομα από διαφορετικά κράτη υπάρχουν διαφορές ως προς τις προθεσμίες παραγραφής που προβλέπονται από τα διάφορα εθνικά δίκαια, είναι αδύνατο να προσδιοριστεί ένα ενιαίο χρονικό διάστημα μετά το οποίο θα χωρήσει διαγραφή των δεδομένων αυτών. Ωστόσο το δικαστήριο δέχθηκε πως εναπόκειται στα κράτη μέλη να προσδιορίσουν αν τα φυσικά πρόσωπα περί των οποίων γίνεται λόγος στο αρ. 2 § 1 στοιχ. δ' και ι' της Οδηγίας "περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών", μπορούν να ζητούν από την Αρχή που είναι επιφορτισμένη αντιστοίχως με την τήρηση του κεντρικού μητρώου, του εμπορικού μητρώου ή του μητρώου εταιριών να εξακριβώσει, βάσει εκτιμήσεως κατά περίπτωση, αν όλως εξαιρετικώς δικαιολογείται, για επιτακτικούς και θεμιτούς λόγους συνδεόμενους με την ιδιαίτερη κατάσταση τους να περιορίζουν, όταν έχει παρέλθει ένα αρκούντως μακρύ χρονικό διάστημα από τη λύση μιας εταιρίας, την πρόσβαση στα καταχωρισμένα στο εν λόγω μητρώο δεδομένα εκ μέρους τρίτων που δικαιολογούν ειδικό συμφέρον να λάβουν γνώση των δεδομένων αυτών.

¹¹⁹ Βλ. παράρτημα.

¹²⁰ <https://www.theguardian.com/technology/2014/dec/01/microsoft-yahoo-right-to-be-forgotten>

Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29, διαμόρφωσε ένα κατάλογο κοινών κριτηρίων αξιολόγησης για τον χειρισμό από τις ευρωπαϊκές αρχές προστασίας δεδομένων των σχετικών προσφυγών, που υποβάλλονται στα εθνικά γραφεία τους, μετά την άρνηση διαγραφής/κατάργησης συνδέσμου/ων από μηχανές αναζήτησης. Ο κατάλογος αυτός των κοινών κριτηρίων αξιολόγησης αποτελεί το πλαίσιο που οι Εθνικές Αρχές Προστασίας Δεδομένων θα εφαρμόζουν κατά τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, το οποίο μάλιστα μπορούν από κοινού να εμπλουτίσουν αξιοποιώντας την εμπειρία που θα αποκομίζουν με την πάροδο του χρόνου. Τα κοινά κριτήρια αξιολόγησης είναι ενδεικτικά και μεμονωμένο κανένα δεν μπορεί να οδηγήσει σε ορθά αποτελέσματα και αξιολογήσεις. Τα κριτήρια αξιολογήσεως που προτείνει η Ομάδα Εργασίας είναι υπό μορφή ερωτήσεως τα εξής:

1. Πρώτον, αφορά το αποτέλεσμα αναζητήσεως σε φυσικό πρόσωπο; Επίσης, εμφανίζεται το αποτέλεσμα αναζητήσεως βάσει του ονόματος του υποκειμένου των δεδομένων;
2. Δεύτερον, διαδραματίζει το υποκείμενο των δεδομένων σημαντικό ρόλο στη δημόσια ζωή; Πρόκειται δηλαδή για δημόσιο πρόσωπο;
3. Τρίτον, είναι το υποκείμενο των δεδομένων ανήλικος;
4. Τέταρτον, είναι τα δεδομένα ακριβή;
5. Πέμπτον, είναι τα δεδομένα συναφή κι όχι περισσότερα από όσα χρειάζονται;
6. Έκτον, αφορούν τα δεδομένα στην επαγγελματική ζωή του υποκειμένου;
7. Έβδομον, συνδέεται το αποτέλεσμα της αναζητήσεως με πληροφορίες που φέρεται να συνιστούν ρητορική μίσους/συκοφαντική δυσφήμιση ή ανάλογα αδικήματα στον τομέα της εκφράσεως κατά του προσφεύγοντος;
8. Όγδοον, αντικατοπτρίζουν τα δεδομένα προσωπική γνώμη ή φαίνεται να αποτελούν επιβεβαιωμένο γεγονός;
9. Ένατον, αποτελούν τα δεδομένα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα;
10. Δέκατον, είναι τα δεδομένα επικαιροποιημένα; Περαιτέρω, διατίθενται τα δεδομένα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από όσο απαιτείται για τον επιδιωκόμενο σκοπό;
11. Ενδέκατον, φέρει η δημοσιοποίηση των δεδομένων δυσανάλογες αρνητικές επιπτώσεις για την ιδιωτική ζωή του υποκειμένου των δεδομένων;
12. Δωδέκατον, συνδέεται το αποτέλεσμα της αναζητήσεως με πληροφορίες που θέτουν το υποκείμενο των δεδομένων σε κίνδυνο;

13. Δέκατο τρίτον, ποιο είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημοσιεύτηκαν τα δεδομένα; Δημοσιοποιήθηκαν τα δεδομένα αυτά από το ίδιο το υποκείμενο; Θα μπορούσε να υπάρξει εύλογη προσδοκία από το υποκείμενο ότι τα δεδομένα θα δημοσιοποιηθούν;
14. Δέκατο τέταρτον, έχει δημοσιευθεί το αρχικό κείμενο στο πλαίσιο δημοσιογραφικών σκοπών;
15. Δέκατο πέμπτον, έχει ο εκδότης των δεδομένων το δικαίωμα ή την υποχρέωση να καθιστά τα δεδομένα διαθέσιμα στο κοινό;
16. Δέκατο έκτον, αφορούν τα δεδομένα σε ποινικό αδίκημα;
Αντίστοιχα κριτήρια αξιολόγησης έχουν αναπτύξει και ορισμένες Αρχές Προστασίας Δεδομένων, όπως η Αγγλική Αρχή (I.C.O.)^{121, 122}.

4. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΛΗΘΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΔΠΧ

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αντιμετώπιση της αξίωσης διαγραφής αποτελεσμάτων προς τον φορέα εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης στην ελληνική πραγματικότητα μέσα από αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ. Επί του θέματος:

- 1) Απόφαση υπ' αριθμ. 84/2016.

Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: η προσφεύγουσα στην Αρχή ισχυρίστηκε πως η Google Inc αρνήθηκε να διαγράψει έπειτα από αίτημα της έξι συνδέσμους, οι οποίοι εμφανίζονταν στα αποτελέσματα αναζήτησης με βάση το ονοματεπώνυμο της και οι οποίοι συνέδεαν το πρόσωπό της (τίτλος- επιγραφή) με αναρτήσεις πορνογραφικού περιεχομένου σε πορνογραφικές ιστοσελίδες, πράξεις τις οποίες έχει καταγγείλει στις δικαστικές αρχές και που σε κάθε περίπτωση ήταν άσχετες προς αυτή. Αν και αρχικά η εταιρεία αρνήθηκε τη διαγραφή, έπειτα από επανεξέταση του αιτήματος διαγραφής έγινε τελικά δεκτό και η προσφυγή κατέστη άνευ αντικειμένου. Η Αρχή στην ανωτέρω απόφαση της υπενθύμισε πως

---

¹²¹ Βλ. και απόφαση 84/2016 Αρχής

¹²² <https://ico.org.uk/for-organisations/search-result-delisting-criteria/>

για να θεμελιώνεται η δικαιοδοσία της, θα πρέπει πρώτα ο παθών να απευθυνθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας και να μην υπάρξει απάντησή του ή να υπάρξει αρνητική απάντηση.

2) Απόφαση υπ' αριθμ 82/2016.

Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων απέστειλε στην Google αιτήματα διαγραφής δεκαοκτώ συνδέσμων από αποτελέσματα αναζήτησης με βάση το όνομά του. Οι επίμαχες δημοσιεύσεις αφορούσαν θέματα σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης της Ελληνικής Αεροπορικής Βιομηχανίας, σχετικά με σκάνδαλα και φαινόμενα διαφθοράς, κακοδιαχείρισης και διασπάθισης του δημοσίου χρήματος κατά τη διάρκεια της θητείας του ως Επικεφαλής Διευθύνων Σύμβουλος της ΕΑΒ, αλλά και συμμετοχή του σε οργάνωση. Ο προσφεύγων υποστήριξε πως τα δημοσιεύματα ήταν αναληθή ή ανακριβή και ότι έθιγαν την προσωπικότητά του και το τεκμήριο αθωότητάς του. Η Google έπειτα από αξιολόγηση των αιτήσεών του, τα απέρριψε με το αιτιολογικό πως είναι ζητήματα μεγάλου ενδιαφέροντος για την κοινή γνώμη και μάλιστα άπτονται της επαγγελματικής του συμπεριφοράς, έπειτα δε οι πληροφορίες ήταν σχετικές και επίκαιρες, με αποτέλεσμα να ενδιαφέρουν την κοινή γνώμη. Έπειτα από επιστολή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα προς την Google με διευκρινιστικά ερωτήματα, η Google έκανε εν μέρει δεκτό το αίτημα διαγραφής συγκεκριμένων συνδέσμων.

Εν τέλει η Αρχή έκρινε ομόφωνα πως το γεγονός ότι η ΕΑΒ είναι δημόσια επιχείρηση η οποία διαχειρίζεται δημόσιο χρήμα και πρέπει να λειτουργεί προς το συμφέρον του ελληνικού λαού, σε συνδυασμό με το γεγονός πως ο προσφεύγων κατείχε ιθύνουσα θέση και έπρεπε να θεωρηθεί δημόσιο πρόσωπο ή πρόσωπο με βαρύνουσα θέση στο δημόσιο βίο, δικαιολογεί το αυξημένο ενδιαφέρον της κοινής γνώμης (η αρχή μάλιστα επεσήμανε πως το σκάνδαλο είχε λάβει και πολιτικές διαστάσεις μετά από άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου και δημόσια συζήτηση στη Βουλή, ενώ ακολούθησαν και έλεγχοι από τις αρμόδιες ελεγκτικές αρχές). Η Αρχή σημείωσε επίσης πως οι επίμαχες δημοσιεύσεις αναρτήθηκαν μεταξύ 2011-2015, ήταν δηλαδή πρόσφατες χρονικά, επομένως σχετικές και αφορούν την κοινή γνώμη. Εφόσον λοιπόν δεν αποδείχθηκε και η ανακρίβεια των επίμαχων πληροφοριών, η Αρχή θεώρησε την αρνητική απάντηση της Google νόμιμα αιτιολογημένη.

3) Απόφαση υπ' αριθμ. 83/2016.

Τα πραγματικά περιστατικά είχαν ως εξής: ο προσφεύγων-ιατρός απέστειλε στην Google αίτημα διαγραφής ενός μοναδικού συνδέσμου που εμφανιζόταν στα αποτελέσματα αναζήτησης της Google με βάση το ονοματεπώνυμό του και παρέπεμπε σε ανάρτηση ιστοσελίδας σχετικά με ποινική του καταδίκη για το έγκλημα της απόπειρας μεσολάβησης σε παράνομη υιοθεσία ανηλίκου, τελεσθείσα κατ' επάγγελμα και με σκοπό την κερδοσκοπία. Επίσης γινόταν αναφορά στην επιβληθείσα πρωτοδίκως ποινή, ήτοι ποινή κάθειρξης 6 ετών με αναστολή και αφαίρεση της άδειας για ένα έτος. Η εταιρεία απέρριψε το αίτημα με το σκεπτικό πως υπερείχε το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης σε σύγκριση με την επαγγελματική ζωή του προσφεύγοντος και την επίπτωση που μπορεί να είχε μια τέτοια δημοσίευση για την εν δυνάμει πελατεία του.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής και την ενημέρωση της εταιρείας πως ο προσφεύγων καταδικάστηκε σε δεύτερο βαθμό σε ποινή της φυλάκισης τριών ετών, με τριετή αναστολή εκτέλεσης, δίχως επιβολή της παρεπόμενης ποινής αφαίρεσης του διπλώματος του και το γεγονός ότι το υποκείμενο των δεδομένων δεν είχε την επιλογή να ζητήσει τη διαγραφή των πληροφοριών που το αφορούν από τον διαχειριστή της αρχικής ιστοσελίδας, καθώς ήταν ανενεργή, εντούτοις η Google ενέμεινε στην αρχική απόφαση της περί άρνησης διαγραφής λαμβάνοντας υπόψη την πρόσφατη ηλικία των δεδομένων, το επάγγελμα του προσφεύγοντος, ως ιατρού και τη σοβαρότητα του εγκλήματος για το οποίο καταδικάστηκε.

Η ΑΠΔΠΧ προέβη σε εξειδίκευση της αόριστης νομικής έννοιας του δημοσίου προσώπου σχετικά με το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και κατέληξε πως ένα υποκείμενο, όπως ο προσφεύγων ιατρός, σύμφωνα με τα κοινά κριτήρια αξιολόγησης της Ομάδας του Άρθρου 29, μπορεί να θεωρηθεί ότι πρόκειται για πρόσωπο που, ως ιατρός μαιευτήρας, δηλ. μέλος ρυθμιζόμενου επαγγέλματος, έχει κάποιο ρόλο στη δημόσια ζωή.

Σημειώνεται ότι η Αρχή έκρινε πως δεδομένης της εγκατάλειψης του συγκεκριμένου ιστολογίου, δεν εξέτασε εν προκειμένω εάν η συγκεκριμένη πληροφορία μπορούσε να μεταβληθεί επαρκώς, απηχώντας τα νέα δεδομένα, αλλά μόνο εάν ως τέτοια, ήταν ακριβής ή όχι την στιγμή της άσκησης του δικαώματος. Η Αρχή απεφάνθη πως η δημοσίευση η οποία ήταν μοναδική στον ιστό περιείχε πλέον ανακριβή πληροφορία και εφόσον ήταν αδύνατη η επικοινωνία με τον υπεύθυνο της ιστοσελίδας ώστε να ζητήσει τη διαγραφή ή τροποποίηση, προέβη σε στάθμιση και αξιολόγησε υπέρτερη τη βλάβη που υφίσταται το υποκείμενο.

Επίσης, έκανε δεκτό ότι εν προκειμένω η εμφάνιση της εν λόγω ιστοσελίδας αποτελούσε σοβαρή απειλή για το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντος και για τους λόγους αυτούς, απεφάνθη πως η άρνηση της Google στο υπό κρίση αίτημα του προσφεύγοντος δεν ήταν νόμιμα αιτιολογημένη.

5. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ 2016/679/ΕΕ

Με την πρώτη ανάγνωση του αρ. 17 του Κανονισμού παρατηρούμε πως οι συντάκτες του δεν έκαναν ρητή αναφορά σε δικαίωμα λήθης, αλλά σε δικαίωμα διαγραφής («δικαίωμα στη λήθη»), σε αντίθεση με το Σχέδιο Κανονισμού το οποίο αναφέρεται εμφαντικά σε ένα δικαίωμα στη λήθη. Κατ' ουσίαν το δικαίωμα διαγραφής είναι η ουσία της επιθυμητής ενέργειας και το οποίο έχει καθιερωθεί ως δικαίωμα στη λήθη, χωρίς ο όρος αυτός να είναι απολύτως ακριβής, καθώς η ψηφιακή λήθη ούτε εφικτή είναι ούτε πολλάκις επιθυμητή.

Σύμφωνα με τη σκέψη υπ' αριθμ. 65 του προοιμίου το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να ζητεί τη διόρθωση των προσωπικών δεδομένων που το αφορούν, καθώς και το «δικαίωμα στη λήθη», εάν η διατήρηση των εν λόγω δεδομένων παραβιάζει τον Κανονισμό ή το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους στο οποίο υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας.

Η σκέψη υπ' αριθμ. 65 προβαίνει σε μια λεπτομερή αναφορά των περιπτώσεων που το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να ζητεί τη διαγραφή και την παύση της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν, η οποία δεν είναι εξαντλητική και πρόκειται για περιπτώσεις όταν, 1. τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι πλέον απαραίτητα σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέγονται ή τυγχάνουν επεξεργασίας με άλλο τρόπο, 2. το υποκείμενο των δεδομένων αποσύρει τη συγκατάθεσή του για την επεξεργασία ή 3. αντιτάσσεται στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν ή η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν δεν είναι σύμφωνη προς τον Κανονισμό κατ' άλλο τρόπο. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη συγκατάθεση που παρέχει το υποκείμενο όταν είναι σε παιδική ηλικία, αναγνωρίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την προστασία που παρέχει ο Κανονισμός σε νεαρά υποκείμενα, τα οποία ακριβώς λόγω του νεαρού της ηλικίας τους είναι

ευάλωτα και τεχνολογικά άπειρα. Στη σκέψη υπ' αριθμ. 38 του Προοιμίου δικαιολογείται ο λόγος ειδικής προστασίας των παιδιών, καθώς αυτά μπορεί να έχουν μικρότερη επίγνωση των σχετικών κινδύνων, συνεπειών και εγγυήσεων και των δικαιωμάτων τους σε σχέση με την επεξεργασία των δεδομένων τους. Το δικαίωμα αυτό έχει ιδίως σημασία όταν το υποκείμενο των δεδομένων παρέσχε τη συγκατάθεσή του ως παιδί, όταν δεν είχε πλήρη επίγνωση των κινδύνων που ενέχει η επεξεργασία και επιθυμεί σε μεταγενέστερο χρόνο να αφαιρέσει τα συγκεκριμένα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, κυρίως από το Διαδίκτυο. Το υποκείμενο των δεδομένων θα πρέπει να μπορεί να ασκήσει το εν λόγω δικαίωμα παρά το γεγονός ότι δεν είναι πλέον παιδί. Βέβαια πρέπει να επισημανθεί πως στο τελικό κείμενο του Κανονισμού, επελέγη στο άρθρο 17 να απαλειφθεί ο όρος «ιδίως για παιδιά» ο οποίος συμπεριλαμβανόταν στην πρόταση Κανονισμού, αναγνωρίζοντας με την απαλοιφή αυτή ένα καθολικό δικαίωμα διαγραφής υπό προϋποθέσεις, άλλως καθιέρωση της αρχής εν αμφιβολία υπέρ της προστασίας όλων¹²³. Με βάση το κείμενο του Κανονισμού προβλέπεται διαγραφή και όταν 4. τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα έχουν επεξεργαστεί παράνομα, 5. πρέπει να διαγραφούν σε συμμόρφωση με μια νομική υποχρέωση με βάση κοινοτικούς ή εθνικούς κανόνες στους οποίους υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή 6. έχουν συλλεχθεί σε σχέση με την προσφορά υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας για παιδιά.

Ωστόσο, η περαιτέρω διατήρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να είναι σύνομη όταν είναι αναγκαία για την άσκηση του δικαιώματος ελευθερίας της έκφρασης, πληροφόρησης- ενημέρωσης¹²⁴ (π.χ. αναφορά σε οικονομικές απόψεις, επαγγελματική αμέλεια, ποινικές καταδίκες ή δημόσια συμπεριφορά κυβερνητικών αξιωματούχων¹²⁵), για τη συμμόρφωση με νομική υποχρέωση, για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον ή κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στον υπεύθυνο επεξεργασίας, για λόγους δημόσιου συμφέροντος στον τομέα της δημόσιας υγείας, για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, για

¹²³ Βλ. Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Κοινωνικά δίκτυα και προσωπικότητα, ΔιΜΕΕ 2012, σ. 191.

¹²⁴ Σύμφωνα με την εύστοχη παρατήρηση του Ιγγλεζάκη, το δικαίωμα στη λήθη δεν μπορεί να ισοδυναμεί με δικαίωμα διαγραφής της ιστορίας, μετατρέποντας τη σύγχρονη κοινωνία σε μια κοινωνία «λωτοφάγων», σε Ιγγλεζάκη Ι., Το δικαίωμα στη λήθη: Ένα νέο ψηφιακό δικαίωμα για τον Κυβερνοχώρο. Από την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ στον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων. Το δικαίωμα στη λήθη και η δυνατότητα αποτελεσματικής προστασίας του ατόμου εντός ενός Διαδικτύου που «δεν ξεχνά ποτέ», διαθέσιμο σε https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/ioannis_igglezakis/dikaioma-sti-lithi-ena-neo-psifiako-dikaioma-gia-ton-kyvernohoro

¹²⁵ για την απόρριψη των αιτημάτων βλ: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dikaioma-sti-lithi-i-google-aporriptei-59-ton-aitimatou>

σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς, ή για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων.

Σημαντική είναι η διευκρίνιση πως το δικαίωμα δεν περιορίζεται μόνο στην υποχρέωση των παρόχων μηχανών αναζήτησεως να αφαιρούν συνδέσμους που αφορούν σε προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων που δεν επιθυμούν τη δημοσιοποίησή τους ή τη συνέχισή της, αλλά επεκτείνεται και στο δικαίωμα των ατόμων να αιτούνται την αφαίρεση προσωπικών τους δεδομένων, ιδίως εκείνων που έχουν δημοσιευθεί σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εκτός εάν υπάρχει επιτακτικός λόγος για τη διατήρησή τους.

Ερωτηματικά δημιουργούνται στην περίπτωση που ένα υποκείμενο ασκώντας το δικαίωμα του και ζητώντας διαγραφή συνδέσμου κατά μίας μηχανής αναζήτησεως, αν μπορεί ταυτόχρονα να ζητήσει τη διαγραφή όλων των συνδέσμων παγκοσμίως και όχι μόνο εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου. Σε ένα αίτημα καθολικής διαγραφής, αντίλογος θα ήταν η πραγματικότητα της εδαφικής κυριαρχίας κάθε κράτους και της δικής του έννομης τάξης. Η αλήθεια είναι ωστόσο πως σε κάθε συμμόρφωση προς διαγραφή, δεν σβήνεται το περιεχόμενο της ιστοσελίδας, αλλά το αποτέλεσμα της αναζήτησης. Και αν το αποτέλεσμα αυτό διαγραφεί, δεν είναι ικανοποιητικό να διαγραφεί τοπικά μόνο. Εξάλλου, το επιχείρημα ότι το δίκαιο ενός κράτους δεν μπορεί να επιβληθεί κάποιου άλλου, δεν είναι πειστικό. Για ποιον λόγο τότε, πρέπει να απαιτείται βάσει του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας η απομάκρυνση υλικού από το παγκόσμιο αρχείο της Google και να μην είναι εφικτή η απομάκρυνση πληροφοριών που δεν είναι χρήσιμες για την ενημέρωση του κοινού; Δεν υπάρχει κάποιος λόγος που να δικαιολογεί την υπεροχή της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας έναντι της προστασίας της ιδιωτικής σφαιράς¹²⁶.

Στην πορεία νομολογιακής διαμόρφωσης της τοπικής έκτασης του δικαιώματος διαγραφής, σημαντική πρωτοπορία ήταν η ανακοίνωση της Google την 4^η Μαρτίου 2016 περί επέκτασης τοπικής εφαρμογής του δικαιώματος διαγραφής. Ειδικότερα μέχρι το χρονικό σημείο της συγκεκριμένης ανακοίνωσης, αφαιρούσε συγκεκριμένα αποτελέσματα που αποτελούσαν το αντικείμενο αιτημάτων διαγραφής από όλες τις ευρωπαϊκές εκδόσεις της μηχανής αναζήτησης της (π.χ. google.gr, google.co.uk κ.ο.κ.). Από τον Μάρτιο του

---

¹²⁶Βλ. τα αιτήματα που λαμβάνει η Google για την κατάργηση περιεχομένου που μπορεί να παραβιάζει πνευματικά δικαιώματα. Αυτή η αναφορά παρέχει δεδομένα για αιτήματα καταργήσεως αποτελεσμάτων αναζήτησεως που συνδέονται με περιεχόμενο αυτού του τύπου. [.https://transparencyreport.google.com/copyright/overview](https://transparencyreport.google.com/copyright/overview).

2016, η Google επέκτεινε την πρακτική αφαίρεσης συγκεκριμένων αποτελεσμάτων που αναφέρονται σε φυσικά πρόσωπα σε όλες τις εκδόσεις της μηχανής αναζήτησής της, ακόμα και το Google.com, όταν η αναζήτηση σε αυτές γίνεται από την χώρα του ατόμου που ζήτησε την αφαίρεση των αποτελεσμάτων¹²⁷. Με βάση στατιστικά στοιχεία της Google¹²⁸, από 28/5/2014 παγκοσμίως η εταιρεία έχει δεχθεί 1.953.597 αιτήσεις, εκ των οποίων έκρινε θεμιτές και συνεπώς διέγραψε 843.534 URL (43,2%), ενώ για την Ελλάδα το συνολικό ποσό των αιτήσεων ανέρχεται σε 12.033 και έχουν διαγραφεί συνολικά 3.842 URL (31,9%).

Ο Κανονισμός θεμελιώνει την καθολικότητα της εφαρμογής του, υπογραμμίζοντας ότι το πεδίο εφαρμογής του επεκτείνεται σε περιπτώσεις όπου η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πραγματοποιείται από εταιρείες εγκατεστημένες εκτός Ε.Ε. που παρέχουν ωστόσο υπηρεσίες σε Ευρωπαίους καταναλωτές (άρθρο 3).

Παράλληλα, ενδεικτικό στοιχείο της αποτελεσματικότητας του “δικαιώματος στη λήθη” είναι η αντιστροφή του βάρους απόδειξης, καθώς ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι αυτός που οφείλει να αποδείξει ότι τα δεδομένα δεν μπορούν να διαγραφούν, γιατί είναι ακόμα απαραίτητα σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέχθηκαν ή για οποιονδήποτε λόγο νομιμοποιείται η συνέχιση της επεξεργασίας τους.

Η βασική καινοτομία της νέας ρύθμισης του Κανονισμού, εντοπίζεται στην προσπάθεια να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της ψηφιακής διάχυσης και αναπαραγωγής ενός περιεχομένου σε πολλούς δικτυακούς τόπους. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας που δημοσιοποίησε το περιεχόμενο οφείλει να ενημερώσει και τους άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας για το αίτημα του υποκειμένου προς διαγραφή, προκειμένου να συμμορφωθούν και να διαγράψουν τυχόν περιεχόμενο που αναπαραγάγουν, εφόσον βέβαια διαθέτουν την τεχνική δυνατότητα ανίχνευσης των περαιτέρω αναδημοσιεύσεων¹²⁹.

---

¹²⁷ <https://blog.google/topics/google-europe/adapting-our-approach-to-european-rig/>.

¹²⁸ <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> τελευταία ενημέρωση 18/11/2017

¹²⁹ Βλ. *Μήτρον Α.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σ. 135.

6. ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Υπό το φως της επέμβασης στην ελεύθερη διάδοση της πληροφορίας και εν γένει της δημιουργίας ενός καθεστώτος ανελευθερίας στο διαδίκτυο, υπάρχει ο φόβος μιας ψηφιακής λογοκρισίας (chilling effect). Εντοπίζεται καθημερινά ο φόβος των εθνικών αρχών και των εθνικών δικαστηρίων τα οποία με πρόσφατες σχετικά αποφάσεις τους αποδεικνύουν την επιφυλακτική τους στάση. Μολονότι το δικαίωμα έπρεπε να οδηγεί σε ενέργειες αφαίρεσης αποτελεσμάτων από τις μηχανές αναζήτησης, οδηγεί στην αφαίρεση του περιεχομένου από την αρχική πηγή. Αντίθετα, δηλαδή, με τη νομολογία του ΔΕΕ, το δικαστήριο “τιμωρεί” την πηγή και όχι τον «αγγελιοφόρο».¹³⁰ Πρόσφατη απόφαση του Ανώτατου Ιταλικού Δικαστηρίου έκρινε πρωτοφανώς πως ένα άρθρο σε ειδησεογραφική ιστοσελίδα είχε “λήξει” δυο χρόνια μετά την ανάρτησή του. Το δικαστήριο εστίασε στη διαθεσιμότητα του άρθρου μέσω της μηχανής αναζήτησης και συμπέρανε πως η διαδικτυακή δημοσιογραφία χρήζει διαφορετικής μεταχείρισης, χωρίς να εξετάσει το εναλλακτικό μέσο προστασίας της επιβολής του δικαιώματος στη λήθη στη μηχανή αναζήτησης¹³¹.

Ας μην λησμονείται πως σκοπός του Κανονισμού είναι να περιορίσει την ασταμάτητη ροή ανεπιθύμητων πληροφοριών που συνοδεύουν και στιγματίζουν το υποκείμενο των δεδομένων εσαεί. Άλλωστε η διατήρηση της μνήμης πρέπει να γίνεται μόνο για γεγονότα που προκαλούν το εύλογο ενδιαφέρον ενημερώσεως της κοινωνίας. Είναι κοινός τόπος ότι το διαδίκτυο δεν ξεχνά ποτέ. Καθίσταται επιτακτική λοιπόν η ανάγκη προστασίας της ιδιωτικότητας και της αυτονομίας του ατόμου. Στην ψηφιακή εποχή ο κανόνας δεν είναι η προεπιλογή της λήθης (default of forgetting), αλλά η προεπιλογή της θύμησης (default of remembering), γεγονός που δημιουργεί μεγάλους κινδύνους για την ιδιωτική ζωή σε έναν κόσμο κυριαρχίας των megadata¹³².

Ένας κόσμος στον οποίο είναι σχεδόν αδύνατο κάποιος να ξεφύγει από το παρελθόν, αφού κάθε status στο Facebook, φωτογραφία ή Tweet μπορεί να αντιγραφεί ή/και να σταλεί από άλλους χρήστες ή να αποθηκευτεί σε διαδικτυακές αρχειοθήκες. Ας μην λησμονηθεί

¹³⁰<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dikaioma-sti-lithi-dikastirio-ekrine-oti-ta-arthra-sto-diadiktyo-ehoy-nimerominia-lixis-2>

¹³¹<https://www.theguardian.com/media/2016/sep/20/how-italian-courts-used-the-right-to-be-forgotten-to-put-an-expiry-date-on-news>

¹³²https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/ioannis_igglezakis/dikaioma-sti-lithi-ena-neo-psifiako-dikaioma-gia-ton-kyvernohoro

πως η έννομη τάξη αναγνωρίζει το θεσμό της παραγραφής των αξιώσεων, επομένως ένα “οιονεί” δικαίωμα παραγραφής της μνήμης δεν φαντάζει ως υπερβατικό στοιχείο.

Επειδή όμως η κατοχύρωση ενός δικαιώματος στη λήθη μπορεί να οδηγήσει σε μία καταστρατήγηση της ελευθερίας του λόγου ή γενικότερα σε έναν άκρατο περιορισμό της ελευθερίας της δημοσιογραφικής πληροφόρησης και του δικαιώματος των πολιτών για ενημέρωση, καθίσταται απαραίτητη η δημιουργία ενός ενιαίου κανονιστικού πλαισίου και η διαμόρφωση κοινών πρακτικών που θα εφαρμόζονται παγκοσμίως, ακριβώς δηλαδή αυτό που προσπαθεί να επιτύχει ο Κανονισμός. Υπό αυτό το πρίσμα, το δικαίωμα στη λήθη θα καταφέρει, πράγματι, να διασφαλίσει την έμπρακτη προστασία της ιδιωτικότητας, της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και του αυτοπροσδιορισμού στον ψηφιακό κόσμο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η προστασία της ιδιωτικότητας αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα κεντρικό διακύβευμα στον 21^ο αιώνα με πολλούς θύτες να παραμονεύουν, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει πως οι καινοτόμες υπηρεσίες έχουν ως στόχο να καταστρατηγήσουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Η αντίδραση στις νέες βιοτικές συνθήκες δεν θα πρέπει να είναι ο φόβος και η αποχή, αλλά η αποδοχή της πραγματικότητας, η ενημέρωση για τα αποτελέσματα της χρήσης και η ριζοσπαστική ρύθμιση¹³³. Ο θαυμαστός νέος κόσμος προκειμένου να συνεχίσει την πρόοδο του πρέπει να κατοικείται από ψηφιακούς ιθαγενείς και ελάχιστους ψηφιακούς ανιθαγενείς. Είναι παραδοχή πως η ανάλυση δεδομένων μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές νέες ιδέες και καινοτομίες που θα ωφελήσουν όχι μόνο τα άτομα ως καταναλωτές, αλλά και την κοινωνία ολόκληρη.

Αυτό λοιπόν που χρειάζονται όλα τα εμπλεκόμενα μέρη είναι κίνητρα για τη συμμετοχή τους στη διαχείριση των δεδομένων και αυτό επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από τη διαφάνεια και την καθαρότητα των διαδικασιών¹³⁴. Έπειτα τα υποκείμενα πρέπει να ενημερώνονται για τα δικαιώματα και τις δυνατότητες προστασίας της προσωπικής τους ζωής, για το δικαίωμα πρόσβασης και ενημέρωσης και σαφώς για το δικαίωμα αντίρρησης, παράλληλα να ευαισθητοποιούνται για τους κινδύνους που ελλοχεύουν. Η προστασία των δεδομένων μπορεί να καταστεί αποτελεσματική με την ελαχιστοποίηση των δεδομένων, δηλαδή με τον περιορισμό της επεξεργασίας σε σχέση με το σκοπό της και με τη βελτίωση των διαδικασιών για την πραγματική άσκηση των δικαιωμάτων προστασίας του υποκειμένου. Ασφαλώς και η επιβολή αυστηρών κυρώσεων στους υπεύθυνους επεξεργασίας που παραβιάζουν τη νομοθεσία, θα διασφάλιζε σημαντικά την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος προστασίας.

Εύλογα θα μπορούσε κάποιος να αντιλέξει πως η πρόληψη είναι σαφώς καλύτερη της καταστολής και επομένως ειδικά για το δικαίωμα αντίρρησης, αυτό βρίσκει εκ των υστέρων εφαρμογή, αφού έχει γίνει η επεξεργασία των δεδομένων και το δικαίωμα του υποκειμένου έχει υποστεί βλάβη. Στην πρόταση αυτή αρμόζει η παρατήρηση πως σε κάθε σύγκρουση συνταγματικών δικαιωμάτων βρίσκει εφαρμογή η αρχή της αναλογικότητας και η αρχή μη

---

¹³³Βλ. Σ. Τάσση, *Τεχνολογία και ιδιωτικότητα*, σε Α. Κοτσαλή, *Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 347.

¹³⁴Βλ. *Ιγγλεζάκη Ι.*, *Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του*, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σ. 213 επ.

κατάχρησης δικαιώματος. Αφενός η αρχή καλείται σε εφαρμογή ήδη από την πρώτη στιγμή της επεξεργασίας, αλλά τυγχάνει ορισμένες φορές σε εφαρμογή σε δεύτερο χρόνο, όπως στην περίπτωση της αντίρρησης κατά νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σε κάθε στάδιο της επεξεργασίας δηλαδή, πρέπει να γίνεται μια στάθμιση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων. Οι παραπάνω λύσεις που αναφέρθηκαν, ασφαλώς και θα βελτιώναν αισθητά την προστασία του υποκειμένου, ωστόσο δεν επαρκούν από μόνες τους. Για το λόγο αυτό η θέσπιση ενός δικαιώματος εκ των υστέρων αντίρρησης αποτελεί *conditio sine qua non* για την παροχή αποτελεσματικής προστασίας της ιδιωτικότητας και αυτό διότι τα υποκείμενα των δεδομένων παρόλο που πολλές φορές έχουν δώσει ήδη προ της επεξεργασίας την συγκατάθεσή τους, είτε αποκτούν επίγνωση των συνεπειών της επεξεργασίας μετά την συλλογή είτε αλλάζουν οι περιστάσεις υπό τις οποίες την παρείχαν και συνεπώς πρέπει να εξοπλισθούν αποτελεσματικά.

Η απάντηση στο ερώτημα αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας στην περίπτωση άσκησης του δικαιώματος αντίρρησης κατά νόμιμης επεξεργασίας είναι υποχρεωμένος να συμμορφωθεί, δεν είναι θετική ή αρνητική. Τα συνταγματικά δικαιώματα δεν είναι απόλυτα και σε κάθε περίπτωση η απάντηση εξαρτάται από τη στάθμιση στην οποία θα προβεί ο ερμηνευτής.

Καταλήγοντας, ακόμα και ο τίτλος του Κανονισμού που θα ισχύσει από τον Μάιο του 2018, είναι από μόνος του ικανό στοιχείο για την κατανόηση πως σε κάθε περίπτωση η απάντηση στο βασικό ερώτημα της εργασίας αυτής δίνεται μετά από στάθμιση των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και αυτό, γιατί ο Κανονισμός δεν αναφέρεται μόνο στη προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά αναφέρεται ισότιμα και στην ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

1. <https://www.economist.com/news/leaders/21721656-data-economy-demands-new-approach-antitrust-rules-worlds-most-valuable-resource>
2. Οδηγός της ΑΠΔΠΧ με τίτλο: "Γενικός Κανονισμός για την προστασία δεδομένων", διαθέσιμο σε
3. <http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/GDPR/FILES/FILLADIO%20GDPR.PDF>
4. https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/285/1/02_chapter_09.pdf
5. <https://www.economist.com/news/leaders/21721656-data-economy-demands-new-approach-antitrust-rules-worlds-most-valuable-resource>
6. <http://www.kathimerini.gr/836171/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-prostasia-dedomenwn-idiwtikothta-kai-asfaleia-sto-diadiktyo>
7. <http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/GDPR/FILES/FILLADIO%20GDPR.PDF>
8. <https://www.theguardian.com/technology/2014/dec/01/microsoft-yahoo-right-to-be-forgotten>
9. <https://www.theguardian.com/media/2016/sep/20/how-italian-courts-used-the-right-to-be-forgotten-to-put-an-expiry-date-on-news>
10. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dikaioma-sti-lithi-dikastirio-ekrine-oti-ta-arthra-sto-diadiktyo-ehoyn-imerominia-lixis-2>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξανδροπούλου- Αιγυπτιάδου Ε., Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016.

Αραβαντινός Β., Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή (Συμβολή στη Δικαιοκυβερνητική), εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 1997.

- Αρμαμέντος Π. και Σωτηρόπουλος Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005.
- Βλαχόπουλος Σ.*, Θεμελιώδη Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2017.
- Γέροντας Α.*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2002.
- Δαγτόγλου Π.*, Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2012
- Δημητρόπουλος Α.*, Συνταγματικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008.
- Δούκα Β.*, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στη σχέση εργασίας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2011.
- Ιγγλεζάκης Ι.*, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014.
- Ιγγλεζάκης Ι.*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003
- Ιγγλεζάκης Ι.*, Η συγκατάθεση στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 95επ.
- Κοτσαλής Α.*, Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016.
- Λαζαράκος Γ.*, σε *Βλαχόπουλο Σ.*, Θεμελιώδη Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2017, σ. 240επ.
- Μαυριάς Κ.*, Νομοθετικά προβλήματα προστασίας των προσωπικών πληροφοριών, Διεθνής διάσκεψη, Αθήνα 18-20 Νοεμβρίου 1987, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1991.
- Μήτρου Α.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Νέο Δίκαιο-Νέες Υποχρεώσεις-Νέα Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017.
- Μήτρου Α.*, Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1999.
- Mitrou L.*, Das griecgische Datenschutzgesetz als Beispiel einer problemlosen Umsetzung der EG-Datenschutzrichtlinie, RDV 1998.
- Μίντλεττον Φ.*, Η έννοια των προσωπικών δεδομένων, σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 7-8.
- Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ.*, Ελευθερία της έρευνας και προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 335.

Τάσσης Σ., σε *Α. Κοτσαλή*, Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση-Σχόλια-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 331επ.

Χριστοδούλου Κ., Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013.

Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομ. Βιβλιοθήκη 2006.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ακριβοπούλου Χ., Ελευθερία του τύπου κατά ιδιωτικότητα: Οι υποθέσεις Mosley και Campbell ενώπιον του ΕΔΔΑ, Το Σ 1/2011, σ. 89 επ.

Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε., Ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου τους, Αρμ ΝΘ' (2005), σ. 137 επ.

Αυγουστιανάκης Μ., Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων- Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 11/2001, σ. 673 επ.

Βρεττού Χ., Δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού vs. ιδιωτικής ζωής-Με αφορμή την υπ' αριθμ. 1337/2013 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας περί αποκάλυψης του σκανδαλώδους βίου ανώτατου κληρικού, ΔιΜΕΕ 2013, σ. 474 επ.

Γέροντας Α., Η αρχή της αναλογικότητας στο γερμανικό δημόσιο δίκαιο, Το Σ 1983, σ. 472επ.

Ιγγλεζάκης Ι., Προστασία προσωπικών δεδομένων στις υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης με βάση την Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ για την προστασία δεδομένων, Ευρωπαϊκή Έκφραση, τεύχος 88, σελ. 21.

Ιγγλεζάκης Ι., Το δικαίωμα στη λήθη: Ένα νέο ψηφιακό δικαίωμα για τον Κυβερνοχώρο. Από την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ στον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων. Το δικαίωμα στη λήθη και η δυνατότητα αποτελεσματικής προστασίας του ατόμου εντός ενός Διαδικτύου που «δεν ξεχνά ποτέ», διαθέσιμο σε https://www.lawspot.gr/nomika-blogs/ioannis_igglezakis/dikaioma-sti-lithi-ena-neo-psifiako-dikaioma-gia-ton-kyvernohoro

Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Βιομετρικές μέθοδοι και προστασία ιδιωτικότητας: Σκέψεις με αφορμή την απόφαση ΔΕΕ michael Schwarz κατά κρατιδίου Bochum (C-291/12), ΔιΜΕΕ 2013, 482 επ.

Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Η εξέλιξη του δικαιώματος στη λήθη (περί λήθης της λήθης;), ΕφημΔΔ 6/2016 σ.714-728.

Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Το δικαίωμα στη λήθη στην εποχή της αβάσταχτης μνήμης: Σκέψεις αναφορικά με την Πρόταση Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων, ΕφημΔΔ 2012, σ. 264 επ.

Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ., Κοινωνικά δίκτυα και προσωπικότητα, ΔιΜΕΕ 2012, σ. 191 επ.

Ξανθούλης Ν., Το δικαίωμα στη λήθη υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΔιΜΕΕ 2013, σ. 177 επ.

Τουντόπουλος Β., Το δικαίωμα αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων, ΤοΣ 1/1999 σ. 21 επ.

Χριστοδούλου Κ., Προς μια επανεξέταση της έννοιας της δικαιοπραξίας; Το παράδειγμα της συγκατάθεσης του υποκειμένου στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, ΔιΜΕΕ 2005, σ. 357 επ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α) ΑΙΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΜΗΤΡΩΟ ΤΟΥ ΑΡ. 13

ΔΗΛΩΣΗ ΑΙΤΗΣΗ

(Εγγραφής στο Μητρώο Προσώπων που δεν επιδοθούν να περιλαμβάνονται σε αρχεία, τα οποία έχουν ως σκοπό την προώθηση προμηθευτών αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών εξ' αποστάσεως)

ΕΠΙΘΕΤΟ

ΟΝΟΜΑ

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΤΑΧ. ΚΩΔΙΚΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΟ

Προς την

Αρχή Προστασίας Δεδομένων
Προσωπικού Χαρακτήρα
Κηφισίας 1-3, Αμπελόκηποι
ΤΚ 115 23
Αθήνα

Με την παρούσα δηλώνω σύμφωνα με την παράγραφο 3 άρθρ.13 του Νόμου 2472/97 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» (ΦΕΚ 50/τ.Α'/10-4-1997), ότι οποιουδήποτε είδους δεδομένα που με αφορούν δεν επιθυμώ να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από οποιονδήποτε, για λόγους προώθησης πωλήσεων αγαθών ή παροχής υπηρεσιών εξ' αποστάσεως.

Ως εκ τούτου, ζητώ να καταχωρηθούν τα στοιχεία μου στο σχετικό Μητρώο του εδαφίου δ', παράγραφο 4 του άρθρου 19 του Ν. 2472/1997.

Αθήνα, _____

Ο Αιτών _____

Υπογραφή _____

B) ΑΙΤΗΣΗ ΣΤΗ GOOGLE ΓΙΑ ΔΙΑΓΡΑΦΗ URL

https://www.google.com/webmasters/tools/legal-removal-request?complaint_type=rtbf&visit_id=1-636492053423418203-3652655685&hl=el&rd=1&pli=1